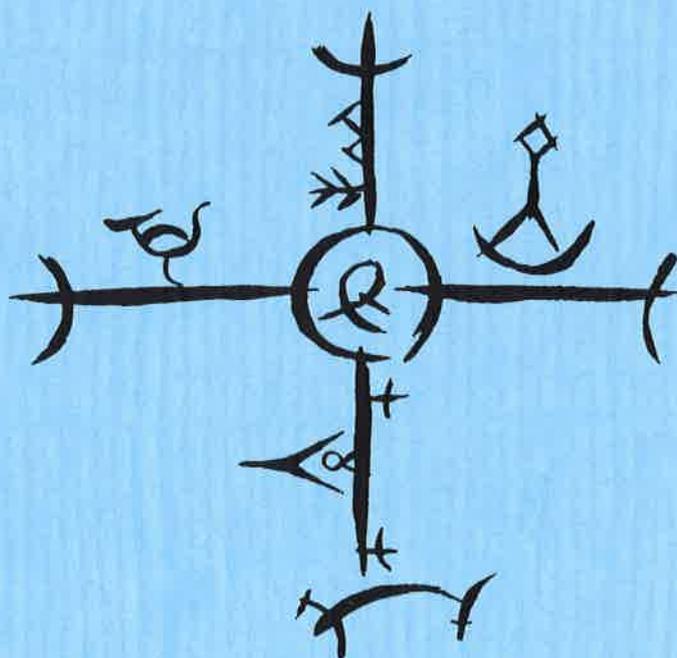

NSR

**Jahkečoahkkin beavdegirji
Landsmøteprotokoll**

1981

RAHPAN

Ovdaolbmo Ole H. Magga ovdasárdni

Gudnejahttojuvvon jahkečoahkkináirasat, guldaleaddjit, bovdejuvvun guossit ja buohkat geat leat bohtan dán jahkečoahkkimii.

Norgga Sámiid Riikkasearvvi stivrra bealis sávan buohkaide bures boahttin dán 13. dábalaš jahkečoahkkimii min organisašuvnnas. 1969is dollojuvvui vuostas jahkečoahkkin Kárašjogas ja dan rájes mis leamaš jahkečoahkkimat Snásas lulumussan ja Unjarggas davimussan.

Go min báikkalaš searvi dábbe, mi lea okta dain buot doaimma-lažžamus servviin, Iinna ja Biras Sámiid Searvi, dán dálvvi bovdi jahkečoahkkima deike de dat lea dakkar bovdehus maid stivra buriid mielain ja iluin vuosta válddi. Mii leat mañit áiggiin iluin mearkkašan ahte stuora beroštubmi lea čájehuvvun min barggu guovdu olbmui dán guovllus, ja jáhkan dan dihti ahte dat jahkečoahkkin doallan lea buot buoremus gieđaid hálddus go Iinna ja Biras Sámiid Searvi lea lágideaddjin.

Mii leat maidai giitevaččat go Soltun Álbmotallaskuvla lea uvssaides rabastan midjiide nu ahte eanaš oassi jahkečoahkkin olbmui besset orrut ja borrat seamma sajis go čoahkkin dollojuvvo.

Diibma sáhti jahkečoahkkin fuomašit ahte dat jahki mi dalle lea vássan lea earenoamaš jahki ja dalle leddje earenoamaš dáhppahusat. In jáhke baddjelmearalažžan go dan geardduha dán jagi maid: Dat jahki mi diimma jahkečoahkkin rájes lea vássan lea buktan earenoamaš ja vuordekeastes dáhppahusaid. Min organisašuvnna ja dat áššit maiguin mi bargat leat oidnun dakkar vugiin ja buorebut go oktage sáhti jurddašit dalle go mi doalaimet min vuostaš jahkečoahkkima 12-13 jagi dás ovdal. Mii eat sáhte baddjelasamet váldit gudni - dahje buot sivaiddan ovddas mi leažža dáhppahuvvan ja dasa lassin leamaš manja geardde váttis váikkuhit "enkel" dáhppahusaid. Organisašuvdnan lea min bargu duobmostuoluid ovddas dakkar áššiiguin mat leat midjiide prinsihppalaš mearkkašubmin ja Ráđdehusain čoahkkimat gos mi maidai leamaš fárus.

Leamaš manja váttis ja stuora gažaldaga maid stivra lea geahččalan čoavdit. Muhtu lea čájehuvvun mu mielas ahte dat vuođdu maid sámi organisašuvdna bargu lea huksen alceseaset ja main ruohttasat ollet manasguvlui dán jáhkečoahkkin álgui, lea dakkar vuođdu mi lea addan midjiide buori stivren vejolašvuođa ja diehtit guđe guvlui mi galgat ovddosguvlui bargat. Geografalaččat lea 1950 rájes leamaš oktasašbargu viiddis guovlluin gos measta buot sámi joavkkuin dađistaga lea bohtan fárrui stuora riikkaorganisašuvnnaid bokte ja Davviriikkaid Sámiráđi bokte. Danin leat dat jurdagat min iečamet dili birra mat lea min vuođdu, nu govdadit sihke áiggi dáfus ja báikki dáfus ja dat leamaš midjiide gievrvuohtan go galgat váttis áššiid čoavdit.

Vai ipmirdivče sámiid gažaldagaid ja manne lea odna dan beaivve čájehuvvun dákkar vuoibmi ja earenoamažit dán jagi mi lea vássan de lea dárbblaš geahččat daid vuođo-gažaldagaid veaha maņasguvlui áiggi dáfus. Manin lea odne dárbblaš hállat sámiid áššiid birra dan hámis ahte dat lea jearaldat sámiid vuoigatvuođaid birra?

Vuođogažaldagain sámiid vuoigatvuođaid hárrai mii leat bargan dan rájes go min vuostaš báikkalaš searvvit vuođoduvvojedje 50-jagiin ja earenoamažit dan rájes go riikkasearvi ásahuvvui ja das vuolga ovttá "enkel" dajaldagas maid jahkečoahkkin diibma gearduhii: "Mii sámit leat álbmot". Dat lea doarvai. Dat vuođojurdat mat vulget dan dajaldagas, daid eat leat, dušše mii okto fuomašan, váiko sámi organisašuvnnaid bargu lea álgan áiga juo áiggi dáfus. Dát vuođojurdat leat sajaiduvvogoahhtimin gaskariikalaš jurddašeamis vuoigatvuođaid birra FNa orgganaid bokte. Dan rájes go FN álggos barggai "enkel" olbmuid vuoigatvuođaid birra, de lea áigi mannan ovddosguvlui ja dovddasduvvo odne ahte "enkel" olbmuid vuoigatvuođaid lassin lea maid dai dárbblaš hállagoahhtit joavkku vuoigatvuođaid birra. Dás lea doarvai čujuhit FNa konvenšuvdni 1966as ekonomalaš, sosialalaš ja kultuvralaš vuoigatvuođaid hárrai ja sivila ja politihkkalaš vuoigatvuođaid hárrai. Goappašat konvenšuvnna mat leaba ovttajienalažžat dankehuvvun FNa alimus organa čoahkkimis 16.12.1966 álggahuvvuba dáid sániiguin: "Buoht álbmuiguin lea iešmearridanvuoigatvuohta". Ja viidaseabbot: "Buoht álbmogat sáhttet ovddidandihti iehčaset áigumušaid friddja mearridit iežaset luondduriggudagaid". Konvenšuvdnabealit, gos Norga lea oassi, eai leat dušše dohkkehan dán konvenšuvnna, muhtu sii lea maid dai váldan baddjelasaset geadnegasvuođa duođaštit ja sihkkarastit daid vuoigatvuođaid ja "bargat buot mii lea vejolaš ahte dat vuoigatvuođat duođaštuvvojit mat dán konvenšuvnna čužžot ja dađistaga ollašuvvojit heivvolaš vugiid bokte ja earenoamaš lágaid bokte".

Juo 1959is gávnnahti Sámelávdegoddi dasa lassin ahte mii "enkel" olbmuid dieđus lea laga ovddas ovtadassasažžan de lea maid dai dárbblaš hállat vuoigatvuođaid birra mat gullet oppa jovkui, dahje sámi álbmuiguin. Dasa lassin bivddi Sámekomitea earenoamažit ahte sámevuoigatvuođa lávdegoddi ásahuvvuši. Ja dan áiggi alimusrievtti duobmar Terje Wold celkki 1962is: "Jos unnitlogu joavkkut galget nagudit bisuhit iežaset earenoamaš dovdomearkkaid, de i leat doarvai ahte lágalažžat dahje juridihkkalažžat daid miellahttut leat ovttadassasažžan "enkelolbmuiiguin".

Juo 60-jagiid álggus leddje norgga eiseváldit ožžon hui čielga ráđiid áššedovdiin (Sámekomitea) ja dan riikka alimus lánka dovdiin ja dasa lassin lei Norga 1966as iežas geadnegahttan duođaštit ja sihkkarastit dákkar vuoigatvuođaid maid gaskariikalaš servodagat leddje gávnnašan vuođogažaldahkan álbmuiguin guovllus, muhtu likka ii dáhppahuvvan dalle mihkige. Sáhttit maid namuhit NSRa čielga gáibadusa čilget sámi vuoigatvuođaid. Dát dáhppahuvvai min vuostaš jahkečoahkkimis, vuostamuš jahkečoahkkincealkamušas min organisašuvnna historjjas. Norgga eiseváldit eai sáhte dan dihti sivahallat ahte si eai leat diehtan movt ášši lea. Duohtavuohta lea nu ahte das lea sávvojuvvo ahte sámi gažaldagat nohket áiggi mielde. Áiggistis lei nubbi máilmmisoahhti mii ožžui Sámekomitea johtui. Dan duođašta ieš komitea.

1979is leai nubbi eanandoarggaštus mi dáhppahuvai ja váikkui ahte sámi vuoigatvuođalávdegoddi viimmat bođii johtui nu go Sámekomitea leai juo bivdan 20 jagi ovdal. Nu go buohkat deihtit de leai nealgudeaddjiiid ákšuvdna Stuoradikki olggo-bealde gos nuorra sámit leddje áigumin oaffaruššat vaikko heakkasit ja dearvvašvuođasit mi oažžui Norgga ráđđehusa dahkat dan mi livče galgan áiga juo dahkojuvvot. Ferte nu cealkit: Vaikko Norga adna iežas buot buoremussan máilmmis ráhkadit demokratia - dan lednet mi ge beassan oahppat skuvllas - de lea dat riika báhcan lávkki mañabeallai go lea jearaldat unnitlogu álbmugiiid vuoigatvuođaid "sihkkarastit". Ii okta ge áiggo vuostalastit ahte Norga lea okta dain riikkain geat leat buot ovddemusat go lea jearaldat "sihkkarastit" guđe ge olbmo peršuvnnalaš vuoigatvuođaid earenoamaš daža servodagas. Dattege leai viimmat 1980is easka ahte Norga duođas álggi čilget sámiid vuoigatvuođaid, ja ollu lea vuos bargat ovdal go mi oaidnit bohtusa daid doaimmain. Mii oaidnit ahte daid čilgehusbarggaid maid Ráđđehus lea álggahan lea Norgas geadnegasvuohta doarjut. Geadnegasvuohta čuovvu Norgga stáhti dainna go Norge lea baddjelasas váldan ovddasvástadusa stuora oasis sámi álbmuga ovddas. Goitutge buktojuvvo dat ášši eiseválddiid beales ovdan dainna lágiin ahte olbmot galggašit jáhkit ahte Ráđđehus lea hui "siivui" ja ahte Ráđđehusas lea sivva vuordit ahte sámit mákset dán siivuvuođain. Dákkar vuođđovuoigatvuođa gažaldagaid birra leamaš sáhka go mis leamaš oktavuođat Ráđđehusain. - Movt leat eiseváldit geavahan iežaset dán dilis?

Mii beasaimet oaidnit Guovdageainnu čoahkkin mañnil dán dálvvi ahte Giieldaminister muitali buot álbmogii ahte Ráđđehus lea mieđihan middjiide oalle ollu dan 10 čuoggas. Okta daid čuoggain leai ahte mii viimmat galggaimet oažžut iežamet áirasa Sámevuoigatvuođalávdegoddi - mañnil mii fuomašeimet ahte dat mieđiheabmi ii leat duođalaš mieđiheabmi, muhtu áibbas lunddulaš ášši. Eara čuoggas muitaluvvui ahte Finmarkku-duottar lea šaddan seamma go sámi guovlu, okta eara čuoggis leai fas Ráđđehus muitalus ahte maid sii leddje mearridan dahkat Guovdageainnu/Álaheaju áššiin. Ja mañimuš daid nu gohčoduvvon mieđahusain leai ná: "Ráđđehus lea mielas geahččalit čoavdit govddolaš gáibadusaid mat bođešit sámiid bealis". Ja jearan dasto ahte eai go Ráđđehusat galgga ge justa dán bargat eai ge eara? Ja seamma čuoggas ovdan bođi maid dai hui stuora ja eahpegovddolaš gáibadus middjiide. Go dákkar áššit muitaluvvojit mediaid, áviissaide, de go dat livčejit mieđahusat, ja go vel áviissat ja mediat dasa jáhkket, de orrut iečamet mielas boahtan dakkar dillai ahte min vuosta geavahuvvo ovttageardan taktihkka maid mon in livče jáhkkat ahte Ráđđehus hálida geavahit dákkar organisašuvnna guovdo mi figga unnitlogu álbmoga vuoigatvuođaid gozihit. Olmmožin ferten cealkit ahte dat dáhppahusat eai lean hávskkis dáhppahusat. Ja jos dat lea sisdoallu mi nu gohčoduvvon politihka mearkkaša, de sávašin ahte bealistan livče unnimusat dáinna dahkamuššan boahteáiggis.

Mii leat dán jagi vuostaš geardde organisašuvdnan vuolgan mielde áššai duobmostuoluid ovdi sámiid vuoigatvuođaid dihti. Čakčat 1980is manaimet mii mielde veahkkeoasalažžan Álaheajo gielddarievtti duobmostuolus gos gieđahallojuvvoui Álaheaju árvoštallan ášši. Mii leat oaidnan deatalažžan geahččalit kártet makkar lea Norgga lánka sámiid vuoigatvuođaid guovdo. Mii jáhkiimet dalle ahte dan galggáši sáhttit dahkat daid dábalaš vugiid mielde mat dákkar lánka áššiin lávejit gieđahallojuvvot duobmostuoluid ovddas.

Middjiide leai vuordekeahtes dáhppahussan dat ahte Alimus duobmostuolu Kjæremålslávdegoddi mearridi ahte dat ášši galgai Alimusrievtti ovddas gieðahallojuvvot ja nu galga njuiket baddjel Lagmannsrievtti.

Dákkar áššemeannudeabmi ii leat goassige ovdal dáhppahuvvan jos eai leat buot bealit maidda ášši guoska leamaš ovttamielalažžat dasa.

Ja stáhta vuostebealit ja veahkke-osulažžat leat buohkat, vuostalastan dákkar áššemeannudeami Álaheaju árvvoštallan rievttis.

"Kjæremålslávdegotti" mearrideabmi lea dolvon min hui váttis dillai, ja mii dovdat ahte middjiide lea lossa noađoin go áššemeannudeapmi ii šatta nu ahte dát ášši guorahallojuvvošii hui dárkilit go buot áššit berrešit gieðahallojuvvot nu ahte buot bealit sáhttet luohttit go laohpalaš duobmu celkojuvvo. Dákkar lundolaš áššemeannudeabmi lea danin dárbašlažžan dákkar áššis mii nu earenoamaš lahkai lea addan middjiide dakkar gova ahte stáhta dás lihkada lobalašvuođa rájiid lahkusiid.

Muhtun oassi min barggus boahta ovdan gáibadussan eiseváldiide. Ja dáida leat nu ahte dát oassi fuomašuvvo eanemussan.

Muhte állet vajalduhte ahte mii fertet maidai gáibidit buohkat juoida alceseamet - ahte gáibadusat fertejit mannat sisaguvlui sáme servodahki. Mii fertet alo ieža juoida sáhttit ovddidit. Lea dieđusge dárbašlaš ahte vuođdu ráhkaduvvo nu ahte sámi kultuvra sáhtta ovdanit. Muhto go ja jos dákkar vuođdu lea buktojuvvun de vuolga mis aldamet beaivvalaš eallimis mo galga bargojuvvot. Dan dihti fertejit searvvit geahččat sisaguvlui ja si fertejit leat juoga arvon giliin dahje maidai gávpugiin beaivvalaš eallimis ja juohke miellahttu ferte čájehit ahte mi oaivvildat daid jurdaqiid maid birra mi hállat. Stuora oassi sáme kulturgažaldagain eai čovdovuvvo dušše stuoradikkimearradusain ja gonagas resolušuvnnain.

Mi leat dán jage ožžon 5 ođa báikkalaš searvvi mat leat min riikkasearvvi miellahtut. Dat čájeha ahte sámit dađistaqa viidasit guovlluin ieš guoet lágan doaimmas ja ieš guoet agis leat gávnahan min organisašuvvna heivvolaš gaskaoabmin ovddidit sámi áššiid. Mi leat ráhpasat buot sámiide geat hálidit geavahit min ja bargat NSRa bokte daid vuođojuurdaqiid mielde mat leat mearriduvvon min ulbmil-páragrafas.

Odna dan beavvi lea mávssolažžat so goassige čájehit ahte mi sáhttit bargat ovttas. Dieđusge eat sáhte vuordit ahte juohke miellahttu oainnut čuoggas čuoggai sáhttet boahit ovdan min oktasaš mearradusas. Mi fertet buohkat mieđihit ja soahpat "enkel" čuoggai hárrai oaive njuolggadusaid siskubealde. Stivri leamaš ja boahte leat, deatalažžan leat organisašuvdna guovddaš. Vaiku stivra láhtut álggos muhtun áššiin oidnet ja ibmirdit áššiid ieš guoet ge guvlui, de mi leat alo joavdan dakkar mearradusaide maid buohkat leat sáhttan dokehít. Duohtan dadjat buot min mearradusat mat dán jaqi leat dahkkojuvvon leamaš ovttajienalažžat.

NSRa ferte maidai ovddosguvlui geahččalit doalahit dán fámu mi lea šaddan boađusin dain barggguin maid miellahtut, báikkalaš searvvit ja eara organat leat jođihan ja sin ráhčamušaid bokte ja mi fertet hálddašit dán fámu hui varrugasat.

Dán jagi bargonoađđi leamaš earenoamaš stuoris. Ja vaikko bahte jahki i soaitte šaddat seamma lossat- ja gi dan vel diđeš - de lea dieđusgae rádji man olu guhtege nađoda leat ovddemušas gáikumin dán guorbmi ovddosguvlui. Jos bargodilli i buorran, de mi eat sáhte vuordit ahte mi sáhttit ráđčet olbmuid njunuš doaimmain eambu go moadde jagi.

Dát jahkečoahkkin galga gieđahallat stuora ja mávssolaš áššiid. Mi leat áigumin čohkket 112 áirasa deike dáid beivviid áššemeannudemiide, ja si bohtet 25 báikkalaš servviin. Stivra bealis mis lea sávva ahte juohkehaš geavaha áigasis dasa man dihti mi buohkat deike leat boahtan. Ahte mi maiddai sáhttit soahtastallat ovttas eahkediid, dat lea dieđusge čielggas, muhtu dat ferte dáhppahuvvat nu ahte mi nuppi beaivvi leat doppe gos galgat. Guossin dás Álbmotallaskuvllas fertet mi maiddai vuhti váldit ja árvvos adnit daid ~~daid~~ oainnuid maid dát báiki adna mávssolažžan. Midjiide leamaš dárbu váldit maiddai sodnabeaivve mañnilgaskabeaivvi adnui dán čoahkkima váras. Dat lea bajasbidjon ollu áššit maid mi eat leat ieža nađodan ráđčet. Mi bivdit ahte dát ibmirduvvoši riehta ja dat dáhppahuvva maiddai gudnedettin sodnabeaivvi.

Dáid sániiguin cealkkan Norqqa Sámiid Riikkasearvvi 13. jahkečoahkkima ráhpun.

DEARVVUODAT

Iina ja Biras Sámiid Searvi - Else Grete Rasmussen bokte.

Iina ja Biras Sámiid Searvvi ovddas sávan buresbohtima jahkečoahkkimi deike Skánit gildi. Min searvi lea giitevaš go lea beassan jođihit NSRa jahkečoahkkima, earenoamaš go dát báiki lea bazahallan sámeoletihkkalaš organisašuvdna-doaimmas.

Dáppe leamaš ollu diehtemeahttunvuolta NSR hárrai, ja min doaivva lea ahte dát jahkečoahkkin buvttaši duohta gova organisašuvdna doaimmain sámi servvodagas.

Iina ja Biras Sámiid Searvi lea nuorra ja easkka álqan searvi, muhtu mi doaivut ahte mi leat bures nađodan láqidit jahkečoahkkima.

Mi sávvat buriid bargobeivviid NSRa áirasiida ja ahte barqqut boađášedje ávkin min boahteáigai.

Skánitgieldda sádnedoalli Odd Nilssen.

Lea munnje stuora illun sávvat buohkaide bures bohtima Skánit gildi. Giittan maid go gieldda bovdejuvvui guossin dán čoahkkimi. Seammas giittan Iina ja Biras Sámiid Searvvi go lea fuola adnan go deike lea barggahan dán jahkečoahkkima. Giittan báikkalaš searvvi bovdejumi ovddas gaskabeivviide odne eahket, muhtu mis i leat vejolašvuolta bohtit odne. Skánit gielddas lea 3.200 ássi ja lea hui vuohkasit Harstad ja Narvika gaskkas. Olbmot ássat dego rávdda mielde rittus ja mis lea hui čielga siseadnan ássanguovlu ja earenoamažit lea siseadnan guovlluin gos sámi searvvi láhtut bohtet. Gieldda ealahusat lea earret daid vuođđoealahusaid veahkkedoaimmat ja skuvllat ja verksteddoaimmat ja huksendoaimmat.

Gielda lea geahččalan vuhti váldit dálaš ássandili go lea dahkan "generalplana". Sisquovlluin dán gielddas lea jurddašuvvun ahte galget bieđggus ássat, muhtu rittus fas galget ássanviesut čoahkkasat.

Adm. guovddaš lea Evenskjær.

Lea suohtas gullat ahte Iina ja Biras Sámiid Searvi lea doaimmalaš searvi ja mun maid lean dán fuomašan. Sávan didjiide buriid beivviid ja buorra lihku áššemeannudemi-
guin ja viidasit bargguin din áššiin.

Bures bohtin Skánit gildi.

Romssa filka: O Mathiassen

Mi lednet mearridan vuosta váldit bovdejumi dán čoahkkimi. Romssa filkkagieldda ovddas giittan bovdejumi ovddas. Romssa filkkagielda adna vuogasin ahte dát čoahkin lea lágiduvvun Romssa filki. Mi adnit maid vuogasin ahte mi ovttas bargat áigeguovdilis áššiin NSRa vuođu mielde.

Ássan áigumušat leat seamma go sádnejođiheadđji Evenskjearas čilgi. Ulbmil lea doalahit ássanminstara mi dán radjai leamaš. Lean geahčadan NSRa áigumušaid ja dan barggu maid NSRa čuožžuha ja sin barggu ovddidit sámi kultuvrra ja vuoigatvuođaid quovlluide. Mu mielas galggašit buot jurddašeaddji olbmot miehtat daida áigumušaide. Dat geat duohtan váldet iežaset kultuvrra ja giela leat nannosat.

Sávan NSRi lihku daid stuora bargguiguin. Namuhan Romssa filkkaplana 1980-1983. Filkkadiggi miehta daid doaimmaide maid boazodoalluágrunuma lea evttuhan. Boazodoallu galga guovddažin go eanangeavahemi geahčada. Teknihkkalaš doaimmat šaddet váttisvuohtan boazodollui eai galggaši čađahuvvut. Filka bealis áigut ovttas bargat NSRain.

Cealkkan buriid sávaldagaid NSRi.

Norgga Boazosábmelaččaid Riikkasearvvi áirras Berit Marie Eira.

Giittan bovdejumi ovddas dán jahkečoahkkimi. Deataleammes áššit maid mi meannudeimet min jahkečoahkkimis mannan váhkus: Álaheaju/Guovdageainno ášši. Mi doalahat ain ahte dát dulvadeabmi i galgga čađahuvvut.

Orru hui váttis čađahit áššiid parlamentaralaš vuogiid mielde, muhtu min doaivva lea ahte midjiide čájehuvvo eanet beroštubmi go Vuoigatvuođalávdegoddi lea loahpahan barggustis.

Jos sámiid gáibadusaid galga oazžut čađa, de lea deatalaš ahte NSRa ja NBra joatkiba oktasašbarggu. Lea hui mávssolaš čájehit buorre oktasašbargui sámi áššiid váras. Sávan lihkku jahkečoahkkimi ja bargui ovddosguvlui.

Ruota Sámiid Riikkasearvvi áirras Gustav Heika.

Giitan bovdejumi ovddas. Mun boađan measta njuolga Ruota Sámiid Riikkasearvvi jahkečoahkkimis. 2 stuora ášši maid Ruota Sámiid Riikkasearvi meannudi jahkečoahkkimis ledje áššit maiguin lea bargojuvvon juo guhkes áiggi.

1. Skattefjellsmålet, bargu mi lea bistan 15 jagi
2. Ulbmilprogramma, bargu mi lea váldan 4 jagi

Ruota bealde lea deatalaš gávdnat poletihkkalaš geainnu čoavdin dihti sámi gažaldagaid. Go stuora áššit leat jođus, de sáhttet eisevaldit čujuhit dán áššemeannudeabmai ja cealkit ahte si eai sáhte máidige dahkat ovdal bohtosat duoid áššiin leat gárvanan. Maidai mi sábmelaččat sáhttit jurddašit dieinna lágiin. Danin lea ge mávssolaš Ruota Sámiid Riikkasearvai ahte mi leat sáhttan laohpahit ulbmilprogramma barggu.

Dáiguin sániiguin buvttan mun dearvvuođaid didjiide Ruota Sámiid Riikkasearvvi stivrras.

Sámi Átnam áirras Nils Henrik Sikku

Giittan bovdejumi ovddas.

1945as vuođoduvvui Sámi Átnam. Dán organisašuvnnas leai ea.ea. okta lávdegoddi mi gohčoduvvui boazodoallolávdegoddi ja mi 1950 šattai sierra organisašuvdnan; Ruota Sámiid Riikkasearvi. Sámi Átnamis leamaš stuora váttisvuođat barggustis. Muhttimin orru nu ahte organisašuvdna i šaten doaimma, muhtu de lea fas ealaskkan.

Moadde jagi dás ovdal leai sáhka okti časkit dán guokte organisašuvnna, muhtu nu i dáhppahuvvan ja Sámi Átnam joatka doaimmas. Oaiveulbmil leamaš ja lea ovddidit sámi duodji áššiid ruota bealde.

Manimus jagiid lea bargu viidanán nu ahte sáhtta dadjat ahte Sámi Átnam barga buot lágan sámi kulturáššiiguin.

Sámi Átnam doalai jahkečoahkkima miessemánu álggus suoma Gáresavvunis. Deataleamos áššit ledje:

1. Njuolggadusat
2. Sámi parlamenta ruota beallai.

Sámi Átnam gáibida dákkar organa.

3. Sámi Átnam gáibada sierra suodjalanlága.

Mi leat ságastallan movt mi sáhttit ovddidit iežamet doaimma.

Mi leat geahččalan gávdnat oktasašbarggo badjel rájiid.

Sámi Átnam sávaši buorre oktasašbarggu ja oktavuođa NSRain.

Davviriikkaid Sámiráði áirras Lars Anders Baer

Sámit ja eara čoahkkinoasseváldit.

Manjimuš jagiid lea dáhppahuvvan ollu mi bohta váikkuhit sámi historjai ja historjai muđui. Dáhppahusat leat maid dai buktan ođđa gova mi guoska sábmelaččaide ja earaide. I leat dárbu dán guoskkahit eambu, muhtu áiggun namuhit Sámikonferánssa 1980. Doppe dohkkehuvvui Sámepoletihkkalaš programma ja ođđa njuolggadusat.

Sámepoletihkkalaš programma čájeha man geainnu mi galgat bargat ja min ulbmila. Daža bealde lea maid dai čájehuvvun movt galga bargat. Ruota bealde lea Ruota Alimus Duobmostuollu cealkan duomu Skattefjellsmål áššis. Jos vel sábmelaččat vuoitahalle dán áššis, de goitut ge lea ášši deatalaš sámiide bohte áiggis. Prinsihppalaččat vuittimet mi dán áššis. Dat lea ahte ruota duobmostuollu dohkkehi ahte sámiid eallinvuohki ja ealahusvuohki čuožžuha nana vuoigatvuođaid. Dát bohta váikkuhit vuoigatvuođalávdegotti bargui.

Álgoálbmogiid konferansa Áustralias čájehi stuora luohttamuša sábmelaččaide eara álgoálbmogiid gaskkas. Luohttamuš bukta maid dai geatnegasvuođaid.

Loahpas sávan lihku jahkečoahkkimi ja bargui muđui.

VALG AV PRESIDIUM/ČOAHKKIN JOĐIHEADDJIID VÁLLJEN

Dirigenter - jođiheaddjit

Hoveddirigent: Reidar Erke
Meddirigenter: Laila Somby Sandvik
Nils Thomas Utsi
Ingrid Jåma
Steinar Pedersen
Ardis Eriksen

Sekretærer - čállit

Hovedsekretær
under landsmøte: Solveig Hætta
Brynli Ballari
Sonja Guttorm
Rune Stormo
Betty Appfjell
Leif Halonen

Økonomikomite - Ruhtalávdegoddi

Einar Siiri
Regnor Jernsletten
Elen Sara

Føllmaktskomite - Fábمولávdegoddi

Sven-Roald Nystø
Elen Sara

Tellekorps og underskriftskomite Lohkan- ja vuollaičállin
lávdegoddi

Erling Krogh
Øystein Nilsen

Redaksjonskomite - Redakšuvdnalávdegoddi

Inger Juuso
Edel Hætta Eriksen
Arne Nystad
Halgeir Johnsen
Tore Bongo

SÁTTAOLBMOT - DELEGATER

Alaheaju Sámiid Searvi

Inga Berit Haldorsen
Tore Bongo
Ingar Boine
Solveig Hætta

Almmaivakki Sámiid Searvi

Øystein Steinlien
Øyvind Mikalsen

Bergen Sámiid Searvi

Isak Henriksen
Mathis Sara

Bodø og Omegn Sámiid Searvi

Gunn Britt Eikjok
Karen Baal

Čáhcesullu Sámiid Searvi

Regnor Jernsletten
Anne-Lise Pedersen

Deanu Sámiid Searvi

Steinar Pedersen

Deatnugátti Sámiid Searvi

Sonja Guttorm
Inger Haldis Halvari
Arthur Partapuoli
Odd Ivar Solbakk

Guovdageainnu Sámiid Searvi

Nils Thomas Utsi
Anders P. Siri
Ellen M. Klemetsen
Finn Olav Nystad
Mathis Johansen Gaup
Aslak Nils Sara
Lars Mathis Gaino
Svein Ole Sandvik
Leif Halonen
Edel Hætta Eriksen
Kirsten Karen Hætta
Alf Isak Keskitalo
Kirsten Anne Utsi
Mathis M. Pentha

Guovdageainnu Sámi Nuoraid Searvi

Inger Marie Oskal
Paul Gælok
Else Turi
Anne Marie Triumph
Ola Mathis Eira
Karen Ellen Gaup

Helgeland Sámiid Searvi

Betty Appfjell
Paul Westerfjell
Elna Westerfjell

Fálaguovlluid Sámiid Searvi

Ester Thomassen
Sigvart Johannessen

Iina ja Biras Sámiid Searvi

Else Grete Rasmussen
Oddbjørn Larsen
Ardis Eriksen
Geir Olsen
Olav Andersen

Kárášjoqa Sámi Nuoraid Searvi

Jan Åge Biti
Solfrid Sara
Kari Solbakken
Jens Klemet Stueng
Else Målfrid Boine

Kárášjoqa Sámiid Searvi

John Trygve Solbakk
Dagny Skals
Jon Ole Andersen
Anne Kirsten Balto
Marit Stordahl
Svein Persen
Selma Saba
Arne Nystad
Laila Somby Sandvik

Mátta-Várjjat Sámiid Searvi

Marianne Hansen
Brynli Ballari
Saima Bjørnstad

Návuona Sámiid Searvi

Gunn Anita Jacobsen
Eva Brith Johnsen Varsi

Oslo Sámiid Searvi

Ingrid Jáma
Rune Stormo
Birger Nymo
Ragnhild Nystad
Ristin Sokki
Bjarne Store Jakobsen

Nord-Trøndelag Sámiid Searvi

Sonja Danielsen
Anna Dunfjeld

Porsanggu Sámiid Searvi

Signe Solås

Romssa Sámiid Searvi

Reidar Erke
Inger Juusu
Vigdis Stordahl
Sigbjørn Dunfjeld
Erling Krogh

Ruonggu Sámiid Searvi

Hallgeir Johnsen
Audhild Johnsen
Unni Nilsen
Åse Johnsen
Tor Ivar Andersen

Trondheim Sámiid Searvi

Anders Sara
Kitty Renander
Erna Johnsen

Unjargga Sámi Nuoraid Searvi

Ann-Rose Dahl
Gro Dikkanen
Silvana Roska

Unjargga Sámiid Searvi

Nils Ole Smuk
Dagmar Nilsen
Ingvald Mathisen
Svein Persen
Elen Marit Roska
Raia Siiri
Johan A. Andersen
Anna Holvorsen
Reidar Paulsen

Máze Sámiid Searvi

Johannes Utsi
Magne Einejord
Mikkel A. Gaup
Berit Anne Gaup Buljo
Anne Marit Gaup Eira

NSR'a JAHKEČOAHKKINPROGRAMMA
I3. JAHKEČOAHKKIN DOLLOJUUVVO IINNAS GEASSEMÁNU
I9. - 22.b I98I

Báiki: Soltun álbmotallaskuvla

Bearjadat geassemánu I9.beaivvi

- 0830: Ovdalmoš Ole Henrik Magga sávva buresboahtima.
0900: Dearvvuođat
I000: Čoahkkin vuođodeapmi: Nammačuorvun, čoahkkinjođiheaddjiid ja čálliid välljen. Bargujoavkkuid välljen.
II00: Jahkediđahus ja rehketoallu.
Bajidit miellahturuđa.
I200: Borranboddu
I300: Ságastallan jahkediđahusa birra.
I500: NSR'a boahhteáiggi organisašuvnna hápmi.
I. Oranisašuvnnalávdegottis rapporta Åse Johnsen bokte.
Ságastallan
2. Sáminuoraid servviid sadji NSRas. Oanehis ságastallamat
Ságastallan. Paul Gælok bokte.
I730: Praktihkkalaš áššit - dieđiheapmi.
I745: Bargujoavkkut čoahkkanit ja vuođoduvvojit.
I800: Mállasat
2I00: "Havlandet": Gratangen teaterjoavkku gokte Soltunas.

Lávvardaga geassemánu 20.beaivvi

- 0830: VUOIGATVUODAT JA EALAHUSAT SÁMI GUOVLLUIN
Eanandoallu Leif Halonen bokte.
Meahcceealahusat ja áigequovdilis kombinašuvnnat
Per Edvard Klemetsen bokte.
I200: Borranboddu
I300: Mearragátteguovlluid bargoprogramma:
Porsangu Sámiid Searvvi
1430: Stivra dieđiha iežas barggu birra sámi mánaid ja nuoraid bajasšaddama birra.
Øystein Nilsen bokte
1445: NSRa oasseváldin almmulaš ráđiin ja lávdegottiin.
Vuoigatvuođalávdegoddi ja eara lávdegottit ja ráđit.
Alf Isak Keskitalo bokte
1700: Bargujoavkkuid bargu
1800: Mállasat
arr. Iinna ja Biras Sámiid Searvi

Sotnabeaivi geassemánu 2I.beaivvi

- II00: Ipmilbalvalus sámegilli
I300: Borranboddu
I400: NSRa hjelpeintervenienta Álaheaju digge áššis:
Leif Dunfjeld bokte
I500: Bargujoavkkuid bargu
I800: Mállasat
Busse Harstai

Vuossarga geassemánu 22.beaivvi

- 0830: Oktasaščoahkkin
Bargujoavkkuid cealkamušat.
Ságastallan
I200: Borranboddu
I300: Jahkečoahkkin cealkamušat
I400: Válggat
a) ovdaolbmo ja várreolbmo
b) 3 stivraláhtu ja várreolbmuid
c) rehketoallo dárkkisteaddjiid
d) lávdegottiid
I700: Loahpaheapmi
Mállasat

Stivrras lea vuoigatvuohta divvut programma.

ORGANISAŠUVNNA LUOHTTEVAŠOLBMOT

Stivra/styret

Formann/ Ole Henrik Magga, Boks 193, 9520 Kautokeino
Ovdaolmmoš:

Nestforkvinne/
nubbinovdaolm. Liv Østmo, Kongsvikvn. 11, 9500 Alta

Styremedl.

Stivraláhtut: Alf Edvard Nystad, Sentrum 10, 9700 Lakselv
Maja Dunfjeld Aagård, 7760 Snåsa
Anna Jacobsen, 8690 Hattfjelldal
Øystein Nilsen, Abelsborg, 9815 Nyborg
Sven-Roald Nystø, Dramsveien 526, 9014 Håpet

Arb. utv. /

Bargolávd.: Formann, nestforkvinne og styremedlem
Alf Edvard Nystad. Ovdaolmmoš, nubbinovda-
olmmoš ja stivraláhtu Alf E. Nystad.

Vararepr. til Svein Persen, 9730 Karasjok (Ole H. Magga)
styret/stivra Marit A. Solbakk, Båteng, Tana (Liv Østmo)
várreláhtut: Edvin Aikio, Børselv (Alf E. Nystad)
Harald Eliassen, 8690 Hattfjelldal (M.D. Aagård)
Rune Stormo, 2B 861, Kr.sjá.stud.by, Oslo 8
(A. Jacobsen)

Johan Albert Kalstad, Tromsø Museum, Tromsø
(S.R. Nystø)

Einar Siiri, Nesseby (Øystein Nilsen)

Næringsøkonomo- Peder Andersen, Igeldas, Indre Billefjord
miskkomité/ Olav Dikkanen, Nesseby, 9815 Nyborg
ealahusekon. Leif Dunfjeld, Boks 285, 9501 Alta
lávdegoddi: Sverre Fjellheim, 7760 Snåsa
Vigdís Stordahl, Gneisvn. 119, 9022 Krokeldalen

Kulturpoli- Mari Teigmo Eira, 9730 Karasjok
tiskkomité/ Mary Skoqlund, 8680 Trofors
kult.pol. Julie Eira, 9520 Kautokeino
lávdegoddi: Ingunn Utsi, 8690 Hattfjelldal

Skolepolitisk Máret Sára, Høyskolen i Alta, 9500 Alta
komité/skuvla- Jan Henry Keskitalo, 9520 Kautokeino
pol.lávdeg.: Harald Eliassen, 8690 Hattfjelldal
Ardis Eriksen Ronte, Planterhaug, 9440
Evenskjær
Arne Nystad, 9730 Karasjok

Økonomikom./ Erling Krogh, WC -vn. 63, 9014 Håpet
Ruhtalávdeg. Øystein Ballari, A-314, Prestv. St. hj. 9000 Tromsø
Gudrun Eriksen, Kvalsundvn. 26, 9000 Tromsø

Studieutvalg/ Knut Johnsen, Grøtsundvn. 25, 9020 Tromsdalen
Studielávdeg. Inga Eira Keskitalo, 9520 Kautokeino
Rune Stormo, 2B 861 Kr.sjá studby, Oslo 8

Vararepr. Marit A. Solbakk, Båteng, 9845 Tana
várreláhtut (Knut Johnsen)
Haldis Helander Wigelius, 9826 Sirma
(I.E. Keskitalo)
Stig Dunfjeld, 7760 Snåsa (Rune Stormo)

Valgkomité/ Nils Jernsletten, Grønlivn. 33, 9000 Tromsø
vålgalávdeg. Odd Kappfjell, Movn. 4, 8680 Trofors
Alf Isak Keskitalo, 9520 Kautokeino

Revisurat/ Regnor Jernsletten, Fylkesskattekont. 9800 Vadsø

2. Č Á L L I N G O D D I

2.1 Bargit

NS Ras lea odne quokte fasta bargi čállingottis Kárašjoqas, háldahusčálli Elen R. S a r a ja kánturveahki Anita B a l t q1 lea Anna Ragnhild B a l t o soddjasaš. Anna Ragnhild Baltos lea permišuvdna oddajaqimánu l.beaivve 1981 rájes gitta ođđajaqimánu l.beaivve ráddjaj 1982.

Finnmarkku Filkkabargokántuvra lea juolludan NSRi ruđaid bálkahit ovttá kánturveahki čakčamánu l.beaivve 1980 rájes gitta suoidnemánu l.beaivve ráddjaj 1981. Dán virqqis lea Karen D a l s e n g.

Nils Anders B i e s k a lea leamaš bálkahuvvun NSRa rehketdoallin muhtu son lea cealkan iežas eret dán doaimmas geassemánu l.beaivve 1981 rájes.

Stivra lea dohkkehan čállingotti njuolqqadusaid.

2.2 Kánturlanjat

NSR láiguha quokte kántuvrra Sámiid Vuorka Dávvirin. Goalmmat kántuvra maid NSR dábalazžat láve geavahit lea láiguhuvvun Sámi Oahppolihttui ođđajaqimánu l.beaivve 1981 rájes.

2.3 Bargodilalášvuođat čállingottis

Čállingoddi lea dán jagi prenten sierra čállosid ea.ea. stivramearradusaid sámi vuoigatvuođaid ja luondugáhtten-gažaldagaid birra ja NSRa jahkečoahkkincealkamušaid 1964-1980. Bargu gal manjuni veahaš go manai okta áiqi divvut mášiinnaid ja oazžut daid johtui. Earanoamaš ollu čoahkkimat dán jagi leat maidda váikkuhan čállingotti doaimmaide.

Čállingotti ádreasse lea:

Norqga Sámiid Riikkasearvi/Norske Samers Riksforbund
Poastaboksa 226

TLF. 0 8 4-6 6 2 9 2

9 7 3 0 K Á R A Š J O H K A / K A R A S J O K

3. B Á I K K A L A Š S Á M I I D S E A R V V I T

Norqga Sámiid Riikkasearvvis leat odne 25 miellahttu searvvi. Ođđa searvvit mat manimus jahkečoahkin rájes leat almmuhan iehčaset miellahtun NSRi leat:

- Mátta-Várjjat Sámiid Searvi
- Návuona Sámiid Searvi
- Heargenjargga Sámiid Searvi
- Guovdageainnu Sámenuoraid Searvi
- Fálaguovlluid Sámiid Searvi

Báikkalaš searvvit mat odne leat miellahtun NSRas leat:

1. Álaheaju Sámiid Searvi
2. Almmaivákki Sámiid Searvi
3. Bergen Sámiid Searvi
4. Čáhcesullu Sámiid Searvi
5. Deatnugátti Sámiid Searvi
6. Deanu Sámiid Searvi
7. Fálaguovlluid Sámiid Searvi
8. Guovdageainnu Sámiid Searvi
9. Guovdageainnu Sámenuoraid Searvi
10. Hearnjárdgga Sámiid Searvi
11. Helgeland Sámiid Searvi
12. Iina ja Biras Sámiid Searvi
13. Kárašjoga Sámiid Searvi
14. Kárašjoga Sámenuoraid Searvi
15. Máze Sámiid Searvi
16. Máttá-Várjjat Sámiid Searvi
17. Návuona Sámiid Searvi
18. Nord-Trøndelag Samien Searvi
19. Oslo Sámiid Searvi
20. Porsanggu Sámiid Searvi
21. Ruonggu Sámiid Searvi
22. Romssa Sámiid Searvi
23. Trondheim Sámiid Searvi
24. Unjárdgga Sámiid Searvi
25. Unjárdgga Sámenuoraid Searvi

Báikkalaš servviid lassaneapmi čájaha ahte eanet ja eanet sápmelaččat hálidit leat fárus Norgga Sámiid Riikkasearvvi doaimmaiguin. Earenoamaš mávssolaš lea ahte NSRa báikkalaš servviid čađa juksa sápmelaččaid ieš guđet guovlluin poletihkkalažžat. Dastu lea suohtas go sámi nuorat maid gávdnet saji NSRas ja ahte si buktet organisašuvdni ođđa jurdagiid sámi poletihkkalaš áššiid birra. Dát váikkuha ahte NSRa buorebut beassa oaidnit makkar áššiiguin sámi nuorat hálidit bargat ja ovddidit.

4. ORGANISAŠUVDNABARGU

4.1 STIVRAČOAHKKIMAT, BARGOLÁVDEGOTTI ČOAHKKIMAT, VÁLJAOLBMUID KONFERÁNSA

Leat dollojuvvon oktiibuot 10 stivračoahkkima ja 6 bargolávdegoddečoahkkima dán áigodagas. Stivra lea gieđahallan bures 130 ášši ja bargolávdegoddi 37 ášši, 2 ášši leat gieđahallon reivve bokte. Váljaolbmuid konferánsa dollui 5.-7.2. 81 Guovdageainnus.

4.2. EANKILÁŠŠIT.

4.2.1. Vuoigatvuohtaáššit. Guovdageainnu/Álaheai-eanu

buođun.

Stivračoahkkimis Álaheajus borgemánu 26. beaivvi mearridii NSR searvat árvvoštallan-láhkaáššai Álaheaju gielddarievttis mi galga dubmet sáhhtagu stáhta doallat árvvoštallan-doaimmehusa. Veahkkeoasalažžan lei NSR doarjumin daid boazo-orohagaid geat leat oasalažžan árvvoštallan-áššis ja maidai doarjjan Máze Gilisearvai.

Čállošis 22.9.80 bivddii NSR Ráđđehusa oainnu sámi álbmoga árvodási hárrai Norggas maŋnil go Ráđđehusadvokáhtta lei Álaheaju Gielddarievttis čuoččuhan ášši "dainna lágiin sámiid árvodási hárrai álgoálbmogin ahte sáhтта áddet nu ahte Ráđđehus lea nuppastuhttan vuođđooainnus dán gažaldagas, ja ovdal juo go sámi vuoigatvuođaid lávdegoddi lea ožžon čilgenbarggu johtui, áigu biehttalit ahte sámit leat álgoálbmot." (min reivves).

27.10.80 doalai NSR/BL oktasaščoahkkima Álaheajus 1979 jagi šiehtadallanlávdegottiin mas leat NSRa ja NBRA ovdaolbmot, Sámiráđi Norgga juhkosa ovdaolmmoš, Alf Isak Keskitalo ja Nils Jernsletten.

Lassin lei maid Aslak Nils Sara mielde. Čoahkkinn árvvoštalaí maid organisašuvnnat berrejit dahkat jos buođunbarggut Álaheajus álggahuvvojit ovdal go árvvostallan ášši duopmu lea celkojuvvon. Lávdegoddi neavvui organisašuvnnaid gula-hallat njuolga Ráđđehusain dainna go lávdegotti mielas "livččii buohkaide buoremus ahte mi áiggebáli beasašeimmet ráđđadallat ášši birra nu ahte vealттаšeimmet dakkar dáhpahusaid maid i oktage háliit, ja hehttešeimmet ášši jorggiheames dainna lágiin ahte luohamuš sámi organisašuvnnaid ja Norgga eiseváldiid gaska vahagahttojuvvošii bistevaččat, sihke Sámi vuoigatvuođalávdegotti hárrai ja eara áššiid hárrai mat leat min lahtuid guovddaš beroštusaáššit."

Vástadusreivvestis 5.11.80 čálii Stáhtaministtar:

"Ráđđehus i leat... loahpalaččat mearridan galget go sámit adnojuvvot álgoálbmogin vai eai." Lassin čálii Stáhtaministtar čilgehusbarggu birra galga go Norga vuollaičállit ILO-konvenšuvnna 107:

"Čilgehusas daddjo e.e. ahte sámit Norggas fertejit adnojuvvot álgoálbmogin dan oaivilis go dát sátni lea geavahuvvon dán konvenšuvnnas." Lassin čuožžu vela reivves: "Ráđđehus áigu maŋnil gulaskuddamiid vuođul dahkat oaivila

čilgehusa ja konvensuvnna vuollaičállima birra." Álaheaju Gielddariecti celkkii duomu Álaheaiáššis 5.12.80 nu ahte duopmostuolu 7 lahtus celkkii 4-lahtosaš eanetlohku duomu."Árvvoštallan oazžu dollot." NSRa ja NBra ovdaolbmot sáddiiga 10.12.80 telegrámma ja reivve Ráđđehussii ja bivddiiga ahte organisašuvnnaid ovddasteaddjit beasašedje deaivvadit Ráđđehusa ovddasteddjiin. guin, dainna go bargquid álggaheapmi Savvonis orui dalle lahkonišgoahtimin.

16.12.80 deaivvadeigga NSRa ja NBra ovdaolbmot ovttas Arne G.Arneseniin oljo- ja energiaministariin. Min bealis deattuheimmet ahte Álaheaju dupmu lei celkon unnimus eanetloquin mi lea vejolaš ja ahte alit duopmostuolut bures sáhttet dubmet earaláhkai. Mi deattuheimmet ahte stáhta i berreše doaimmahišgoahtit buođduma dakkar vuodu alde mi sáhtta geahččastahttit leamen lobalašvuođa rájaid lahka. Vejolašvuohta váidit njuolga Alimus Duopmostullui ovdal go barggut álggahuvvojit namuhuvvui maid. Mi čujuheimmet ahte dát sáhtašii leat dakkar bargovuohki mi sáhtašii eastadit dramatihkkalaš dáhpahusaid. Oljo- ja energiaministtar čujuhii Álaheaju dupmui ja ahte evttohus vuordit bargguiguin dassažii go Alimus Duopmostuollu lea celkan duomu, i lean ožžon eanetlogu Stuoradikkis. Ráđđehusa geatnegasvuohta lea dan dihtii ollašuhttit stuoradiggemearradusa. Preassadieđahusas NTB bokte čájehuvvui min belis ahte mi leimmet beahthallan ja maidai ahte mi balaimet movt ain galqqa geavvat.

11.1.81 lei ovdaolmmoš čoaččimis Mázes adv. Dunfjeldain ja muhtumiiguin daid orohagaid ovdaolbmuiquin mat leat osalažžan Álaheaju árvvoštallan-áššis.

12.-15.1. doalai NSR dieđihanguovddaža Álaheajus.

13.1. leai preassakonferánsa ovttas NBR:ain ja 1979-

Šiehtadallanlávdegottiin. Seamma beaivvi doalai

NSR spáiddarvázziima Bossogohpis Sentrum:ii gos dollui ávžžuheapmi. Dan olis ledje guossit bohtan

IWGIA :as js Máttá-Ameriikka Indiána Ráđis.

Reivves 12.1.81, guokte beaivvi ovdal bargquid álggaheami Savvonis, sáddejedje áššebealit ja veahkkeoasalaččat dákkar cealkamuša:

"Jos Ráđđehus áigu vuordit dassažii go duopmu lea celkon dán váidojuvvon áššis, de áigot áššebealit ja veahkkeoasalaččat ohat Alimus Duopmostuolu Váiddagotti lobi gieđahallat ášši njuolga Alimus Duopmostuolu ovddas. Áššebealit ja veahkkeoasalaččat mihtet dasa, vaikko ášši luondu ja sturrodát gáibidivččii dábalaš golmmaceahkkasaš gieđahallama. Mi dáhtošeimmet dáinnaláigiin veahkehit dan guvlui ahte ášši sáhtta loahpalaččat čovdojuvvot nu jođanit go dan luondu luoita." Seamma beaivvi, 12.1., buvtti Álbmotákšuvdna cealkamuša gos loahpas daddjui: "Jos Ráđđehus mieđiha bargat dan ala ahte ášši gieđahallojuvvošii njuolga Alimus Duopmostuolu ovddas nu go áššebealit leat mieđihan, ja cealka ahte si vurdet Alimus Duopmostuolu duomu, ja ahte politeaddjiákšuvdna Álaheajus sáhtta dakkaviđe loahpahuvvot, de Álbmotákšuvdna válda badjelasaš geatnegasvuođa ovttatmanu heaitit Savvona ákšuvnna ja buorrinváldit Alimus Duopmostuolu duomu."

Dát cealkamušat dolvojuvvojedje Ráđđehussii sierra áirasa bokte guhte lei Álahedjui boahtan iežas dáhtuin dán ášši dihtii.

Vástadusreivves 13.1. čujuhii Ráđđehus Stuoradikki gieđahallamiidda 30.5.80 gos "evttohus mi e.e. livččii geatnegahttan Ráđđehusa vuordit loahpalaš dupmostuolloomearradusa, hilgojuvvui. Luoddabarggut fertejit dan dihtemannat plánaid mielde." Ráđđehus livččii gal miehtan váidit njuolga Alimus Duopmostullui nu ahte ieš buođđu i ráhkaduvvogoadaše ovdal go Alimus Dupmostuolu duopmu boahta, eavttuin ahte buohkat barget dan ala. Čuovus 1. 16.1.81 addojuvvui NSR:i reive maid ledje vuollaičállan Odd Ivar Solbakk, Nils Utsi ja Máret Sára "Sáhkkoallojuvvon sápmelaččaid (ovddas) geat leamaš Sávvonis" mas gáibiduvvui ahte NSR ja NRL galggašeigga doallat stivračoahkkimiid beaivvi maŋnil, 17.1., ja reivves ledje maid dai gáibadusat 11 čuokkisin eiseváldiide, organisašuvnnaide, sámilistai ja eankiláirasiidda komiteain/lávdegottiin. Go lei ráđđadallojuvvon BL:iin, de čállojuvvui sidjiide geat reivve ledje vuollaičállan ja dieđihuvvui ahte stivra i sáhte dan vuođul čoahkkanit, muhto reive ovdandivvojuvvo stivrra ovdii 4.2.

19.1. válddii stáhtaráđđi Einar Førde oktavuođa NSRa ovdaolbmui jearaldagain anašeimmet go mi ávkkalažžan doallat čoahkkima ráđđehusa ovddasteddjiiguin. Dasa vástiduvvui mieđihemiin dainna jurdagiin ahte mi leat álo leamaš gergosat diekkar čoahkkimiid doallat eiseváldiiguin.

21.1. lei fas telefuvvna bokte gulahallan stáhtaráđđiin Førdeiin, ja son duođaštii ahte čoahkkin sáhtta dollot ja dan birra mearriduvvo formálalaččat nuppi beaivvi 22.1. Reivve bokte čállon 23.1. bovdii Ráđđehus stáhtaráđđi Harriet Andreassena bokte čoahkkimii gaskal NSRa (ja NBRa) ja Ráđđehusa lahtuid. Čoahkkimis galge guorahallojuvvot áigequovdilis gažaldagat ja daid searvvis čilgehuslávdegottiid barggut. Čuovus 2.

30.1. mátkkoštii ovdaolmmoš Oslo gávpogii deaivat Oslo Sámiid Searvvi olbmuid. Mátkki olis lei maid dai deaivvadeapmi 5:ain nealgudeddjiin. Dasa lassin lei deaivvadeapmi KAD:as gos čoahkkin ráđđehusain guorahallojuvvui ovdagihtii. Dáhton 9.2. i heiven Ráđđehussii ja NBR lei dieđihan ahte si bealisteaset háliidivčče geargat stivračoahkkimiin 11-12.2. ovdal čoahkkima. Nu gávnnavuvvui maŋnebárga 17.2. leamen vuosttas vejolaš čoahkkinbeaivi. Stivračoahkkimis 4.2. šiehtai stivra makkar sisdoallu galga min vástadusreivves Andreassena reivvi 23.1. Sisdoallu dohkkehuvvui beaivvi maŋnil ja reive sáddejuvvui oktanaga go dat ovadanbiddjojuvvui váljaolbmuid konferánssa ovdii Guovdageainnus seamma beaivvi. Čuovus 3. Stivra mearridii 5.2. earenoamaš stivračoahkkimis ávžžuhit Ráđđehussii telegrámma bokte bissehit luoddabargguid Čávžui dassažii go čoahkkin ráđđehusain ja sámi organisašuvnnaiguin lea dolllojuvvon. Sivvan lei ahte dilalašvuođat ledje vearraneamen, ja stivra čujuhii mángga riikkaigaskasaš álbmotvuoigatvuođalaš gaskaomiide vuođđun ávžžuhussasis.

Reivves 10.2. duođaštii KAD ahte čoahkkin Ráđđehusa áirasiiguin galgai dollot 17.2. Guovdageainnus, ja loahpalaš prográmma čuovui reivve mielde.

Reivve sániiguin gohčoduvvui čoahkkin
"Konferánsa áigequovdilis sámi gažaldagaid birra"

12.2. čálii ovdaolmmoš reivve buot politihkkalaš
bellodagaide Stuoradikkis ja muittuhii Sámikomitea
vuođuoaivila birra mas siskkit oktiigullelašvuhtii
ja álbmogiid gaskasaš soabalašvuhtii čujuhuvvui
máŋgga gearddi (s.19 ja 20 evttohusas 13.8.59) ja mi
fas namuhuvvui ođoasit stuoradiggedieđahusas mi
evttohusa vuođul ráhkaduvvui (St.dieđahus 21,1962-63).
Reivves čuožžu e.e.: "Vaikko ekonomalaš dilalašvuođat
adnojuvvojit deatalažžan sihke evttohusas ja
stuoradiggedieđahusas, de goitge galga siskkit
oadjebasvuohhta ja oktiigullelašvuohhta vuođon.
Jura dat lea dál cuvkejuvomin."

Vahku 9.-15.2. bohte moanat ávžžuhusat telefuvna bokte
ovddidit čoahkkima Ráđđehusain. Dat i goitge gávnnavuvvon
dohkalažžn.

Stivračoahkkimis 16.2. ovdandivui adv.Dunfjeld váidda-
čállaga Hålogalándda Lávdeduopmostullui čállon 7.2.
ja mas NSR lea veahkeoasalaš ánkejeaddji oasalaččaid
gaskkas, duođastusa vuostaiváldon váiddačállaga hárrai
čállon 12.2.81 Álaheaju Gielddarievttis ja kopia
vástadusa biđdimis seamma dáhtonis.

17.2. dollojuvuvui čoahkkin gielddaministariin ja su
fáruin Guovdageainnus. NSR lei gohččon Leif Dunfjelda,
Sverre Fjellheima ja Leif Simonsena earenoamaš áššedovdin
stivrii ráđđeaddin ja stivra lei ollesnaga mie'de čoahkkimis.
Maid dai šiehtadallanlávdegotti lahtut Nils Jernsletten,
Alf Isak Keskitalo ja Leif Halonen ledje čoahkkimis.
Stáhtaráđi fárus ledje stáhtačálii ja deprađđi KAD:s,
Sámičállingoddi KAD:s, áirasat Girko-ja oahpahasdepartementtas,
Eanandoalludepartementtas, Justisdepartementtas, Suodjalusdepar-
tementtas, Birassuodjalusdepartementtas ja okta dieđihan/
informašuvdnačálii.

Ministtar ieš álggahii oktasaš oktiigeasuin. Dan maŋŋil lei
min čoahkkin ovttas NBR:ain. Mi váidaleimmet go
oktavuođat eiseváldiiguin ledje leamaš nu váilevaččat
29.2.80 rájis ja ovdandivuimet vuođu man alde mi leimmet
bohtan dán čoahkkimii. Go juo i lean sáhka šiehtadallamiin,
dan deattuhii ieš stáhtaráđi, de eat mi ge sáhttan
guorahallat áššiid makkarge báhkan. Goitge mi čujuheimmet
movt iešguđet áššit gullet lunddolaččat oktii maid birra
leimmet čállan reivves 5.2.81. Dan maŋŋil guorahallojuvvojedje
dat áššit sierralagaid. Lassin namuhuvvui maid dai
kultuvramuittuid suodjalusláhka. Stáhtaráđi oktiigeassu
čuovvu jahkedieđahusa čuovusin. Čuovus 4.

Dasa lassin lea čoahkkimis ráhkaduvvon referáhtta. Stivrri
árvoštallan ovdanbiddjui reivves 18.2.81. Čuovus 5.
Maŋŋil čoahkkima mearridii stivra gohččut earenoamaš jahke-
čoahkkima čoahkkai 13.-14.3.81. 23.2. mearridii Ráđđehus
bissehít luoddabargguid Álaheajus eanasmuddui čujuhettiin
kultuvramuittoláhkii. Dan dihte heittii NSR earenoamaš
jahkečoahkkima.

Alimus Duopmostuolu Váiddagoddi mearridii 11.3.81 ahte
Álaheaju ášši váidagat galget njuolga gieđahallojuvvot
Alimus Duopmostuolu ovddas, vaikko buot stáhta vuostebealit
leat vuostalastan dákkar áššemeannudeami. NSRa BL lei 18.3.
81 čoahkkimis orohagaiguin, adv. Dunfjeldain ja NBRA
ovddasteddjiiguin. Oktasaš cealkamušas daddjojuvuvui ahte
mi ballat diekkar áššemeannudeamis ja gáibiduvvui doarvai
áigi gárvvistit ášši.

oahkkin
 gažaldagaid birra
 buot politihkkalaš
 uittuhii Sámikomiti
 t oktiigullelašvuot
 vuhtii čujuhuvvui
 ohusas 13.8.59) ja
 iggedieđahusas mi
 St.dieđahus 21,196
 onomalaš dilalašvu
 evttohusas ja
 ge galga siskkit
 švuolta vuođoun.
 ."
 žžuhusat telefuvnna
 .Dat i goitge gávnna
 vuvi adv.Dunfjeld va
 mostullui čállon 7
 ánkejeaddji oasalaš
 don váiddačállaga
 arievttis ja kopia
 onis.
 lddaministariin ja
 gohččon Leif Dunf
 nsena earenoamaš á
 ei ollesnaga mie
 lahtut Nils Jerns
 onen ledje čoačkkin
 álli ja de
 Girko-ja oahpahusde
 isdepartementtas,
 ementtas ja okta di
 oktiigeasuin. Dan
 i váidaleimmet go
 e leamaš nu váileva
 vuođu man alde mi
 i lean sáhka šiehta
 de eat mi ge sáht
 hkan.Goitge mi čuj
 dolaččat oktii ma
 Dan mañnil guorah
 namuhuvvui maidda
 a.Stáhtaráđi oktiio
 n. Čuovus 4.
 kaduvvon referáhtta
 ves 18.2.81. Čuovus
 vra gohččut eareno
 23.2. mearridii R
 us eanasmuddui čuj
 meittii NSR eareno
 mearridii 11.3.81
 juolga gieđahalloj
 ko buot stáhta vu
 eannudeami. NSRa B
 Dunfjeldain ja NE
 lkamušas daddjojuv
 amis ja gáibiduvvui

dollui fas čoačkkin gielddaministariin ja justis-
 ariin Oslos gos obba stivra lei fárus. Čoačkkin lei
 ččat NBRain.Lassin lei maid SLFfárus. Ráđđehusa
 celke čielgasit ahte Guovdageain-/Álaheaju
 nbarggut galget jotkojuvvot dakkaviđe go luodda-
 lea guorahallojuvvon. NSR galga oažžut áirasa
 oigatvuođalávdegoddai. Mi vuostalasttiimet
 t lávdegoddai ain eambo lahtuid. Čoačkkin
 gávdnojit dárkilit dieđut stivrabeavdegirjjis
 3.81 čoačkimis, ášši 180/81.
 SÁMIVUOIGATVUOĐALÁVDEGODDI.
 slaš resolušuvnna bokte nammaduvvui 10.10.1981
 oddi guorahallat gažaldagaid sámiid vuoigatvuođaid
 eatnamiidda ja čáziide ja muhtun eara lágalaš
 agaid(Sámivuoigatvuođalávdegoddi).Lávdegottis
 16 lahtu.Lahtu Alf Isak Keskitalo birra
 resolušuvnnaš ná:
 italo lea evttuhuvvon lahttun Norgga Sámiid Riikkasearvvis,
 son maid lea ossodatjođiheadđji Sámi Instituhtas, de
 htta maid atnit sámi dutkama ovddasteaddjin dán
 gottis."
 gotti ovdaolmmai lea prof.Carsten Smith ja čállin
 and. jur. Einar Høgetveit. Lávdegotti mandáhtta
 anas nu go lei dovddus juo 1980 giđoat. Stivračoačkimis
 3.12.80 gáibidii stivra ahte NSR ferte oažžut iežas
 (dl.guhte lea duššefal NSRa) Sámivuoigatvuođalávdegoddi.
 ea lohpiduvvon čoačkimiin Ráđđehusain. Sámivuoigat-
 lávdegotti bargu lea hoahpuhuvvon ja ovdaolmmoš
 beassat eambo bargat go álggus lei oaivil. Keskitalo
 lea mis leamaš oktavuolta lávdegottiin.Vuosttas
 čilgehus álbmotválljen orgána birra ja vuođoláhka-
 dusa birra vurdojuvvo gárvanit 1981/82.NSRA váljaolbmot
 ožžon dieđuid barggu birra 5.-7.2.81 v.konferánsas
 hkečoačkkin oažžu sierra dieđuid.Sámivuoigatvuođalávdegod-
 a álggaheamen dan barggu maid NSR gáibidii iežas
 vuosttimuš jahkečoačkkincealkamušastis (1969 nr.1) ja
 ea mávssolaš vuosttas lávki daid prinsihpaid guvlui
 NSR čaolat lea čuoččohan sámi vuoigatvuođaid hárrai.
 es 25.5.81 lea Justisdepartementa dieđihan midjiide
 instituhtajođiheadđji Aslak Nils Sara lea
 duvvon lahttun Sámi Instituhta evttohusa vuođu.
 as lea konsuleanta Turid Lundgren nammaduvvon
 árkkku Fylkagieldda ovddas.Muđui čuožžu reivves ahte:
 datjođiheadđji Alf Isak Keskitalo joatka lávdegotti
 un."
 un."

4.2.3 I E Ž A H L Á V D E G O T T E H J A R Á D E H

Dán áigegávddan la odo Vuona Sámeráde nammadum ja la ai bargagoahtam. Vuona Sámi Riikkasiebrre áirasin danna l Anna Jacobsen ja sadjasaččan la Peder Andersen.

Vuona Kulturráde ovddep golmo lávdegotteh mah rádevadden sáme kulturgažalvisai hárrai lidjin, lih aktan lávdegodden 9 sebrrolaččai odostuhtedum. VSR'á áirasin liba Jon Eldar Einejord ja Berit Marit Hætta. Sadjasaččan liba Ásta Vangberg ja Bertil Berg.

"Lávdegodden guoradalažit sáme kultur- ja ohpadusgažalvisaid" (Myklevoll-lávdegodde) nammaduvai golggodismánu 13. bieivve j. 1980. Stivra l láitam ahte sáme organisašovnois eččin oaivadusah sebrrolaččan lávdegoddoi gažaduva. Mi lip ai cuoigam at lávdegodde l nievrres láchkai fáhkaulmmožii hárrai mandáhta gáktoi nammadum. Dáinna lávdegottiin la VSR'an binna kontakta ləhkam.

Stivra l mierredusanis Sáme-Radio programráde birra javlam ahte: "Sáme-Radio galga doimmainis moatten fulkkan gullot ja de la vehik iehpeluonddolaš ahte l doššu Finmárkku Fulkkasuohkan mi akto guovlluprogramrádev Sáme-Radioi Kárašjogon vällji. Oaččužit buorep ovddostimev juohkka sámi dáfuis, oaivadip áirasav oarjel- julev- ja nuortasáme guovlluis aktan sadjasaččain."

4.2.4 I E Ž A N J A V L L A D U M

Stivra l buktam ájadusaidis dái birra:

- Sebrrolašoaivadus A 594/k Nuortariikka Ráden Nuort-etnama Kulturfondda birra: I doarjju dákkir fonddav ásadit.
- "Joarkaohpadipme sámiida Nordlánddan" (Gehča duottev skovlólávdegotte jahkediedadussai.)
- Barguprogramma turistimiida Finmárkkun
- NOU 1980:23 "Naturvern i Norge"-luondu árjum Vuonan.
- Árvadus vuohčemgəhččalipmai maid bivdarah həhttojih čadadit.
- Joarkaohpadipme oarjelahaida Nuorta-Trøndelágan.

NOU 1980:53 "Vern av urbefolkninger" - iemeorru árjuma birra l stivra javlam mannela go ášše luhtadusulmmožii konferánssan giehtadalladuvai: "Mi vuoinep dálla áššev náv ahte ráden Vuona oaivalaččaida javlap ahte ILO-konvenšovno nr. 107 i udni rátefiseriduva. Dáv nov guhkev go sámeriektalávdegodde (Smith-lávdegodde) l bargamin ja dasik árvadusas la buktam, ja at la politihkalaš orgánai bakto giehtadalladum."

4.2.5 I E Ž A H Á Š Š E H

Sámi Etnamsiebrre bivdimii jahkečohkanipmasisa 1980 vástedii stivra: "Dai dieđui bakto mah lih mijan Sáme Etnamsiebrre ulmme birra, ja go vuosedip organisašovnomma ulmai ja njuolggadusaida, i VSR'á ovddostahteduva Sámi Etnamsiebrre riikkačohkanimen 27.-28.06.80." WCIP- konferánsai Canberran lip oaivadam ahte konferánsa oaivadusain gaskariikkalaš konvenšovnoi, iemeorroi rievttii birra, bargagoahta. Viidda-but ahte mija guovlu sihkarduvva nov buorre ja njuolga ovddostimev WCIP'á orgánain go la máhttelis.

Suohkan ja Bargudeparttemantai lip oaivadam njuolggadusaid goktos juohket rudaid mah lih juolludum sáme organisašovnnoi gaskkan. Vuodudoarja vatteduvva báikalaš siebrelogu milta ja geográfalaš viiddedime milta ja duodden doaimadorjjav. Sámeráde Vuona Ossodahka vierti sierranammašaččat giehtadalladuvvat. Manjela lip Suohkan ja Bargudeparttementa njuolggadusaid stáhtadorjja juohkema birra giehtadallam.

Stivra 1 ai gæhččalam sebrrolašbládiin álget ja la hástam báikalaš siebrriid fuorvalakkoi bládev gárvvestit. Dán rádjai ep la ollim bládev dahkagoahtet.

VSR'a 1 doarjum A/S Finnmarksbygga ráhčamiid nannit firmma doimmav čállaga bakto oaivalaččaida.

VSR'a 1 mierredam fárun A/S Finnmarksbygga ákšelasedimen liēhket ja la 9 odo ákšaid 4.500,- kr ovddos oastam.

Stivra 1 čavččan j.1980 Sámi Áigečála njuolggadusrievdadusaid dohkkidam.

VSR'a 1 bargguv vuodudit "Sámi Válaštallan Lihttu" doarjum.

Doarjudime barguprogramma 1982-85 birra 1 bargulávdegodde javlam ahte bierru sierra kápihtal sámii birra dagaduvvat.

Stivra 1 Romsso Boazuisámii Fylkkasiebrre rávkkalvsav sámeskovllov Nuorta-Nordlándai ja Romsso Fylkai oažžut doarjum. Stivra 1 ai fárun áirasiin jus la dárbu čohkanimen maid Romsso Boazuisámii Fylkkasiebrre sihta Girku ja Ohpadusdeparttementtain ja stáhtarádiin.

4.2.6 L Á V D E G O T T E H

ELADUSEKONUMALAŠ LÁVDEGODDE

Eladusekonumalaš lávdegodde 1 dán áigegávddan ovttov čohkanimev atnam. Áššeh mah giehtadalladuvvin lidjin: Árvadus vuohčemgæhččalipmai maid bivdarah hæhttojih čadadit, Vuona Sámi Riikkasiebrre doaima merragáttiin ja vuotna-guovlluin, ja luondu árjumav Vuonan (NOU 1980:23).

Sivvan lávdegotte nievrres doaimai la bietnikhiehta ja ahte gáššelis la sebrrolaččaid čohkanimiida oažžut. Sierra budšætta lávdegoddoi lii marjo dáid vidjoriid buoredit.

Jus dáh lávdegotteh mah riikkačohkanimen válljiduvvih eh fásta ruhtaviehkev oačču, šadda eladusekonumalaš lávdegodde átnut riikkačohkanimev guoradallat jus la ávken dákkar lávdegottiid válljit sámmi vuodu nanna go udni.

KULTURPOLETIHKKALAŠ LÁVDEGODDI

Kulturpoletihkkalašlávdegoddi lea doallan ovtta čoahkkima. Lávdegoddi meannudi ea.ea. dáid áššiid:

Sámi báikenamaid čohkken

Lávdegoddi oaivvilda ahte dát bargu lea bazahallan earenoamaš lulli- ja lulejusámiguovlluin ja mearragátte guovlluin Davvi-Norggas. Lávdegoddi bivda báikkalaš servviid bargagoahtit eanet dáinna áššiin.

Davvi-Norgga Feastaspillat

Go guoska dasa movt NSRa galga leat mielde dáid doaluin, de lea lunddolaš jurddašit ahte sámi organisašuvnnat ovddastuvvojit ja lávdegoddi ávžžuha Odd Mathis Hætta ráhkadit evtthusa ságastallamiida, čájahusaide, čuovgagovaide j.n.v. sámi historjja birra. Lávdegoddi ávžžuha feastaspillaid adm. hoavdda váldit oktavuođa Norgga Boazosámelaččaid Riikkaservviin.

Mánaidgárddit sámi guovlluide

Buot bargit gos lea maŋga giela berrejit oažžut giellaoahpahusa, ^{oahppu/} sádnegovdaneamis ja áktiviseremis. Álaheaju allaskuvlla sámi ossodat, Sámi Oahpahusráđđi ja Sámi Instituhtta berrejit bargat dan guvlui ahte dát kurssat sáhttet biddjot johtui. Norgga oahpaheaddjjiid sámi ossodat, NSRa skuvla-lávdegoddi ja Sámi oahpahusráđđi berrejit váikkuhit ahte sámi mánaidgárddi bargit ožžot barguáiggi oaniduvvot go fertejit kurssaid vázzit ja maidai guorahallat vejolašvuođaid eambu áiggi oažžut plánaid ráhkadit.

Sámi kulturguovddaš Hattfjelldalas

Lávdegoddi lea giitevaš go bargu oažžut sámi kulturguovddaža Hattfjelldali lea bohtan johtui ja áigu garrasit ávžžuhit Nordlanda Filkkadikki ahte si mihtet sin oasi guovddaži nu ahte praktihkkalaš barggut sáhttet bohtet johtui 1980is.

Sámi koansta

Lávdegoddi leai bovden Synnøve Persena ja Iver Jákša čilget sámi koansta, koanstaskuvlla ja sámi koanstaorganisašuvnnaid birra lávdegotti čoahkkimi. Lávdegoddi bivda stivrra ásahtit lávdegotti mi galga guorahallat koanstaskuvlla plánaid.

SKOVLOPOLITIIHKALAŠ LÁVDEGODDE

Lávdegodde l guokta čohkanime atnam, 21.11.1980 ja 08.05.1981 Kárašjogon ja la aktii 13 áššeh giehtadallam.

Konkrehtalaš áššiis nammadip sierranammasaččat dáid:

Sámegiella vuoduskovllon, NOU 1980:59 (SI-lávdegodde)

Skovlolávdegodde l oaivadam ahte vuoduskovloláhka, páragráffa 40.7 náv rievdaduvva: "Mánain, gudih sámev sáhkadih, lih rievttih sámegiella- ja kulturohpadusav oažžut nu oigggadusai málta maid departtemanta l mierredam. Departtemanta máhtta loažžit bargunjuolggadusaid 6.nr. mi la oahppelogu birra go la dárbu! Sivvan dási l ahte divnnain mánain ganna lih rievttih sámegiellohpadusai, hættojih sámme rievttiid oažžut akta ber gonno riikkan orroh.

Viiddabut oaivat lávdegodde ahte monsterplánan galgih duoddeplánah liehket ohpadime birra oahppiida mah sámastih, ja oahppiida mah sámegiella- ja kulturohpadusav sihtih. Sáme kultuvra hætto stuorap sajev dan dábalaš fáhkaplánan birasfágan go dálla oažžut.

Oahppamnævvudahkama hárrai sápmái la áinnas ahte Sáme Ohpadusráde barga ovddedimiin, dahkamiin ja redigerimiin gaska-áigasaččat. Ohpadusráde hætto ulmmožiid ja nævuid oažžut nov ahte nahka dáv barqquv čadadit.

Ohpadiddjelogu hárrai cuoiga skovlolávdegodde at vánes-vohta ohpadiddjii hárrai mah sámegiella- ja kulturohpadusav dego duodalaš ohpadiddjevátne buoikkaduvvat. Skovlolávdegodde guorras SI-lávdegoddoi ahte sierra sámeh ohpadiddje-ohpadus ásaduvva mi ai oarjelahaida ja julevsámiida hiehpa. Lávdegodde mielas galga ovdokursa álggeduvvat čavčča rájes studenttaida gudih eh dievdeh daid dábalaš rávkkalvisaid ohpadiddjeskovloi bessat.

Ovddedahttembargoi bierrai ai šiehttat ovddedipme, gæhččalipme ja uššodallam sosialpedagogihkalaš doimmai birra. Viiddabut sadje sierra-pedagogihkalaš doimmaida ja engelskohpadussa amasiellan.

Joarkaohpadipme sámieida Nordlánddan

Skovlolávdegodde l dudalaš dai mierredusai maid skovlo-oaivalaččah fulkkan lih dahkam, ohpadimev joarkaskovllon sámieida Nordlánddan ásadit. Lávdegodde oaivat at ovddosvásta-
dus ohpadimev čadadit šadda stáhta nov gok doh iežah sámie joarkaskovlloh.

Ovdoskovlománai vidjorah

Skovlopolitihkalaš lávdegodde doarjo Vuona Sámi Riikka-siebrre kulturpolitihkalaš lávdegotte mierredusav áššen 12/80. Duodden sihta cuoiquit ahte dat bietnikviehke mi udní vatteduvva i ollosit dievde dav dárbbuv mi suohkaniin la go suohkanah galqih sámmi lágaš fáluid sierra giellajuohkosidda buktet. Dát vierti fámun liehket juohkka guovlluin gonno sierra giellasuorkkeh lih.

Ságastallam- / oahppamáála VSR'a organisašunsháme birra

Skovlolávdegodde atna doimmas VSR an dan lánkai at nov guhke go stuorra skovlopolitihkalaš gažalvisah ællah dudalaš lánkai sámi ovdos čoavddedum, bierrí VSR'a atnet skovlolávdegottev gok udní. Fáhkalávdegotteh nanustuhttih VSR' av fágalaš čielqimii bakto.

Arvadás joarkaohpadime birra oarjelahaida Nuorta-Trøndelágan

Skovlolávdegotte mielas la buorre ahte Nordlándda ja Nuorta-Trøndelága fulkkah oarjelahaid dán lánkai berostih. Valla gažalvisav biedjap at golmo fálaidagah ohpadusa hárrai joarka skovlloin dágađuvvih mah galqih dái binna oahppi birra konkurrierit. Sáme Ohpadusráde bierrí bargun oážžut plánav dahkat mi čoahkki fámuid stáhta, fulkka ja suohkana bieles nov ahte máhttelissan šadda olles skovlofálaidagah oarjelahaida fállat. Dát dagaduvva utnaš skovlo-ortniqa rájai sisbielen mánaigárdde ja ovdoskovloáigge rájes gitta allaskovllo ja universitehta rájai.

Ohpadusfállu almmažiidda gudih doaru diehti eččin álmok skovlloin ollih

Skovlolávdegotte mielas la dárbu ahte almmažiidda gudih doaru diehti eččin álmokskovlloin ollih šadda máhttelissan skovllov ollidit, masi sijan lága milta riekte líi. Vierti logoduvvat man ollu i dáis ja manjela de oahppamplánaid dahkat sijai ovdodiedui ja aldera vuodu nanna. Sierranammasaččat la dárbu vuoduoypadussai dárroi ja sápmái. Ohpadussa šadda SOL'a jali "Voksenopplæringen" bakto ja i galqqa rudalaččat noaden oahppiida šaddat. Skovlolávdegodde atno VSR' av cuoiquit suohkaniidda ahte dát la sierra ášše mainna i dárbu ahte báikalaš skovlo-oaivalaččah doimmalaččat bargih.

Stivra i joarkaohpadime birra sámiida Nordlánddan áššen 135/81 javlam:

"Vuona Sámi Riikkasiebre i dudalaš ahte skovlo-oaivalaččah Nordlándda Fulkkan sihtih sámiida fulkkan joarkaohpadimev fállat. Arvadásai lávdegottes "Utvalg for videregående skoletilbud i Nordland" - joarkaohpadime birra Nordlánddan-sihta VSR'a javlat:

1. VSR'a i dudalaš dainna čoavdemiin lávdegodde i oarjelahai dáfuida Nordlánddan gávnadam.
2. Julevsámi gielladáfu hárrai, d. j. sáneh Nuorta-Sálttun, vuosedip daidda cuiggodusaida maid Julevsámi Giellaráde Vuonan, Hápmera Joarkaskovlo ja Nuorta-Sálttu Sámi Siida aktisaščohkanimenisa šnjukčamánu 25. b. j. 1980 dahkin. Dán vuodu nanna i VSR'a mielas luonddolaš ahte fulkaskovlostivra lávdegottev nammat mi sámmi lágaš plánaid julev- ja nuortasáme dáfuida dahka."

RUHTALÁVDEGODDE

Buorediččat VSR'a ruhtavidjoriid la ruhtalávdegodde buktam stivrai dáid konkrehtalaš oaivadusaid mainnas máhtta ovdola ja riikkačohkanime áiggen jagen 1981 bargat:

1. Sámii Siebrreh arrangementtaid atnih masta rudah VSR'ai mannih. Girje l dán birra siebriida 19.3. 81 čáledum.
2. Riikkačohkanime lotteridja 1981
Lávdegodde galga lotterijav riikkačohkanimen atnet. Gažadam la jus siebrreh skenkkaid lotteridjai atnih ja muhtem siebrreh lih vástedam ahte sijain lih.
3. "Ferielappen"
Mi lip plánim ahte ulmmožah ruhtaskenkkav VSR'ai vaddih ovdol giesseloahpai vuolgih. Ákšovno boahta bihkosi Sáme Áigge bakto.
4. VSR - märke
Lávdegotte mielas galga VSR'an sierra märke liehket, mav la máhttelis atnet nállumerken - sierra VSR nállu - ja tuddjamerken, ja prientit plakáhtai, vimpalii ja T-skirttu nali. Sámii Siebrreh vuobdih dáid, valla eh mávssuv dán barggu ovddos valdde. Divnnah rudah vuobdemis VSR'ai mannih.
5. Scooter lotteridja
Ruhtalávdegodde galga ai guoradallat máhttelisvuodai birra scooter lotterijain álget.

Vuona Sámii Riikkasiebrre stivra l moarmmesmánu 19. bieivve jagen 1981 ságastallam lávdegottiin dái plánai birra ja stivra mierredii plánaid nov ruvva go la máhttelis čadadit.

SÁMII OAHPPALIHTTU

Sámii Oahppalihttu (SOL) bukta sierra jahkediedadusav riikkačohkanime ovdoi.

ORGANISAŠUNS - LÁVDEGODDE

Duodden daidda dábalaš lávdegottiida l stivra biehemánu 20. b. j. 1980 nammadam sierra lávdegottev mi dahka ságastallam-/oahppamčállagav VSR'a organisašunsháme birra. Lávdegodden lih: Reidar Erke, Vigdis Stordahl, Per Bær, Øystein Steinlien ja Åse Johnsen. Lávdegotte árvadus la vattedum. Riikkačohkanimen j. 1981 ságastalladuvva gaskaáigasaččat árvadusa birra mi giehtadalladuvva ollosit riikkačohkanimen jagen 1982. Dan rádjai vierti áinasit organisašuns-lávdegotten ságastalladuvvat aktiisašbarggu birra stivrra ja lávdegottii gaskkan. Áinasit nammadip ahte lávdegotteh ollgos bierrijih stivrra bakto bargat nov ahte stivra agev diehta mi VSR'an dáhpaduvva.

OARJEL- JA JULEVSÁME RADIORÁJADUSAI LÁVDEGODDE

Lávdegodde nammaduvai Vuona Sámi Riikkasiebrre stivra-
čohkanimen guovvamánu 8.bieivve jagen 1979.Lávdegodden
lih: Anna Jacobsen
Anna Granefjell
Sven-Roald Nystø

Lávdegodde l barggus joarkam ja la aktan Nuorta-Sálttu
Sámi Siiddain čohkanimen Bodøn moarmmesmánu 30.b.) 1981
čállagav stivrai dahkam.

4.2.7 STIVRRA ÁRVVOŠTALLAMAT.

Dan jagis mi lea vássan lea leamaš ollu sáhka jođus sámi gažaldagaid birra ja min organisašuvdna ja dan oaidnu lea buorebut dovddusin bohtan go várra goassege ovdal organisašuvnna historjjas. Eahpitkeahtta lea Guovdagein-Álaheaiju eanu dulvadeapmi ja NOU 1980:53 "Álgoálbmoqiid suodjaleapmi" eanemusta bohcidahttan ságastallamiid ja jođus leat gal maid boasttuáddejumiid sámi vuoigatvuođaid birra ja sámi "álgoálbmot" birra. Stivra lea dán áššijnviig- gan joatkit NSRa barggu daid prinsihpaid mielde ulbmila ja bargovugiid hárrai mat ovdalaččas leat sáai- duvvan min organisašuvdnabarggus.

Stivračoahkkimis 12-13.12.80 dagai stivra mearradusa áššis 105/80:Guovdageian-/Álaheaiju eanu buođun gos e.e. daddjui:

"Báikkalaš searvvit fertejit guorahallat maid NSR galga dahkat jos buođunbarggut álggahuvvojit ovdal go loahpalaš duopmu lea celkojuvvon, das mielde maid daid min oassalastin Sámivuoigatvuođalávdegotti barggus, Sámi Oahpahusráđis, Norgga Kultuvraráđis, Norgga Sámiráđis jnv." NSRa barggu birra lávdegottiin ja ráđiin celkkii uhca eanetlogoš báikkalaš servviin ahte NSR dalle 1 berren geassit áirasiiddis, ja seammasturrosaš uhcitlohku anii geassadeami heivvolaš gaskaoapmin. I leat čilgejuvvon dárkilit maid dakkar heitin mearkkašivččii.

Dakkar lávdegoddi go Sámivuoigatvuođalávdegoddi mearkkašivččii oktasaš eretgeassadeapmi NSRa ja NBRa bealis várra ahte bargu bieđganivččii. Mi gáddit eara lávdegottiid ja ráđiid várra sáhttit joatkit bargguideaset, muhto vissasit stuora váttuid čađa. NSRa bargu almmolaš ráđiin, lávdegottiin, stivrrain jnv. lea dál hirbmat mávssolaš oassi organisašuvnna bargguin ovddidit sámi beroštumiid. Juo jagi 1969 čuoččuhi NSR vuoigatvuođa oážžut mielde sámi áirasiid čovdit dakkar gažaldagaid mat njuolga gusket sámi kultuvrii. Mánja dán lávdegottiin, ráđiin ja stivrrain mat dan rájis leat ásahuvvon leat min barggu bohtosat, nu go omd. Sámi Oahpahusráđi, Norgga Kultuvraráđi sámi lávdegottit, Ovdanahttin foanda, Sámivuoigatvuođalávdegoddi.

Vuosttas čoahkkin Ráđđehusa áirasiiguin lei eanas oassi dat gos midjiide ovdandivvojuvvui Ráđđehusa oaidnu min reivve hárrai mi lei sáddejuvvon 5.2.dj. Ieš čoahkkin i lean moktege ságastallan mas bođii oktasaš oktiigeassu man birra mi leimmet soahpan. Dan sadjai mi oaččuimet gullat álgun stáhtaráđi oktiigeasu maid Ráđđehus oavivilda vuođun boahhtevaš ráđđadallamiidda.

Nuppi čoahkkima hápmi vulggii olu das ahte dat lei gohččojuvvon oanehis gohččunáiggiin. Go čoahkkin lei oktasaščoahkkin dakkar organisašuvnnaiguin main dáidet leat oalle iešguđetlágat oainnut muhtun guovddaš sámi gažaldagaid hárrai, de dat dagai ahte áigi geavahuvvui oalle funet. Ollu áigi manai min bealis duššai guldalit ságastallama galga go NBR (Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi) lohkkujuvot sámi organisašuvdnan vai 1. Čoahkkimis gárttai uhcan áigi ovdandivvut eankiláššiid.

Boahhtevaš čoahkkimat eiseváldiiguin berrejit gárvvistuvvot vela buorebut go dán rádjai. Oktasašbargu NBRain šiehtadallan- lávdegotti vuođul (1979is) orru leamen ávkkalaš bargovuohki

min organisašuvdnii. Konkrehtalaš bohtosat čoahkkimiin gávdnojit stáhtaráđi Andreassena oktiigeasus 172.81. Muhtun oassi dan oktiigeasu čuoggain leat dajahahtti áibbas lunddolaš áššin nu go ahte Rááđehus áigu bargat dan ala ahte govttolaš gáibadusat sámiid bealde galget čovdojuvvot. Olggos guvlui leat čoahkkimat geahčastan sakka deataleabbun go daid bohtosat rievtti mielde leat. Čoahkkimat leat maid leamaš ekonomalaš noađđin NSRii mi i leat leamaš rehkenaston searvvi bušeahtain.

Stivra oaivvilda ahte NSR berre joatkit barggus seamma linjaid mielde go dán ráđjai. Mi fertet jáhkkat ahte politihkkalaš ipmardus Norggas lea sakka eambo gárvvis dál áđdet sámi beroštumiid go lei dalle go Sámikomitea buvttii evttohusas 1959is. Oktasašbargu Norga ja davviriikalaš eiseváldiiguin lea maid dai mávssolaš min riikkaidgaskasaš barggu hárrai Sámiráđi ja WCIP bokte gos Norga goitge lea čájehan stuorit beroštumi álgoálbmogiid áššiid guovdu go olu eara riikkat.

5. Č O A H K K I M A T J A R E P R E S E N T A Š U V N N A T

Norgga Sámiid Riikkasearvi lea leamaš mielde čuovvuvuš čoačkimiin stivrra, eara välljaolbmuid ja čállingotti bokte.

- Ruota Sámiid Riikkasearvvi jahkečoahkkimis 10.-12.6.80 Gállivaris.
- Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvi jahkečoahkkimis 10.-13.6.80 Meråkeris.
- Sámiid 11. konferanssas 16.-19.6.80 Romssas.
- Davviriikkaid sámi oahpaheddjiid oktasaščoahkkin Anaris 14.-15.8.80. Arr.: Sámiráði oahpahusjuogus.
- Heargenjargga Sámiid Searvvi vuođđudančoahkkimis 26.9.80.
- SOL seminara 3.-5.10.80 Kárašjogas.
- Samien Sijta rahpamis 4.10.80 Snåsas.
- Skánit kulturbeaivvit 16.-1.-10.80 ja čoahkkin Iina Sámiid Servviin.
- Sámiráði Duodjilávdegotti čoahkkin 21.-22.9.80 Kárašjogas. Arr.: Sámi Instituhtta.
- Návuona Sámiid Searvvi vuođđudančoahkkin 22.-23.11.80 Burfjordas.
- Seminara "mánaid bajasšaddan dilalašvuođat sámiid guovlluin" Čáhcesullus 22.11.80. Arr.: Čáhcesullu Sámiid Searvi.
- Unjargga Sámiid Searvvi jahkečoahkkin 5.12.80.
- Romssa Sámiid Searvvi jahkečoahkkin 29.1.81 Romssas.
- Seminara "Maid áigu Sámi Kulturlávdegoddi" 6.-7.2.81 Hattfjellaldas.
- Almmaivakki Sámiid Searvvi jahkečoahkkin 14.2.81.
- Čoačkkin Guovdageainnus 26.2.81 ILO-konvenšuvnna nr. 107 birra. Arr.: Finnmarkku filkkamánni.
- Seminara koanstta ja koanstadieđiheami birra Kárašjogas 13.-14.2.81.
- Álaheaju Sámiid Searvvi jahkečoahkkin 28.2.81.
- Sámiid Duodji jahkečoahkkin 17.2.81 Karlebottenis.
- Guovdageainnu Sámenuoraid Searvvi vuođđudančoahkkin 14.3.81.
- Oslo Sámiid Searvvi jahkečoahkkin 18.3.81.
- Porsanngu Sámiid Searvvi jahkečoahkkin 28.3.81
- Čoačkkin Festspilla áirasiiguin Guovdageainnus 26.3.81.
- Porsanngu Sámiid Searvvi miellahttučoahkkin 3.1.81.
- Oktasaščoahkkin KADain 13.6.80.
- Davvi-Romssa giligirji. Seminara Sørkjosenis 21.2.81.
- Guovdageainnu Sámiid Searvvi jahkečoahkkin 9.1.81.
- Davvirikka Ministarráði čilgenlávdegotti čoahkkin sámi kulturáššiid birra Guovdageainnus 16.1.81.
- Seminara Stuoradikkis 23.1.81 álgoálbmogiid áššiid birra.
- Čoačkkin KADa áirasiiguin Guovdageainnus 17.1.81.
- Čoačkkin kom.ministariin ja justisministariin Oslos 1.4.81.
- Oslo Sámiid Searvvi miellahttučoahkkin 1.4.81.
- Čoačkkin adv. Dunfjeldain, boazodistributttaid olbmuiiguin Altaáššis, Mázes 11.1.81.
- Čoačkkin 16.1.81 Sámiráði norgga juhkusiin.
- Čoačkkin NBRain, boazodistributttaid áirasiiguin, adv. Dunfjeldain Álaheajus 18.3.81.
- Álbmotákšuvnna Máze avd. čoahkkin Mázes 25.1.81.

- WCIP čoažkin Canberras Australias 26.4.-2.5.81.
- Mátta-Várjjat Sámiid Searvvi vuođđudančoažkin .
25.10.80 Girkonjarggas.
- Dieđihančoažkin "Ođđa mátrihkkal Finnmarkkus"
Guovdageainnus 31.10.80. Arr.: Finnmarkku filkkakarta-
kántuvra.
- Seminara "Álgoálbmogiid sadji europealaš ja eai-euro-
pealaš nášunalstáhtain" 20.-21.5.81. Arr.: Romssa
Universitehta, ISV.
- Álaheaju Albmotákšuvnna konferansa 30.-31.5.81.
- Čoažkin sámi vuoigatvuođaid ja ealahusgažaldagaid
áššiid birra 23.5.81. Arr.: Almmaivakki Sámiid Searvi.
- Helgeland Sámiid Searvvi jahkečoažkin 25.4.81 ja
ekstraordinær jahkečoažkin 23.5.81.
- Mediačoažkin Bodøas 30.5.81. Lágideaddjin Nuortta
Sálto Sámi Sijjda.
- Iina ja Biras Sámiid Searvvi miellahttučoažkin
5.6.81 Evenskjæras.
- Oktasaščoažkin gaskal Sámiid Duodji, SOL, Ovdanahttin-
foanda, Sámi Oahpahusráđi ja NSR Guovdageainnus
3.6.81. Lágideaddjin: Sámiid Duodji.

Dastu leat NSRas áirasat:

- A/S Finnmarksbygg stivrras
- Sámi Áigečállaga stivrras
- Norgga Sámiráđi
- Sámi Joatkaskuvlla, Kárašjogas, stivrras
- Sámi Joatkaskuvlastivrras, Guovdageainnus
- Sámiid Vuorka Dávviriid stivrras
- Sámi ovdanahttininfoandda ráđis
- Sámiid Duodji stivrras
- Davvirikka Sámiráđis
- Norgga kulturráđi sámi lavdegottiin, nu go koansta/duodji
lávdegottis, musihka ja girjelávdegottis
- Ráđđadallanlávdegottis 1979.

6. RUHTADILLI

Ruhtajuohkin Norgga Sámiráðis lea mannan hui njozet dán jagi. Miessemánu 15.beaivve rádjai dán jagi leai NSRa ožžon ovdagihti 150.000 kruvnnu. Sivvan dása lea ahte muhttin báikkalaš searvvit leat beare njuozi leamaš doaimmahit miella ttulistui riikkasearvai. Oođa njuolggadusaid mielde maid KADa lea mearridan ruhtajuolludeami hárrai lea áibbas dárbbášlaš oažžut miellahttuloгу servviin buori áiggis. Miessemánu 15. beaivve váillui riikkasearvvis sulli 70.000 kr. ja sulli 20.000 kr. leai dán jagis váile. Muđui čujuhuvvu ruhtadili čilgehussi mi lea sáddejuvvun báikkalaš servviide.

7. V Á L L J E J U P M I

NSRa njuolggadusaid § 6, č.5 galga ovdaolmmoš välljejuvvut sierra.

Boahtte guovtte jahkai lea vällgas stivraláhttu Maja Dunfjeld Aagård ja su vällreláhttu Harald Eliassen ja stivraláhttu Sven-Roald Nystø ja su vällreláhttu Johan Albert Kalstad. Vuosttas lasihanvällgas šadda okta stivraláhttu eret vuorbegeassimis.

Norgga Sámiid Riikkasearvi

Norske Samers Riksforbund

9730 Kárasjohka/Karasjok

B A L A N S E

Eiendeler

Inventar	kr. 7500,00	
Kasse	" 495,73	
Bankkonto	" 3106,00	
Bankkonto	" 65,37	
Postgiro	" 3980,00	kr. 15 147,10
Televerket	" 925,00	" 925,00
Eiendeler i alt		<u>16 072,10</u>

Gjeld

Kreditorer	kr. 15 591,50	
Norsk Kulturråd	" 295,00	
Arbeidsgiveravgift	" 2 910,00	
Skattetrekk	<u>4 852,00</u>	kr. 23 648,50
Kassekreditt		<u>30 547,50</u>
Gjeld i alt		<u>54 196,00</u>

Kapitalkonto	kr. 8 880,51	
Underskudd	<u>29 243,39</u>	kr. 38 123,90
Underbalanse		<u>38 123,90</u>

Karasjok, den 31. desember 1980
11. juni 1981

Nils Anders Bieska
regnskapsfører/kasserer

R E S U L T A T R E G N S K A P - I 9 8 0

Inntekter

Tillskott tillitsmannskonferanse	kr.	20 000,00	
Tillskott mediaseminar	"	35 000,00	
Statstilskott	"	270 000,00	
Norsk Kulturråd:			
Tillskott til mediaseminar	"	20 000,00	
Statstilskott Samisk Studieforbund	"	50 000,00	kr. 395 000,00
Renteinntekter			" 1 417,28
Kontingenter	kr.	20 230,00	
Gaver	"	37 831,18	
Støttetier	"	3 460,00	
Kunstlotteri	"	21 030,00	kr. 82 551,18
Underskudd			" 29 243,39
			<u>" 508 211,85</u>

Utgifter

Avskrivning inventar			kr. 2 500,00
Lønninger	kr.	141 821,40	
Arbeidsgiveravgift	"	17 800,00	" 159 621,40
Styreutgifter			" 62 813,10

Driftsutgifter

Bøker	kr.	1 289,50	
Representasjoner-reiser	"	31 953,69	
Vedlikehold, inventar	"	3 677,60	
Assuranse	"	957,00	
Abonnenter	"	285,50	
Inventar	"	9 106,80	
Porto	"	6 187,70	
Telefon	"	11 173,65	
Annonser	"	1 374,07	
Husleie	"	8 480,00	
Kontingenter	"	500,00	
Kontorrekvisita	"	22 107,86	
Renteutgifter	"	2 016,00	kr. 99 109,37
Landsmøteutgifter			" 42 778,20
Samisk Studieforbund			" 50 000,00
Tillitsmannskonferanse			" 22 788,78
Mediaseminar			" 55 194,00
Næringsøkonomiskkomité			" 1 481,00
Kulturpolitiskekomité			" 6 516,50
Skolekomité			" 5 409,50
			<u>kr. 508 211,85</u>

R E V I S J O N S B E R E T N I N G

Vi har revidert Norske Samers Riksforbunds regnskap for 1980. Regnskapet gir etter vår mening et godt uttrykk for NSR's årsresultat. Det framlagte resultatregnskap og balanse kan anbefales for NSR's landsmøte 1981.

Karasjok, 15. juni 1981

Regnor Jernsletten, revisor
sign.

Per Ove Biti
Per Ove Biti, revisor

BUŠEAHTTA/BUDSJETT 1982

Bálkkat/Lønninger

1	Oaivečálli/hovedsekretær l.tr.	22	120.000,-	
2	Háldahusčálli/Adm.sekr.	" 19	98.000,-	
3	Kánturveahki/kont.ass.	" 11	70.000,-	
4	Juridihkalaš veahki/ juridisk bistand		65.000,-	
5	Stivra- ja bargolávdegotti čoahkkingolut/styrets og AU-møtegodtgjørelse		11.000,-	
6	8,6% bargoaddigolut/ arb.giveravgift		31.304,-	kr 395.304,-

Stivra golut/Styrets utgifter

1	Stivračoahkkimat/styremøter		60.000,-	
2	Bargolávdeg.čoahkkimat/AU-møter		30.000,-	
3	NSR Kulturpolitihkalaš lávdegoddi/ NSR kult.pol.komite		15.000,-	
4	NSR skuvlapolitihkalaš lávdegoddi/ NSR skolepolitisk utvalg		15.000,-	
5	NSR ealahuspolitihkalaš lávdegoddi/ NSR næringspolitisk utvalg		15.000,-	
5	Representašuvnnat - mátkkit/ Representasjon - reiser		35.000,-	" 170.000,-

Čállingotti doaibmagolut/ Driftsomkostninger

	Kánturlanjat/Kontorlokaler		12.000,-	
	Kánturneavvut/Kontorrekvisita		25.000,-	
	Kánturbiergasat, mášiinnat/ Inventar, kontormaskiner		45.000,-	
	Telefuvdna, poasta/telefon, porto		22.000,-	
	Assuransa, forsikring		1.500,-	
	Annonsat, abonnemanjat, diehtujuohkin/ Annonser, abonnementer, informasjon		15.000,-	" 120.500,-

Organisašuvdnagolut/organisasjonsutgifter

	Jahkečoahkkingolut/Landsmøteutg.		70.000,-	
	Luohttevašolbmuid čoahkkin/ Konferanse for tillitsvalgte		35.000,-	
	Doaimmat/Prosjekter		30.000,-	
	Eara golut/Uforutsatte utgifter		10.000,-	" 145.000,-
				<u>kr 830.804,-</u>

tadeapmi/Finansiering

	stadoarjja/Statstilskott	kr	710.804,-
	llahturuoat/kontingenter	"	80.000,-
	ankkat/div.tilskudd	"	40.000,-
		kr	<u>830.804,-</u>

Buh
ti, revisor

BUŠEAHTTA/BUDSJETT 1982

1. Bálkkat/Lønninger

1.1	Oaivečállli/hovedsekretær 1.tr.	22	120.000,-	
1.2	Háldahusčállli/Adm.sekr.	" 19	98.000,-	
1.3	Kánturveahki/kont.ass.	" 11	70.000,-	
1.4	Juridihkalaš veahki/ juridisk bistand		65.000,-	
1.5	Stivra- ja bargolávdegotti čoahkkingolut/styrets og AU-møtegodtgjørelse		11.000,-	
1.6	8,6% bargoaddigolut/ arb.giveravgift		31.304,-	kr 395.304,-

2. Stivra golut/Styrets utgifter

2.1	Stivračoahkkimat/styremøter		60.000,-	
2.2	Bargolávdeg.čoahkkimat/AU-møter		30.000,-	
2.3	NSR Kulturpolitihkalaš lávdegoddi/ NSR kult.pol.komite		15.000,-	
2.4	NSR skuvlapolitihkalaš lávdegoddi/ NSR skolepolitisk utvalg		15.000,-	
2.5	NSR ealahuspolitihkalaš lávdegoddi/ NSR næringspolitisk utvalg		15.000,-	
2.6	Representašuvnnat - mátkkit/ Representasjoner - reiser		35.000,-	" 170.000,-

3. Čállingotti doaibmagolut/ Driftsomkostninger

3.1	Kánturlanjat/Kontorlokaler		12.000,-	
3.2	Kánturneavvut/Kontorrekvisita		25.000,-	
3.3	Kánturbiergasat, mášiinnat/ Inventar, kontormaskiner		45.000,-	
3.4	Telefuvdna,poasta/telefon,porto		22.000,-	
3.5	Assuransa, forsikring		1.500,-	
3.6	Ánnonser, abonnemánnat,diehtujuohkin/ Annonser, abonnementer,informasjon		15.000,-	" 120.500,-

4. Organisašuvdnagolut/organisasjonsutgifter

4.1	Jahkečoahkkingolut/Landsmøteutg.		70.000,-	
4.2	Luohttevašolbmuid čoahkkin/ Konferanse for tillitsvalgte		35.000,-	
4.3	Doaimmat/Prosjekter		30.000,-	
4.4	Eara golut/Uforutsatte utgifter		10.000,-	" 145.000,-
				<u>kr 830.804,-</u>

Ruhtadeapmi/Finansiering

Stáhtadoarjja/Statstilskott	kr	710.804,-
Miellahturuođat/kontingenter	"	80.000,-
Skeankkat/div.tilskudd	"	40.000,-
	kr	<u>830.804,-</u>

LANGTIDSBUDSJETT 1983 - 1985

	1983	1984	1985
1. Bálkkat/lønninger			
1.1 Oaivečálli/hovedsekr.	132.000	147.125	157.500
1.2 Hál dahusčálli/ adm.sekr.	112.200	120.054	137.442
1.3 Kánturveahkki/ kont.ass.	77.000	88.157	94.327
1.4 Juridihkalaš veahki/ juridisk bistand	70.000	75.000	80.000
1.5 Stivra- ja bargo- lávdegotti čoahkkin golut/Styrets og AU møtegodtgjørelse	16.000	20.000	24.000
1.6 8,6% bargoaddigolut/ arb.giveravgift	35.002	38.725	42.415
	442.202	489.061	535.684
2. Stivra golut/styrets utgifter			
2.1 Stivračoahkkimat/ Styremøter	70.000	80.000	90.000
2.2 BL-čoahkkimat/AU møter	40.000	50.000	60.000
2.3 NSR kulturpolitihk. lávdegoddi/NSR kult. politiskkomite	20.000	20.000	25.000
2.4 NSR skuvlapol.lávdeg./ NSR skolepol.komite	20.000	20.000	25.000
2.5 NSR ealahusekon.lávde. NSR næringsøkon.kom.	20.000	20.000	25.000
2.6 Eara stivraválljejuvvun lávdegottit/Andre styre- valgte kom. og utv.	5.000	5.000	6.000
2.7 Repr. - mátkkit/repr./ reiser	40.000	55.000	70.000
3. Doaibmagolut/Driftsom- kostninger			
3.1 Kánturlanjat/kontorer	40.000	45.000	50.000
3.2 Kánturneavvut/kontor- rekvisita	30.000	35.000	40.000
3.3 Kánturbiergasat/ Inventar og maskiner	50.000	10.000	10.000
3.4 Telefuvdna,poasta/ Telefon,porto	25.000	28.000	31.000
3.5 Assuransa,forsikring	2.000	2.000	2.000
3.6 Annons.abon.inf.	16.500	18.000	20.000
4. Organisašuvdnagolut/ Organisasjonsutgifter			
4.1 Jahkečoahkkingolut/ Landsmøteutgifter	80.000	90.000	100.000
4.2 Luohttevašolbmuid konf./Konf. for tillitsvalgte	40.000	45.000	50.000
4.3 Doaimmat/Prosjekter	35.000	40.000	45.000
4.4 Eara golut/uforutsette utgifter	15.000	20.000	25.000
Tilsammen	990.702	1.072.061	1.209.684

Ruhtadeapmi/Finansiering	1983	1984	1985
Stáhtadoarjja/Statstilskott	870.702	922.061	1.059.684
Miellahturuđat/kontingenter	80.000	100.000	100.000
Skeankkat/div.tilskudd	40.000	50.000	50.000
	990.702	1.072.061	1.209.684

NSRa boahtteáigge organisašuvdna hábmi Åse Johnsen bokte

Vuođđun programma arvalussi lea oanehis ságastallan NSRa organisašuvdna hámi birra.

Gažaldat lea movt mi boahte áiggis sáhttit heivehit organisašuvnna barggu nu ahte dat vuohkaseammos lági mielde dovda daid gáibadusaid mat gusket sámepoletihka hárrai. Muđui lea dán lávdegottis bargan Vigdis Stordahl, Reidar Erke ja Per Bær, buohkat Romssa sámi searvvis.

Mi leat gieđahallan osiid sámi servodagas. Lednet guorahallan organisašuvnna teoria ja geahčadan movt NSRa doaibma sámi servodaga siste. Áiggun geahččalit čilget mi dán báhpira sisdoallu lea. Álggos áiggun dadjat juoida organisašuvnna barggu birra, dasto NSRa organiserema birra. Dasto áiggun organisašuvdna hámi birra ságastallat ja makkar dilalášvuođat váikkuhit organisašuvnnaide.

Org. bargu váikkuhit biras gotti, organisašuvdna hálddašeabmi, organisašuvdna miellahttuvuohta, org. hárjehallan ja maid dai dieđiheabmi. Dasto áiggun quoskkahit NSRa hámi.

Organiseren lea jierbmalaš, guhkesáigasaš oktasašbargu olbmuid gaskkas. Dat šadda nu ahte muhtin barggut rehkenastojuvvojit organisašuvdna bargun ja nuppit eai. Organisašuvdna badjana go muhttimat servet ovddidit deatalaš jurdagiid. Ulbmil lea njuolggadussan dán dilalášvuhti maid organisašuvdna hálida ovddidit. Organisašuvdna ulbmil lea dat maid organisašuvdna hálida čađahit.

NSRa njuolggadusain § 2, a, b ja c lea obbalaš njuolggadusat. Organisašuvdna bargu lea maid dai dakkar dilalášvuođat gos lea vejolaš ovddidit oktasaš ulbmila. Organisašuvnna siste duođaštuvvo maid ustittuvuohta ja olbmo iešvuohta.

NSRa lea buot sábmelaččaid váras. Mi galggašeimmet bargat buot sábmelaččaid váras ja ovddidit oktasaš poletihka. Dán dáfus sáhtta dadjat dat lea etno-poletihkkalaš searvi.

Organisašuvdna dárbu lea vuođđuduvvun dan ala ahte min oainnu mielde lea ollu sierra dárbbut, muhtu buot lea okti čadnojuvvun. Dát i leat vuhti váldojuvvun Norgga servodagas.

Juohke organisašuvnna lea sierra lágan hábmi. Gažaldat lea ibmirdit movt dát dudjo. Muhtin lágan hábmi lea dárbblaš go miellahttuin lea dárbu diehtit makkar geatnegasvuođat ja vuoigatvuođat sis leat.

Organisašuvdna hábmi lea dego viessohábmi. Dán hámis lea guokte oaive-gažaldaga. Vuosttašin galggaši nu ahte organisašuvdna mearradusat eai bearehaga leat váikkuhuvvun "enkel" olbmuin. "Enkel" olmmoš galga heivehuvvot organisašuvdni. Nuppe bealis galga hábmi mearridit gi galga ovddidit organisašuvdna vuoimmi.

Organisašuvdna hábmi váikkuha "enkel" miellahttu oainnu ja dasto nubbeguvlui. Hábmi váikkuha maid miellahtuid bargguide. Muhtumat barget buorebut nu gohčoduvvun duolba org. hámis gos i leat guhkes gaska stivrejeaddjiid ja miellahtuid hárrai. Earat fas barget buorebut dakkar searvvis gos lea aibbas čielggas gi lea hoavda.

Biras maid mearrida org. hámi. Biras mearrida ja adda vejolašvuođaid bargguide. NSRa oaivenjuolggadusain lea NSRa biras Norgga eiseváldit ja Norgga olbmot ja maid dai sáhttet sámít olggobealde searvvi. NSRa barga dasto sábmelaččaid ja Norqqa servodaga guvlui.

I galgga leat fuodni leat sábmelaččan. Sábmelaččaide galga addojuvvot seamma lágan árvu go earaide lea addojuvvon. Buohkat galget čájehit, maid dai eiseváldit dákkar luohhtamuša.

Dieđut váikkuhit maid dai organisašuvdna hámi. Čoahkkimat leat dárbbaslašžan dasa. Čoahkkimis sáhtet oasseváldit buktit ovdan oaiviliid ~~leaset~~ O.m.d. sáhtta A sihkkaruššat ahte B lea ožžon ja ibmirdan rivttes dieđuid. Dábalažžat čájehuvvo ahte riikkačoahkkimat eai váikkut viidaset go daida geat čoahkkimis leat.

Org. čállingoddi lea mávssolaš. Si galget okti čadnat ságastallamiid ja doalvut ságaid viidaseabbot. Dat lea mávssolaš ahte dat geat dárbbasit dieđuid ožžot daid. Boahtevaš barggus lea dárbbaslaš lágidit barggu nu ahte dat geat dárbbasit dieđuid ožžot rivttes dieđuid rivttes áigai. Dieđut galget mannat goabbat guvlui. Olggosguvlui lea diehtujuohkin hui deatalaš. Dat galga deavdit o.m.d. servodaga darbbu dieđuiquin sámiid birra. Stuora servodagas lea dárbu diehtit sámiid birra.

NSRa bargu lea ovddidit duođalaš dieđuid vuogas kánalaid čađa. Das lea mávssolaš geahččat diehtujuohkima ulbmila ektui. Dieđut leat mávssolažžat go dat váikkuhit servodahki.

Dieđut sáhttet hehttet boastu ibmardusaid.

Org. hálddašeabmi váikkuha maid org. hámi. Stivra galga

váldit mearradusaid. Fertet divvut dan boastu ibmardusa mi dábalažžat bohta ovdan, namalassi ahte stivra lea organisašuvdna.

Dábalažžat šadda naggu gi lea sivalaš go org. bargu šadda heittut. Stivra sáhtta oaidnit ahte miellahtut leat barguheamit. Maid dai min org. siste leat diekkar váttisvuođat.

Org. doaimmat eai lágiduvvo dušše mearradusain, muhtu maid dai juohke miellahttu bokte. Oktasašbargu lea hui deatalaš. Org. miellahtut huksejit ja ráhkadit organisašuvnna. Vuostašin lea dárbu diehtit movt searvi oažžu miellahtuid ja movt si hárjehallet searvvi bargui. "Rekruttering" lea dat mi dáhppahuvva go searvi oažžu ođđa miellahtuid. Jos searvvis galga eallin vuoigatvuohta, de ferte searvi dađistaga oažžut ođđa miellahtuid. Dat sáhtta dáhppahuvvat ieš guđet ge láchkai, muhtu NSRas dáhppahuvva nu ahte "enkel" olbmot šaddet miellahtun. Dan dáfus ferte searvi geasuhit daid geat hálidit miellahtun.

Searvvi hárjehallami gulla miellahtuide gohcit makkar geadnegasvuođat ja vuoigatvuođat sis leat.

Vuoigatvuođat lea o.m.d. sáhttit leat luohhtevaš-olbmun, čoahkkimis jienastit j.n.v. Geadnegasvuođat sáhttet fas leat váldit baddjelasas barguid.

Báikkalaš searvvit leat oaive oasis NSRa hámis. Dáid servviid bokte galggaši miellahttu lohku lassanit. Dakko galggaši beaivvalaš bargu dáhppahuvvat, go báikkalaš birrašis lea stuorimus barggut fámus namalassi ovddidit sámiid čearddalaš vuoigatvuođaid. Dieđusge lea mávssolaš ahte eiseváldit čájehit buori miela. Muhtu jos eai livče eara miellahtut go stivra, de eai dohkkehivče eiseváldit organisašuvnna sámi ovddasteaddjin. Nu leamaš ja lea ain dál. Justa dát ovddastan vuohki dahka ahte i leat vuordimis ahte buot sámit leat miellahtun jos eiseváldit eai dohkket dan sámi ovddasteaddjin. Nu go mi oaidnit sáhtta biras gáržžidit org. bargovejolašvuođaid. Sámit eai dohkket searvvi go dat i dohkkehuvvo eiseváldiid bealis. I leat dušše dat mi lea dagahan ahte ieš guđet searvvit barget ieš guđet láchkai. Berreši leat vejolaš báikkalaš servviin válljet stivrra gos buohkat leat ovttadásis. Maid dai ferte čujuhit ahte stivrra miellahtuid bargovuohki váikkuha dan oidnui maid olbmot ožžot searvvi bealis.

Ieš guoet-ge báikkalaš servviin leat sierra lágan dilalaš-
vuođat. Miellahtut čohkkajit dušše ja gullet maid stivra
oaiivvilda, eara báikkalaš searvvit dovdet ekunumalaš geafes-
vuođa. Muhtumat oaiivvildit ahte mendo ollu áššit bohtet
NSRa stivrras ja gáržžidit sin iežaset barggaid. Muhtun
searvvit oidnet fas ahte sis i leat doarvai oktasaš bargu
NSRa čállingottiin ja eara báikkalaš servviin.

Dán i sáhte obbalažžat čoavdit go ieš guoet báikkalaš servviin
lea sierra lágan iešvuohki. Mi fertet geahččalit rievdadit
dan čoahkkima gos lea dábalaš mannat čađa ovdagihti mearri-
duvvun áššelistu. Ja dat leat dábalažžat áššit mat bohtet
NSRa stivrras.

Dat lea lihka deatalaš org. bargovuohkai bargat lávdegottiin
ja spáppa čiekčat go čohkkat stivrras. Dán rádjai leamaš nu
ahte dat lea justa čohkkat čoahkkimis mi lea rehkenastojuvvon
organisašuvdna bargun. Buohkat berrejit leat fárus go
deatalaš barggut meannuduvvojit o.m.d. vuoigatvuođaáššit.
Jos galgat dohko joavdat, de berret mi oahpahit mi searvi
lea. Manin lea mis NSRa, mi lea ulbmil ja maid olahat?
Go mis lea dákkar organisašuvdna gos sámi-vuohta lea vuođoún,
de ferte olles sámi álbmot leat mielde dás. Jos buohkat
barggašit dán láchkai, de livče álki juohkit barggaid.
Buohkat oažžošit oasi barggus.

I leamaš áigeguovdilis ášši poletihkkalaš áššelistus mearridit
makkar vuoigatvuođat sámiin leamaš. Nu guhka go formala-
lažžat eai gávdno sámi vuoigatvuođat, de i sáhte álggahuvvot
ságastallan vuoigatvuođaid birra.

Sámenuoraidservviid saddji NSRas Paul Gælok bokte.

Sámi Nuoraidservviid čoahkkimis Kárašjogas cuoŋumánu 9.beaivvi d.j. (gos buot golbma nuoraid searvvi leddje čoahkkanan) välljejuvvui bargolávdegoddi mi galggai geahčadit dárkilit ášši. Dán čoahkkimis bohte ovdan golbma evttuhusa:

1. Sierra riikkasearvi
2. Sierra lávdegoddi nuoraid váras NSRi, mi välljejuvvu jahkečoahkkimis.
3. 1 áirras stivri maid nuoraid searvvit välljejit.
4. Nu go dál; i obbanassiige sierra lávdegoddi dahje áirras stivri.

Go mi lednet dáid evttuhusaid ja eara jurdagiid gieđahállan, de lednet mi bargolávdegottis gávnahan ahte buoremus čoavdda lea dál:

1 áirras stivri oktasaš bargolávdegottiin nuoraid servviid váras. Goappašagat välljejuvvujit nuoraid servviin.

Sámi Nuoraid Searvvit oaivvildit ahte nuorat eai leat doarvai mielde NSRa doaimmas, báikkalaš ja riikka dásis. Dát bođi maid ovdan oktasaščoahkkimis Kárašjogas gos áirasat Unjarqqa, Guovdageainnu ja Kárašjoga sámi nuoraid servviin leddje čoahkkanan. Dasa lea maid dieđusge sivvan ahte nuoraid searvvit ieža eai leat doarvai doaimmahan áššiid NSRi.

Mi dáhtut ahte nuoraid searvvit ja NSRa galgaba buoredit oktasašbarggu NSRa stivrrain ja eara osiin NSRas.

Dan dihti ávžžuhat NSRa stivrra rievdadit njuolggadusaid nu ahte nuoraid searvvit "automatisk" ožžot áirasa stivri. Mi jurddašat ahte juohke jagi sáhtaši doallat nuoraid servviiguin oktasaščoahkkima mi bukta evttuhusa gean si dáhttot áirasin riikkastivri jahkečoahkkin ovdí. Jos dán sáhtaši čađahit, de i livže dárbu nuoraid lávdegoddai NSRi.

Nuoraid servviin lea odne birrasi 260 miellahttu ja bargolávdegoddi leamaš mielde vuođđudeamin nuoraid servviid Dednui ja Mázii. Eai dárbbáš šat ollu miellahtut ovdal go oažžut stáhtadoarjaga sierra searvai, muhtu dán jurdaga lednet hilgun go dalle šattašit guokte riikkasearvvi mat barget seamma vuođus. Dalle šattaši maid oktasašbargu nuoraid ja boarrasiid gaskkas ain heajubut.

Galga bargojuvvot eambu oažžun dihti buoret oktavuoda nuoraid gaski buot guovlluin riikkas. Sámiid searvvit juohke guovllus galggašit vuođđudit báikkalaš nuoraid lávdegotti mas lea seamma doaibma go báikkalaš nuoraid servviin. Dát buoridivče juohke báikkalaš nuoraid searvvi ja nuoraid barggu NSRas.

VUOIGATVUOĐAT JA EALAHUSAT SÁMI GUOVLLUIN

1. Eanandoallu - Leif Halonen bokte

Moai Anders P. Siriin leimme jurddašan juohkit dán ságastallama. Siri galggai hállat praktihkalaš áššiid birra ja mun fas prinsihpaid birra, muhtu Siri i leat sáhttan boahdet deike. Áiggun ságastallat vuoigatvuođaid ja eanadoalu birra. Lean ádden nu ahte olbmot eai leat čájehan beroštumi sámi eanadoalliide ja sin vuoigatvuođaide.

Vuostas jahkečoahkkincealkamušas vuostas jahkečoahkkimis NSRas čuožžuha allarievttiduobmu 20. beaivvi cuoŋumánus 1968. Dát duobmu lea sámi vuoigatvuođaide čáziide ja eadnamiida. NSRa gáibida cealkamušas ahte Norgga eiseváldit galget váldit vuhti dán duomu. Praktihkalažžat máksa dát ahte:

1. Sámiid eadnangeavahanvuoigatvuohta galga leat dat seamma go opmodatvuoigatvuohta.
2. Eiseváldit doaimmahit nu ahte sámiid ealahusguovllut gáržžiduvvojit.
3. Ahte sámiid ealahusgeavaheamit eai hehttejuvvo sámiid guovlluin.
4. Ealahusvuoittut dáid guovlluin galget gullat sámiide.
5. Vuoigatvuođagáržžidusat dáid guovlluin galget buhtaduvvut.

1972is mearridi stivra vuoigatvuođaid birra:

1. Stivra oaivvilda ahte vuoigatvuođat eatnamiida ja čáziide sámi guovlluin gullet sámiid vuođo-ealahusaide.
2. Go giliplánat dahkkojuvvojit dáid guovlluin, de galga vuhti váldojuvvot ahte meahccealahusat galget gullat sámiid ealahusaide.

Áigi lea dieđusge rievdan ja mun áiggun namuhit mannan jagi jahkečoahkkima mearradusa gos daddjujuvvui ahte sámiid vuoigatvuođat galget váldojuvvot vuhti go geahčada álmolaš rievtti. Earenoamažit dáhtu jahkečoahkkin čujuhit sámiid geavahusaide dáid guovlluin mat leat dahkkojuvvun gitta 1700 jagiide. Dat galga vuolggahuvvut odna boazoealahusa ja siiddaid eadnangeavahusaid vuođu ala.

Diibma leai maid sámekonferansa Romssas. Doppe mearreduvvui:

Nu gohčoduvvun stáhta eana gulla middjiide. Mi eat dohkket ahte mi lobihisvuođas leat massan min luonddu riggodagaid.

Nu go mi gulaimet, de mi čuožžuhat ahte mis lea árbevuoigatvuođat eadnamiida. Sáhtit go duođaštit dan guđege lánkai?

Dan dihti áigut geahčadit dutkamiid maid Sámi Instituhtta lea dahkan.

Geaidda gullet sámi arbevuoigatvuođat?

Dalle ferte veardiduvvot movt dát leat geavahuvvun historjja-lažžat dáid guovlluin. Eanaš duođalaš dutkit dohkkehit ahte sámit leat orrun dáid guovlluin ovdal kolonistaid.

Namuhan Vorren dutkama siidda birra ja Hans Ole Haug ja Minde dutkama Malangen báikki birra. Dat čájeha oanehažžat dažaid koloniserema dáid guovlluin. Dát dutkit daddjet čielgasit ahte kolonistat orrugehte sámiid dálveoruhagain. Si daddjet ea.ea. ahte go sámit masse dálveoruhagaid birrasi 1600 jagiin, de gáržžiduvvo sámiid johtingeainnut vuodnabađas Nordfjordas váriide.

Nu dáhppahuvai maid Balsfjord guovlluin. Dáid sámiid johtingeainnut gáržžiduvvo go kolonialiseren garai loahpageahčen 1500 jagiid.

Dađistaga rievddai dilli nu ahte sámit loahpas fertejeddje ássat ovddeš geasse- ja čakčaorrun guovlluin.

Viimmat leat ruota arkeologat dorjun teoriaid maid ea.ea. Vorren lea buktan. Sin oainnu mielde leat sámit orrun rittuin Nordlanddas, Romssas ja Finnmarkkus. Si leat maid geavahan duoddariid gitta čáhæ ráddjai ja vel siseadnamiid.

Sámi bivdo-siiddat orro dáid guovlluin. Bivdosiiddat manne máttas nu guhkas go Jämtlandi ja davas gitta pola ráddjai. Servodagat leamaš seamma láhkai čuđiid jagiid; orru leamen nu ahte hui ollu olbmot leamaš servodagain. Siidahábmi biliduvvui go eara čearddat geavahišgohte guovlluid. Sámi siida mañisbohtiide gullet vuoigatvuođat ja siddjiide gullet luondduriggudaga geavahanvuoigatvuođat.

Go bivdo-servodat billašuvvogođi, de sierranašgohte ealahusgeainnut. Dat leai lunddolaš jos olbmot galge birget. Ruotas álggi ođđa-áigasaš boazodoallu álggos máddin ja mañnil davvin. Olbmot adne avkin luondduriggudagaid, muhtu si eai čuvvun šat johtimiid nu go ovdal leddje dahkan. Lea jáhkimis ahte muhtumat gal dan dahke. Ovdamearkkat čájehit dan. Dat nu gohčoduvvun sierralagan ealahusvuogit eai leat buot sáme-guovlluin čađahuvvun.

Dál geahčadat diehtogáldduid mat leat čállojuvvun. Namuhat earenoamažit dutkama maid Kaisa Korpijaakko lea dahkan Sámi Instituhta bealis. Son lea dutkan justisprotokolluid 1639 rájes gitta 1740 rádjai.

Lea birrasi 1000 jagi ja son lea maid dutkan daid nu gohčoduvvun vierrolistaidd 1545 rájes gitta 1600 gaskkamuddui. Dát diehtogáldut gullet stuora guovlluide; stuora oasis siskit guovlluin Davvi-Ruožas, Davvi-Suomas ja Finnmarkkus. Leamaš vuođo-oaidnu dutkiid gaskkas ahte dušše gilvojuvvun eadnamiida gullet vuoigatvuođat, eai ge meahceednamiida. Sámiid eanangeavaheabmi deavda gáibadusaidd mat gusket vuoigatvuođaide čáziide ja eadnamiida.

Korpijaakko dutka ollu dikkiid gos lea eara geavaheabmi eadnamiid dáfus go eanadoallu. Son lea geahččalan čájehit ahte duobmustuolut adnet sámiid eanangeavaheami dego obmodatvuoigatvuohtan eadnamiida.

Kolonistaidd hálldahus ja riekti ferte vuhti váldit árbevirulaš rievtti, i ge rievtti maid si leat okkupašuvnna bokte váldan.

Mi aovivildat ahte min dutkan lea čájehan dološ sámi obmodatvuoigatvuođa. Jearaldat lea: Lednet go mi addan dán obmodatvuoigatvuođa mis eret, dahje lednet go mi dan eara lánkai massan? Dán čilge Korpijaakko su nuppi artihkalis, Dieđut no. 1:1981. Loahpas muitala son ahte sámiid vierut eadnangeavaheabmai, vuoigatvuođaide ja lundui lea bistan gitta odnaš ráddjai. Lea mávssolaš čujuhit ahte Havkaniemi-diggi leai ovdal go Danmarku-Norga oamastišgođiiga siskit Finnmarkku. Dat dáhppahuvai 1751as. Ruota diggi leai doppe doaimmas nu go Suomas maid.

Dieđusge sáhttit daddjat ahte dát dutkamat gusket áiggiide maŋnil 1751, ahte eai guoskka Norgga eadnamiida. Muhtu dan dáfus čilge prof. Sverre Tønnesen doaktardutkamistis mi lea Finnmarkku eadnama obmodatvuoigatvuođa birra. Dán áigge lánkamearradus, nu gohčoduvvun stáhta eadnama birra, lea dákkar hutkamat mat eai gearddaši historjjalaš duomu.

Dál mi geahčastat lea go sámit Norgga bealde nagudan doalahit iežaset vuoigatvuođaidd ja mi fertet maid geahčadit nu gohčoduvvun diskrimineringa. Leamaš go sábmelaččain seamma lágan vejolašvuođat hálldašit eadnamiid go dažain?

1865as gitta 1875 ráddjai leai Finnmarkku fáldi dahkan evttehusa mi čuožžuhi ahte Beskenjarggas Kárašjogas galge sábmelaččat eret fárret. Dohko leai jurdda ásahit daža eanadoalu. O.m.d. namuhan ahte dat eana gos Oscar Varsi dál orru vuvdojuvvui ruovttoluotta fálddi bealis go das leai sámi namma. 1902is ráhkaduvvui lánka mi earuhi olbmuid giela dáfus.

Eiseváldiid bealis leai áibbas čielggas ahte si oaivvildeddje geavahit dán lága. Olbmot galge máhtit sihke hállat ja čállit dárogiela.

Moadde sáni movt galga čoavdit daid áššiid maid birra mun odne lean hállan ja lean ádden dán láchkai ahte gullet go sámi vuoigatvuođat odnaš sáme álbmogi, daid gaskkas maid sámi eanadoallit? Mu ja sámi organisašuvnna bealis lea dása čielga vástadus, muhtu orru eahpečielggas eiseváldiid bealis. Veaddja leat nu ahte mi fertet geavahit eambo dutkama ovdal go eiseváldit dása jahkigohtet.

Dáid dutkamiid bokte maid o.m.d. Steinar Pedersen ja Romssa Museum lea doaimmaheamen sáhttet duođaštit ahte sámit leat geavahan dáid vuoigatvuođaid čađa áiggiid.

Mi čuožžuhat maid ahte sámiin leamaš árbevuoigatvuođat áiggiid čađa maid vuosta lágat leat dáhkkjuvvun. Go geahččat sisdollui dán árbevuoigatvuođajurddašeabmai, de muittuhat dutkamiid maid Vorren lea dahkan Várjjat-guovlluin.

Loahppajurdagiin sáhtta cealkit ahte sámi vuoigatvuođat vulget dološ sámi bivdo- ja rittuservodagain. Daid guovlluid geavaheabmi gosa dát vuoigatvuođat gullet sáhttit duođaštit miehtta áiggi gitta odna ráddjai. Dat gullet sihke bozo-sámiide, eanadoalliide ja guolasteddjiide sámi guovlluin. Sámi eana gulla oktasaččat sábmelaččaide. Váldomearradusat sámiid vuoigatvuođaid birra fertejit vuođoduvvot dán oainnu ala.

Mo praktihkkalažžat galga hehttehit boastugeavaheami man vuođu ala stáhta oamastanvuoigatvuohta lea vuođoduvvun Finnmarkkus fertet mi gaskaneamet gieđahallat.

Ferte heivvolaš organa gávdnot jos olbmot galget sáhttit gaskaneaset árvaladdat. Jos dát organa galga sáhttit doaibmat ferte álbmot dán válljet. Lunddolažžat čuovvu ahte válljejuvvun organa ferte ieš álbmot válljet. Das maid čuovvu lunddolažžat ahte álbmot sáhta válljet dušše go diehta geas lea jienastanvuoigatvuohta. Dan dihti dárbbasat maid sámi olmmošlogu.

2. Meahcceealahusat ja áigeguovdilis kombinašuvnnat

Per Edvard Klemetsen bokte

1970 jagiin dahkkojuvvojedde olu álmmolaš mearradusat, die-
đahusat ja resolušuvnnat mat dahttot eanet geavahit
ealahusaid.

Ieš guđetge almmolaš institušuvnnat lea maid veahkehan
prošeavttaid ja doaimmaid finanseremiin viiddidit meahc-
ealahusaid. Dat bargu mi lea dahkkon lea muhtun muddui
addan sisboađuid, muhtu maidai eanet čájehan váttis-
vuođaid mat leat baddjanaan dađistaga.

Meahcceealahus lea maid vuođoealahus seamma lánkai go
boazodoallu, eanadoallu ja mearrabivdu, muhtu lea bázahallan
mañimuš 20-30 jagiid. Bohtosat dala rájes go meahcceeala-
husat geavahuvvojedde buorebut eai heive nu bures odna
dilalašvuođaide. Dan dihti leat mi dakkar dilalašvuođas
ahte dán ealahusa ferte huksegoahtit vuođus.

Odne fertejit čuovvovaš gaskavuođat leat čielgasat go
hállojuvvo meahcceealahusa birra dego ealahussan.

a) Meahcceealahus i sáhte leat bistevas birra jagi.
Ealahusain bargojuvvo geassit, mi dábalažžat bista 3 mánu.

b) Meahcceealahus dego ealahus gáibida ahte bargojuvvo olu
dán oanehis áiggis ja lea váttis heivehit eara bargguiguin
dán dilihis áiggis.

c) Meahcceealahus earret muorječoaggin, gáibida olu ođđa
sisa oastimiid mat galget geavahuvvot.

Ealahusa árvu

Dat lea stuora mearkkašubmi ealahusa ovddideamis ahte meahc-
ealahusat ožžot čielga árvvu dego ieš birgejeaddji
ealahus. Ferte maid bidjat ovttadássai eara vuođo eala-
husaiguin nu go eanandoaluin, vuovdebargguin, boazodoaluin
ja mearrabivdduin, jos vel meahcci geavahuvvo ge ovttas eara
ealahusaiguin.

Lullinorgga dilalašvuođaid mielde lea meahcceealahus álo
čadnun eanandollui dahje vuovdebargui vuođoamastan
vuoigatvuođaiguin.

Danin leamaš ge lunddolaš ahte geahččat meahcceealahusa
liige ealahussan. Go lea ožžon sierraordnegiid, de lea dát
gehččon eanadoalu oktavuođas.

Ovdamearkka dihti lea Eanandoallobankkus sierranas doarjjaordnegat smávvadálolaččaide geat hálidit álgit meahcceealahusain lassin dábalaš dálldollui.

Geainna lea eanandoallu oaiveealahus, sis lea viidaset šiehtadusat ja doarjjaordnegat Eanandoallošiehtadusa hárrai mainna ožžot buriid ávkki meahcceealahussii. Mun jurddašan geavahanávdnasiid ja bissovaš ásahusaid birra mat geavahuvvojit eanandoalus ja maid sáhtta geavahit meahcceealahusas.

Geainna lea boazodoallu oaiveealahus lea maid seamma lánhkai šiehtadusat sin oaiveealahusa hárrai. Sis lea maid buorre váikkuhus dán meahcceealahus doibmi, o.m.d. sáhtta namuhit daid ruovttoluotta máksimiid go oasta muhtascootera, ja dát ge sáhtta geavahuvvot goappašii ealahusain.

Stáhta sisčálekeahates eadnamiid Romssas ja Finnmarkkus lea nu go diehtit stáhta hálddahas buot daid meahcceruggudagain. Dainna i leat mihkige oktavuõaid gaskal eanadoalu/boazodoalu ja juridihkalaš vejolašvuoðat bargat meahcceealahusain. Dán lánhkai gártet ge si guðet beaivvalažžat barget meahcceealahusain ^{bargat/} dušše dáinna ealahusain. Si gahččet dego guovtti stuolu gaski ja eai sáhte oažžut šiehtadusordnegiid.

Obbanassi čájeha dát ahte meahcceealahussii ferte addot ealahus árvu ja vejolašvuoðat ságastallat šiehtadusaid ja doaimmaid birra mat sáhttet nannet ealahusa.

Okta oassi dáid viggamušaiquin mat bajidit meahcceealahusaid árvu, sáhtta dás namuhit ahte Guovdageidnui lea vuoðoduvvon ealahusorganisašuvdna meahcceealahusaid dihti. Moadde sáni dán organisašuvvna birra:

- stáhtain šiehtadallat oažžut sierra meahccešiehtadusa
- fuolahit ealahusa beroštumi eara doaimmaid ektui
- viggat oažžuhit ordnejuvvon dilalašvuoðaid meahcceealahusa siskubeal.
- bargat ovttas eara ealahusorganisašuvvnaiguin geat maid geavahit meahcci rigguðagaid.

Heivehuvvonvejolašvuoðat

In áiggo dás nu olu heivehan vejolašvuoðaid namuhit, muhtu čuožžuhit ahte meahcceealahus heivehuvvon dábalaš vuoðoealahusaiguin i oro áigeguovdilis ášši dál.

Sivat sáhttet leat ea.ea. kollišuvdna diliheammos áigge vuođđoealahusain. Muđui gáibida vuođđoealahus hui olu kápitala.

Oastindoarjagiid ohcamiid meannudeamis meahcceealahusaide lea Ovdanahttininfoanda viggan prioriteret ohcamiid dáiguin:

1. Boaitubeal báikkiin
2. Olbmuin geain i leat bissovaš sisabohtu
3. Olbmuin geain lea bargu mi lundolaččat heivehuvvo meahcceealahusain ja gos meahcceealahus lea lundolaš ealahus mi adda doarvai jahkesisabođu. Dán oktavuođas sáhtta duoddji namuhuvvot.

Middjiide áššemeannudeaddjiide lea váttis gávdnat heivvolaš juohkima. 20 ohcis lea dušše 1 gi lea nagodan čájehit ealahussisabođu meahcceealahusas.

Mun hálidan ahte Vuoigatvuođalávdegoddi válda bajas gažaldaga šiehtadusa birra meahcceealahussi jos lea vejolaš.

Odne orru uhccan beroštubmi poletihkkalaččat dán ealahussi.

Meahcceealahusšiehtadus

Odne i gávdno stáhta institušuvdna mi bargu meahcceealahusaid váttisvuođaiguin. Go lea čađahuvvon bargu mi lea čadnun ealahussi, de leamaš beroštubmi ja viššu iešguđetge bargiin:

- Guolastankonsuleantta kántuvrras
- Finnmarkku eananvuovdinkántuvrras
- Sámi Instituhtas

Ja ahte Ovdanahttininfoandda lea finansieren manja prošeavtta. Dasto lea Guovdageainno gieldda bidjan johtui Meahcceealahuskántuvrra nannen dihti meahcceealahusa gielddas.

Earret dáid leat si geat barget meahcceealahusain dáhttojuvvon ieža čoavdit váttisvuođaid mat gullet ealahussii.

Siddjiide geat ostet (investerejit) meahcceealahusa adnui lea deatalaš ahte fállujuvvo sihkkarvuohta sihke biologa- laččat ja ruđalaččat. Buot stuorimus orru leamen stáhta meahcceešiehtadus maid sáhtta geavahit.

Dákkar šiehtadus ferte heivehuvvot ealahusa ovdaneabmai, muhto ovddimusta ferte sisdoallat:

- Bargu mi guoska sisaoastinordnegii, sirremii, hattiide, ráhkadeabmai ja gálvvuid sisafievrrideabmai
- Ávdnasiidteknologalaš geahččaleabmi guolasteami várás
- Biologalaš geahčadeabmi guolasteamis
- Biologalaš ovdalgeahččaleabmi guolasteamis - guolastan-geahččaleabmi
- Kultiveringsprogramma čađahit
- Refušuvdnaordnegat oastit dárbbášlaš ávdnasiid
- Refušuvdnaordnegat čadnon vissis ávdnasiida
- Oahppu
- Doarjja ealahusorganisašuvnnaide
- Sisaoastindoarjja
- Eara doarjjaordnegat nugo fráktadoarjja ja subsidiat

Jos galggaš deavdit osiid dáid čuoggain, gáibiduvvo barggu ja beroštumi iešguđetge fágabargiin. Berre leat vejolašvuolta odna etatain ja institušuvnnain váldit ovddasvástadusa dán bargui, muhto ferte juolluduvvot bissovaš doarjja dása.

Ealahusregister/olmmošlohku

Go meahcceealahusat ságastallet meahccešiehtadusa birra, šaddet das maŋga gáibiduvvot čielgaseabbot geasa šiehtadus guoska. Seamma láchkai go eara vuođoealahusat berreši álggahuvvot almmolaš register gos leat mielde meahcceealahus bargit geat galget dohkkehuvvot iešguđetge ordnegiida mat leat namuhuvvon šiehtadusas.

Dál lea ealahus álgindásis ja šadda eahpečielggas man garra gáibadusat galget leat vuođun ealahusregistera álggadettin. Dat i leat vejolaš sisaboađu oktavuodas veardidit dainna go áibbas moattis sáhttet čájehit njuolga ealahussisaboađuide. Álggos sáhtaši geavahit jierbmalaš arvvoštallama ja bidjat deattu dasa makkar áigumušat ja vejolašvuođat olbmui leat bargat beaivvalaččat meahcceealahusain.

Go organiserejuvvon doaibma lea doaimmahuvvon ovtta áiggi, de lea eambo vejolaš geahččat ealahusregistera sisaboađu ektui.

Loahppaoaidnu

Duođalaččat lea meahcceealahus váttisvuođaid siste ja lea dárbu stáhta veahkkai oažžut ealahusa johtui.

Dasto lea deatalaš álggu rájes juo oažžut

bistevaš ordnegiid ealahussii.

Dán oktavuođas berrešeddje huksejuvvot

- ealahusorganisašuvdna
- meahccešiehtadus
- ealahusregister

Jos mi hálidat geavahit meahcceriggudagaid boahteáiggis fertet mi lávket vel ovttá lávkki viidaset daid olu mearradusain mat ovdal leat dahkkon ja biddjat johtui doaimmaid dego vuođđun ealahussii.

Áigeguovdilis bistevaš šiehtadusordnegat eai šatta divrasat stáhtabušeahhti, muhtu boaittobeal báikkiide sáhtta mearkkašit eallinláibin dahje i.

Muhtu mun áiggun garrasat cuiggodit "rumantihkkalaš" oainnuide maid mun dávja deaivvan, maid dai sámi organisašuvnnaid bealis go lea sáhka meahccealahusaid birra odne. Si guđet barget dáiguin ealahusaiguin eai sáhte čoavdit bargguhisvuođa Siskit Finnmarkkus. Danin go ealahus lea čadnon vissis áiggiide jagis. Dan maid jahkasaččat sáhtta bivdit jogain lea sulli 0,1% olles borramušráhkadeamis min riikkas, nuppiin sániin hui uhca oasaš.

Mus eai leat tállat mat gusket Finnmarkui, muhtu doaivvun ahte deaddu várra lea veaha baddjelis.

Sámi mánaid ja nuoraid bajasšaddan dilalášvuođat
Øystein Nilsen

Maŋga guovllus leat sámi mánaid dilalášvuođat guorahallojuvvon. NSRa lea guorahallan ášši jahkečoahkkimiin ja lávdegottiin. Maiddai skuvllat leat gieðahallan ášši. Muhtu leamaš váttis oažžut áddejumi áššai, sihke ruovttuin ja skuvllain, maiddai poletihkkalažžat. Mi dán ráddjai lea čaðahuvvon lea mánaidgárđi Deatnugáttis maid Deatnugátti Sámiid Searvi joðiha. Si leat ožžon stáhtadoarjaga. Maiddai lea addojuvvon stáhtadoarjja buoridit sámimánaid šaddandilalášvuođaid galbma guovlluin Norggas. Mi guoska nuoraid bargguide, de lea uhcan dáhpahuvvan. Dál livče dárbu čohkket jurdagiid ja áigumušaid mat gusket dáidda gažaldagaide, nu ahte NSRa sáhtaši bargoprogramma ráhkadit. Dát programma livče de vuođđun viidaseabbot. In jáhke ahte stáhtas livče oamedovdu geahččat ahte sámi mánat eai beasa oaddjebasat šaddat bajas doppe gos giella ja kultuvra i válđojuvvo vuhti.

Stáhtas lea geadnegasvuohta veahkehit ruðalažžat- maiddai organisašuvnna ráhkadit bargoprogramma ja dán i sáhte vuordit maŋgaid jagiid. Muðui galggaši stáhta juolludit ruðaid jahkasažžat, sihke organisašuvdni ja gielddaide, mat leat earenoamaš sámi mánaid váras. Doaimmat mat biddjojit johtui berrejit juksat mánaid ruovttuin, birrasis, giliin, mánaidgárddiin, ovdaskuvllain ja maiddai nuoraidservodagas, ea.ea. nuoraid servviid ja nuoraidklubbaid bokte.

Doaimmat mat berrešivče bargoprogrammas:
Jahkasaš ruhtajuolludeamit o.m.d. sámi mánaidgárđdi joðiheabmai ja mánaidgárddiide muðui sámi guovlluin. I leat doarvai dábalaš juolludemiiguin.

Maiddai berre sámi giella, historja, kultuvra nannejuvvot skuvllain. I dušše sámiguovlluin, muhtu maiddai gávpugiin ja giliin gos ássat sábmelaččat. Seamma guoska nuoraid bargguide sámi guovlluin. Berret oažžut sámi ovdaskuvlla ja leairaskuvllat berrešivče ovdanit. Mi lea hui mávssolaš ja deatalaš buot sámi álbmogii, mánaide ja nuoraide lea sámi TV-sáddagat. Maŋga báikkis lea deatalaš jođihit diehtujuhkima dáinna ulbmilin ahte addit rivttes dieðuid sámi historjja, kultuvrra ja vuoigatvuođaid birra. Mi oaidnit odne ain ahte gávdno olu diehtemeahttunvuohta ja baddjelgeahččan sámiid vuosta.

Dieđiheabmi buvttashi stuorit iešarvvu ja nuppastuhtašivče boastu oainnuid.

Mis leat sierra nuoraid searvvit ja si dieđusge áigot bargat nuoraid áššiiguin, muhto maid dai báikkalaš searvvit berrejit dán dahkat.

Mi stivrras leat maŋimus jagiid geahččalan oahpasmuvvat nuoraid ja mánaid áššiiguin. Mi leat leamaš seminaras mielde Čáhcesullos ja sámenuoraidservviid oktasaš-čoahkkimis Kárašjogas.

Áiggun namahit 4 čuogga maid mi doaivut sáhttit ovddidit eiseváldiid guovdo:

1. TV ferte sámegiela váldit adnui. Fasta programma unnimusta okti váhkus sámegilli, mánaidprogramma.

Dát lea unnimus gáibadus mi berre čađahuvvot almma dutkamušaid. Lea dohkketmeahttun ahte TV i buvttet fálddagaid sámemánaide, muhtu baice váikkuha ahte mánaid giellaovdaneabmi billašuvva.

2. Mánaidgárddi bargu ahte ovddidit giellahtanuša ja sámi sisdoalu berrejuvvo dorjojuvvot earenoamažit.

3. NSR berre ovttas nuoraidservviiguin ohcat sierra doarjaga nuoraidbargguide nu ahte nuoraid searvvit ožžot buoret ruđalaš vuođu.

4. Ovttas nuoraid servviiguin ja eara servviiguin ferte stivra ráhkadit guhkesáigasaš plánaid.

NSRa ferte ohcat ruđaid čohkket dieđuid mat sáhttet buoridit sámi mánaid ja nuoraid dilalašvuođaid.

Máateriala maid NSRa biddja ovdan ferte leat vuođđun konkrehtalaš evttuhusaide mat o.m.d. bohtet

Stuoradikkiárvalusas maid eiseváldit fertejit ráhkadit.

Sámevuoigatvuođalávdegotti bargu - Alf Isak Keskitalo bokte.

Evttuhus Sámevuoigatvuođalávdegotti mándahti šattai vuostaš geardde dovddusin 29.02.80 go NBR/NSR delegašuvnnas leai čoahkkin stáhtaministariin ja 4 stáhtaráđiin. Dát čoahkkin dollojuvvoi maŋŋa go organisašuvnnat leddje dárkilit válmmaštahttan ja lonuhan reivviid ráđđehusain. Organisašuvnnaid oktasaš forhandlings-delegašuvnna jođihuvvui Nils Jernsletten bokte. Mu mielas lea lunddolaš ahte jahkečoahkkin giita su dán váttis barggu ovddas.

Henry Minde čielggadi Sámevuoigatvuođalávdegotti mándahta diimma jahkečoahkkimis. Dat lea maid hállojuvvon dán birra luohttamušolbmuid konferanssas mannan dálvvi ja stivra jahkedieđahusas. Mun áiggun dan dihti deattuhit ahte dat lea ienaš osiin seamma gažaldagat maid organisašuvnnat leat olu jagiid juo buktan ovdan. Mandahtas i livče bohtan mihkige jos organisašuvnnaid doaimmat eai livče.

Prinsihppalaš ođas mandahtas lea ráđđehusa gieđahallan vuođđolágaparagrafa ektui, ja álbmotválljejuvvun organa.

Dát galget prioriterejuvvot sierra čielggadusas nu go gielddaminister lohppidi čoahkkimis organisašuvnnaiguin 17.02.81as. Doppe daddjujuvvoi čielgasit ahte "Ráđđehus buriid mielain geahčada sierra álbmot jienastan organa sámiide nu go o.m.d. Suomas lea dahkkojuvvon".

NSRa dulku dán čielga lohppadussan ja buot eara lágan poletihkkalaš giehtadallan gehččojuvvo beahttašubmin.

Áiggun Sámevuoigatvuođalávdegotti barggu čilget golmmain osiin:

- a. Vuođđolágamearradus min (sábmelaččaid) almmolaš stáhtusa hárrai
- b. Sierra álbmotjienastan sámi organa
- c. Vuoigatvuohta eadnamiida ja čáziide

Maŋimus čuokkis ferte dán háve oanehažžat čujuhuvvot, muhtu čielggadanbargu lea nu ahte bohte jahkečoahkkimis fertejuvvo dát dárkileabbot guorahallojuvvo.

- a. Gáibadus sierra páragrafii vuođđoláhki mi čujuha sámi álbmoga almmolaš stahtusa riikkas leamaš guovddažin NBR/NSR bealis, ja dat berre ain leat nu. Vuostaš NBR/NSR mándahtas leai čuoggis: "sábmelaččat ožžot lága bokte statusa Norgga vuođđolágas, go sábmelaččat lea álgoálbmot Norggas, ja nu lea vuoigatvuohta ekunumalaš ja sosialalaš varjalubmai, ja vuoigatvuohta sierranaš ja oktasaš ovdaneabmai".

Nu go lea daddjojuvvon ovddeš dokumenttain organisašuvnnaid bealis, livče vuođolága mearradus váikkuhan álbmotrivttiide ja duođalaš dilálašvuođaide, (historjjalaččat ja álbmogo ektui). Sáhtaši dan dihti meannuduvvot ja o.m.d. čađahuvvot sorjasmahttumin eara bargguid (čielggadusaid) sámi vuoigatvuođaid birra Norgga rivttiin.

Go vuođolágamearradusat leat obbalaččat ja mat sáhttet divvojuvvot (regulerejuvvot) ja geadnegahttit riikka ja stáhta, de státusparagrafa i čujut sierre vuoigatvuođaide, muhtu mávssaši ahte dovddastuvvoši ahte dán riikkas orrot guokte iešlágan álbmoga. Ferteši mielddisbuktit sierra áigumušaid ja ahte vuoigatvuođat čilgejuvvojit lágas mat addet sábmelaččaide iešmearrideami ja suoddjaleami nu go historja ja odna dilli čájeha. FN-konvenšuvnna 1966as maid Norgga lea rátifiseren, vuosta-baddjelgeahččan konvenšuvnna ja Norgga olgoriikka politihkka álgoálbmogiid ektui geadnegahtta juo hui garrasit. Olgoriikkadepartementa lea reivvestis ILO-107 birra miehtan ahte "earret ILO lágaid gehččojuvvojit sábmelaččat dego álgoálbmogiin ieš guđet dásis". Mu mielas lea dat garra áddejubmi ja vuođolágaparagrafa livče vuhti váldan suoddjaleami maid mi áiggošeimmet. Livče maid dai mávssolaš gaskariikalaččat ja eara álgoálbmogiida. Mi sihtat ja gáibidat dákkar gaskaoami mi buoridivče 4.máilmmi dilálašvuođaid.

Manja eara akka livče ožžon váldit dás mielde, muhtu mi bissanat vuos dás.

Sámevuoigatvuođalávdegoddi lea dál meannudeamin mángaláganaš čállošiid vuođolágagažaldaga hárrai rievttihistorjja ektui, amas rievtti ja álbmotrievtti.

Lean maid geahččalan státusgažaldaga čielggadit samfunnsvitenskapalažžat. Ferten mieđihit ahte sámevuoigatvuođalávdegoddi lea vuos dáid birra dál ságastallamin ja lávdegottis lea ieš guđet lagan oaivilat.

Státusgažaldat gárta leat geahččalubmin lávdegotti doibmi, ja mearradusaide. Oaivilan mielde ansaša lávdegoddi vejolašvuođa buktit čielggadusa ja poletihkkalaš meannudeabmi de čájeha ahte lea áigumuš juoida dahkat, i dušše ságastallat.

b) Nubbi oaivečuokkis sámevuoigatvuođalávdegottis lea gažaldat sámi álbmotjienastan organa birra. Bargobáhpiris NBR/NSRa delegašuvnna bealis čuožžuhuvvu ahte dákkar organi guoska:

- sábmelaččaid iešmearridanvuoigatvuohta iehčaset áššiin.
- hálddašeabmi mi sihkkarasta iešmearredanvuoigatvuođa.

Seamma bargobáhpiris deattuhuvvo ahte Norgga Sámiráđi mándahta ja státnus i galgga sehkkejuvot dáinna organain. Norgga Sámiráđi lea viiddiduvvon ja lea ožžon muhtun lágan hálddašanvuoigatvuođa ea.ea. ruhtajuohkima organisašuvnnaide, muhtu áin lea nu ahte eanaš oassi sámi áššiid mearrideabmi dáhpahuvvo dábalaš hálddašan geainnuid bokte. Ovdamearkan sáhtta namuhit ahte Finnmarkku filkkagielda lea aidna organa mi namuha láhtuid Sámerádu programaráđai. Lea dušše okta ovdamearka ahte gielddain ja filkkagielddain dávja lea hui stuora válde mearridit áššiid mat gusket sámi álbmogiid. Sámeoletihkkalaš programmas lea álbmotjienastan organa okta daid deataleamos gaskaoabmi mi adda sámi álbmugiid iešmearridan vuoigatvuođa. Earret dan ahte doarjut 1966-konvenšuvnna, de lea ágga čujuhit ahte lea deatalaš ahte suoma sámit juo leat ožžon dákkar organa, mas lea vuođun sámiid mantalla. Ferte vel muittuhit okti ahte ráđoehus čoahkkimis 17.02.81 njuolgut mieđaid dákkar organi ja danin sáhtta vuordit ahte Sámi-vuoigatvuođalávdegoddi bukta čielga evttuhusaid válgga ja vuođudeami hárrai; movt dákkar organa sáhtta ásahuvot. Lea earenoamažit guokte gažaldaga mat fertejit čovdot. Vuostas lea mánntalla mi galga leat vuođun välljejuumiide. Nubbi lea organa sturrodat ja tehnikkalaš mándahtajuohkin. Lea juo áddejuvvon ahte organas galga leat ráđoeadin vuoibmi, nu movt lea Suomas.

Gažaldat cegget sámi mánntalla vuolga das sáhtta go fidnet doarvai olbmuid geat ovddastit sábmelaččaid.

Almmolaš ságastallamis lea čujuhuvvon ahte galggaši leat doarvai välljet nu go odna Norgga Sámiráđi láhtuid välljejit. Min organisašuvnna bealis lea dát áibbas dohkkemeahtun. Indirekte välljejubmi ferte vai oažžu doarvai ovddastumi, vuođoduvvon o.m.d. olmmošloguide. 1970 olmmošlohku sáhtaši leat vuođun mándahta juohkimis iešguđet guovlluin, muhtu váttnisvuohta šadda vuostamužžan ahte dát olmmošlohku i čájjet rivttes logu (maid statistisk sentralbyrå maid dai čujuha).

Nuppe bealis berrejit olmmošlogut maiddai ođasmahttojuvvot. Dastu ahte mántalla gáibida doarvai ovddastumi de lea maiddai dás gažaldat státusa hárrai, dainna go dát olbmot geat hálidit, ožžot almmolaš duođaštumi iešdovddus ja gullelašvuodas. Si guoet eai hálit dákkar duođaštusa eai dárbbas oazžut dan, muhtu de i leat sis vejolašvuhta mearridit sámi servodagas. Njuolga välljejumit álbmot-välljejuvvon organi mielddisbuktet dán.

Albmotjienastan orgána teknihkkalaš mándatjuohkimi guoska maid ovddastus gažaldat. Go galga oazžut ovttadassasašvuoda gaskal poletihkkalaš oaiviliid sámi servodagas mi govvida duođalaš dili, de lea dárbu välljen guovlluide ja diehtit tállaid ovdagihti. Válgaguovllut berrejit seamma stuorrat ja välljet seamma olu mándahtaid.

Válljemis berrejit numinašuvdna- ja välljenprusedyra leat ovttá dásis dábalas välljenumiiguin. Eruhus dás lea ahte välljenvejolašvuhta, numinašuvdna, oasseváldin vuolga das ahte leat go sisačállojuvvon mantalli. Praktihkkalaš váttisvuhta lea ahte gávdnat heivvolaš sturrodaga iešguoetge guovlluide ja mandahta sturrodaga vai organa i šatta mendo váttis.

Sámivuoigatvuođalávdegoddi galga buktit sierra čilgehusa sámi välljejuvvon organa birra. Mun deattuhan ahte dat mi lea daddjon lea mu peršuvnnalaš oainnut.

Seamma go vuođolágaparaagrafa ságastallamis, sáhtta addejuvvot o.m.d. media bokte, sierra lágan oainnut lávdegottis dán organa hárrai. Ráđđehusa čielga oainnuid ektui, nu go NSRa lea ádden, eai berreši sierralágan jurdagat boastut áddejuvvot. Min bealis oaivvildat ráhkadit čielga evttuhusaid organa hárrai ja doavva lea ahte dát dáhppahuvvo.

Dát čuožžu maiddai mándahtas.

Sámevuoigatvuođalávdegotti miellahttun i leat mus vuoigatvuhta evttuhit áigemeari goas čilgehusat dáidda áššiide galget geargan. Peršuvnnalaččat dajan ahte nu johtilit go lea vejolaš ja navccat.

c) Váddaseamos čielggadanbargu lea vuoigatvuođat eadnamiida ja čáziide. Sámi organisašuvnnat lea gáibidan dan manngga geardde. Lea doarvai čujuhit jahkečoahkkiniid cealkamušaide ja davviriikalaš sámi organisašuvnna bargguide ja álgo-álbmogiid oktasašbarguide.

Čielggadus dáidda vuoigatvuođaide Norgga bealde lea deatalažža ja mávssolažža min boahteáigai ja maid dai deatalažža dego govvan máilbmai movt eamiálbmogiid vuoigatvuođat galget suoddjaluvvot.

Dajan nu garrasit ahte jos Norga i nagot čoavdit ášši dohkкалаžžat, de lea uhcan jáhkehahtti ahte eara riikkat čovdet dan gos lea vel uhcit demukratia vuođđun.

Oanehažžat sáhtta Sámivuoigatvuođalávdegotti mándahta ná čilgejuvvot:

- Odna rievtti čilget
- evttuhit odna lágaid rievdaduvvot
- Čilget adm. ja hálldahus gažaldagaid mat baddjanit rievdademiid geažil

Čoahkkimis 17.02.81 dajai Ráđđehus ahte stuorit rihkkumat Finnmarkku duoddariin eai galgga dáhppahuvvat ovdal go Sámivuoigatvuođalávdegoddi lea loahpahan barggus. Váikku lea ártet go sámi guovlu ná gáržžiduvvo, de máksa dat ahte eananvuoigatvuohta dovddastuvvo eanan-rihkkumiid ektui.

Lea čielggas go Sámivuoigatvuođalávdegoddi gárvvistišgoahta čielggadusas álggos prioritere Finnmarkku ja dasto eara sámiguovlluid. Dáida leat álkkimus álggahit eananvuoigatvuođagažaldagaiguin Finnmarkkus dainna go dát guoska nu gohčoduvvon sisačálekeahates eadnamiida (mat dál lea sisačállojuvvomin) oktibuot 48.129 km², mi lea measta buot eana Finnmarkkus.

Romssas máttasguvlui šadda váddaseabbot.

Muđui gusket dása maid dai dábalaš guolastanvuoigatvuođat. Dasto gávdnojit iešguđet lágan oamastan vuoigatvuođat sámi guovlluide. NSRa bealis bargojuvvo ahte suoddjalit sámi ealahusaid ja riggu dagaid ihkkenassi gos ležžet, ja čadnat vuoigatvuođaid gažaldagaid sámi välljejuvvon organi. Dasto lea mis gaskariikalaš geadnegasvuođat sámiid vuosta eara davviriikkain ja álgoálbmogiid bargguide gos mi leat fárus ja dalle eat galgga vajalduhttit vuođđoprinishpaid go mi leat gáibideamen ahte álgoálbmogiid vuoigatvuođat galget vuhtii válđojuvvot. Vuoigatvuođat galget maid dai sihkkarastojuvvot lágaid ja šiehtadusaid bokte.

NSRa áigu deattuhit ahte i leat sáhka dušše lágas mi duddjo dego daža lahka, muhtu láchka maid mi ieža leat huksen ja geavahan áiggiid čađa min ássanguovlluin. Organisašuvdna galggaši earenoamaš boahte jahkečoahkkimi dárkilit guorahallat dáid gažaldagaid;

- makkar suoddjalus galga dán lágas
- movt galga láchka sihkkarastojuvvot iešguøet guovlluin
- movt galga eanan- ja čáhcevuogitvuoðaid hálldašit ja doaimmahit go dát sihkkarastojuvvojit lága bokte.

Dáidda gažaldagaide eat sáhte addit ollislaš ráðiid. Mi čuožžuhit ahte mis leat vuogitvuoðat maid mi eat sáhte massit. Mis lea maid dai geadnegasvuohta várjalit vuogitvuoðaid min mañisboah tide.

"Min eana lea min eallin".

Álaheaju árvvoštallan ášši - Leif Dunfjeld

Vuoigatvuođa gažaldagat leamaš ovdan mesta buot NSRa jahkečoahkkimiin, muhto orru nu ahte bargooasis bohtet bohtosat hilljanit.

Muhto lea maid dai rievdan dilit ja rivdet hui jođanit go vuos dáhppahuvvagohtet áššit. Maid dai váikkuhusat leat rievdan rievdan sámiiid gaskkas vuoigatvuođaid hárrai. Ovdal leai nu ahte "enkel" olbmot válde bajas áššiid main leai prinsihppalaš sisdoallu mat guske sábmelaččaide.

NSRa ja NBRA leaba mielde veahkkeintervenientan Álaheaju áššis.

Álaheaju áššis lea dilli nu ahte mis lea duobmu celkojuvvon 5.12.80is Álaheaju Herredsrievttis. Buot bealit leat váidan duomu ja maid dai veahkkeintervenienttat. Álggos leai duobmu váidojuvvon Lagmannsrievtti ovdi, muhto go ráođehusadvukahtta ozai oazžut ášši njuolgga Alimusriektai, de Allariievtti Kjæremålslávdegoddi mearridi ahte ášši galga njuolgga Allariievtti plenum (oktasaš) čoahkkimis meannuduvvot. Dát máksa ahte buot allariievtti duobmarat galget leat mielde áššis.

Šattai sihke muohcehisvuolta ja ballu go šattai dovddusin ahte ášši galgai njuolgga Allariektai. Sivva lea ahte lea addon nu gáržžes áigi áššai. Stáhta dikkijođiheaddjis leai jurdda ahte ášši galgai meannudunnot juo dál giđoat, muhto Allariievtti čoahkkimis mearreduvvui ahte ášši maniduvvo 3.11.81 ja galga bistit 4 váhku. Váidalemiid bealis lea prinsihppalažžat váidalahtti go váilot olu áššidieđut mat ovdal eai leat leamaš vuosttas rievttis meannuduvvon.

Dát guoska earenoamaš álbmotrievtti gažaldagaide gos Allariecti šadda vuosttas ja manimus duobmar.

NSRa ja NBRA stivrrain leai oktasaš čoahkkin 18.3.81 gos váidaleaigga ahte ášše dilli leai hui unuhas. Áššejođiheaddjai šattai dat earenoamaš váttis go gárttai dán oanehis áiggis gávdnat áššedovdiid ieš guđet áššiide mat galge ovdan Allariectai. Earenoamaš álbmotriectai ja nu gohčoduvvon sosiologalaš gažaldagaide. Muhto dál lea namuhuvvon sosialalaš áššedovdi prof. Robert Paine ja álbmotrievtti áššiide prof. Douglas Sanders. Dilli gárta nu ahte šadda unnan dilli áššiid gárvvistit, muhtu mun orun iežan bealis eambo ráfalaš mielas go álggos dán giđa go dál diehta ahte lea namuhuvvon áššedovdit.

Mun áiggun hállat prinsihppalaš áššiid birra mat gullet áššai, muhtu maid dai juridihkkalaš áššemeannudan vugiid birra. Ášši máksa dan ahte si leat vuostalastan ahte vuođoduvvo ekspropriašuvvna árvvoštallan.

Sihke luossabivdit, eanadoallit ja birasgáhtten beruštumit ja maid dai sámiiid bealis ja veahkkeintervenienttaid bealis leat vuostalastan dan mi guoska ášše meannudeapmai. Mun gáttan ahte sámiiid bealis lea hui uhcan diehtu dáid áššiide ja áiggun dušše oanehaččat hállat dán birra. Čáhcehuksenlágas lea sierra mearradusat movt áššit galget meannuduvvot. Mearriduvvon áššit galget ovdalgihti čilgejuvvon nu ahte mearrideaddji eiseváldit leat ožžon dakkar dieđuid maid vuođul galget mearradusaide dahkat.

Dieđut mat gusket hydrologiai, ideologiai j.n.a. muhtu maid dai eara dieđut.

Nu gohčoduvvon álbmot beroštumit dán áššis dakkar guovlluin mat gohčoduvvojit sámiid guovlun leat doppe álbmot beroštumit sámiid beroštumit. Dákkar sámiid álbmot beroštumit eai leat meannoduvvon Álaheaju áššis.

Nu gohčoduvvon čáhcedulvadan áššiin, lea Álaheaju ášši earenoamaš. Dás lea mearreduvvon dulvadit joga dakkar guovllus gos i leat eambo arvi ja muohtti go Sahara sattomeahcis. Sahara sáttomeahcis mitaluvvo ahte lea arvi 240 mm jahkai. Álaheajus mi lea mearragáttis lea dušše 300 mm arvi ja muohtti. Virdnejávri go baddaduvvo, čohkke dušše sullii 6% jahkodaga arvvi ja muohtti. Go sulastahtta Kobbelv dulvadeami de galga dohko čohkkejuvvot čáhci 300% jahkodaga nedbøras. Veaddja ahte 6% Virdnejávris i doala deaivasa dainna go NVE lea mihtidan dán dalle go leai dulvaduvvon. Dat lea mihtiduvvon dalle go Stuorajávrrri dulvadeabmi váikkuhii dasa. Stuorajávrris golga čáhci Guovdageainnu/Álaheaju ednui.

Veahaš lánkaášši birra. Earenoamaš sámiid bealis dat juridihka árvaladdamat dás gullet ealahus beallai ja maid dai álbmot ja prinsihppalaš álbmotrievtti beallai. Sábmelaččat leat čuožžuhan ealahusaid hárrai ahte ášši lea hui heajut ovdalgihti čilgejuvvon mi guoska boazodollui ja meahceealahussi.

Lea duođastuvvon ahte dieđut mat leat čilgejuvvon leat boastut geavahuvvon ja čilgejuvvon.

Stáhtakonsulenta Loyd Villmo leai mielde dáhkamin álgočilgehusa dán áššis. Čilgehus gearggai borgemánus 1974is. Lávdegotti čilgehusas leddje geavahuvvon logut (tállat) mat govvideddje vahaga maid dulvadeabmi dahka. Dan saddjai go lávdegoddi rehkenasttii dáid váhagiid guohtumiid meriid mielde, de geahččaleddje nu čilget ahte dábalaš olbmot addejit ja rehkenaste guohtunbeivviid mielde. Dát logut leat dasto geavahuvvon mieleavttu mielde boastut sihke álbmot álmuhusain ja poletihkkaš álmuhusain nu ahte dat lea aibbas boastu ibmardusa addan.

Árvvoštallanriektai dahkojuvvui sierra čilgehus ja dan dahke 2 dutki Tromssa Universitehtas. Loahppacealkamušši mi dán cealkamušas leai, mieđai obba árvvoštallanriekti. Earret boazodoalu beroštumiid de lea maid dai dábalaš meahceealahus beroštumit dán guovllus. Earenoamaš Mázes, gos dilli lea nu ahte dalle go Stuoradiggi meannudii čáhcevarjalanplána 1973as, de mearridi ahte Máze galggai suodjaluvvot baddademiid dáfus. Dát dáhpahuvvai mañnil go dát gilli hui guhkes áiggi leai ferten eallit dan balus ahte gilli šadda baddaduvvot. Balu geažil leddje maid dai ealahusat bisanaddan, olbmot eai ožžon ássanviesuid hukset, eai ožžon doarjagiid eanandollui. Dán sivas lea ovdaneabmi mañnonan 10 jagi. Go Stuoradiggi leai dahkan mearradusa 1973as, de gádde olbmot ahte Máze leai suodjaluvvon ja Mázes leai duođai boahteáigi. Muhto de čájehuvvo ahte čáhcehuksenplánat maid Stuoradiggi mearridi 28.11.78is ahte čáhcehivvodaga geažil lea Máze mielde dulvadeamis. Dán sivas lea maid dai dikkis namuhuvvon ahte dát ođđa dulvadanplanat lea ovddit suodjalanplánaid vuosta.

Go dát diggeášši vuostaš geardde meannuduvvui NSRas, de leai Norgga Luondusuoddjalussearvi mi dalle bivddi NSRa ja NBRA boahitet mielde ášševáidaleamis maid si leddje jurddašan dán áššis. NSRa 1979 jahkečoahkkin Snásas biehttali leat mielde das go NSRa jahkečoahkkin oaivvildi ahte lea uhcan saddji sámiid beroštumiide dán áššis. Ášši maid Luondugáhttensearvi dalle álggahi lea heitojuvvon. Dilli dál lea ahte Luondugáhttensearvi lea veahkkeintervenientan dás gos sámiid beroštumit leat guovddažin. Sivvan ahte organisašuvnnat leat boahitan mielde lea ahte dán áššai gusket stuora prinsihppalaš gažaldagat mat gusket álbmotriektai. Ákkat mat leat čuožžuhuvvon sámiid čoahkkimiin maŋimuš 50 jagiid leat dál váldon ovdan duobmostuolus. Lea mearkkašahtti ahte eara guovlluin máilmmis gos ássat olbmot geat gohčodit iežaset álgoálmogin doppe lea seamma lágan ovdaneabmi. Dás viidana stuorit prinsihppalaš árvu go álggos lea jurddašuvvon.

In áiggo nu olu čilget jurdagiid mat gusket álbmotriektai. Dušše oanehažžat namahastit eavttuid mat dás leat. Mi čuožžuhit ahte dát dulvadanplánat gusket guovlluide gos sábmelaččain lea olles vuoigatvuođat. Mi eat leat vuos daddjan ahte sábmelaččain lea vuoigatvuođat dain guovlluin, ja juohkelágan luonddu bilisteabmi rievdata sábmelaččaid eallin dilalašvuođaid.

Eaiggaduššan vuoigatvuođat bohtet maid dai dán áššis ovdan muhto eai šatta váldogažaldahkan álggos. Mun lean dieđihan beliide gean ovddastan ahte lea govddolaš gáibidit eaiggadan vuoigatvuođaid ea.ea. guiki ja doaivvun ahte dát gažaldat maid šadda sierra áššin sierra čoahkkimis maŋa, ja veaddja das boahitet sierra diggi. Dát lea dárbblaš maŋga dáfus. Stáhta čuožžuha go oažžu veahage liibba ahte son eaiggada guovlluid. Maŋimuš dáhppahuvai go stáhta ozai lobi álggahit geaidnobargguid ovdal go árvoštallan leai čađahuvvon. Ohcamis 22.4.81 čuožžu: "Stáhta eaiggadušša sisačálekeahates eadnama Finnmarkkus, maid dai guoikkaid gos el.fábmuhuksejuvvo. Čujuhuvvo lálki 12.3.65 gos čuožžu Stáhta čálekeahateseadnamiid birra". Dát ohcan sáddejuvvo seammaš go mi leat čuožžuheamen ahte sámiid vuoigatvuođat galget suoddjaluvvot Allarievttis ja semmas go Sámevuoigatvuođalávdegoddi lea čilgemín dán ášši.

Loahpas moadde sáni movt NSRa lea bargan dán áššis. Lea áibbas čielggas ahte dan beaivvi go NBRA ja NSRa soabaiga dán diggai mannat mielde veahkkeintervenientan de bođi áššai stuorit váikkuhus. Vaikko dáid organisašuvnnain lea uhcan navccat váikkuhit dán áššai njuolggabarggu dahje ruđa dahje čilgehusaid bokte, de lea čielggas ahte dát oidnojuvvo olggobealde ahte si beroštit ja adnet fuola áššis.

Dán hárrai makkar vejolašvuođat leat váikkuhit njuolggáášši ovdaneabmai, lea aibbas čielggas ahte NBRA ja NSRa cealkamušat njukčamánu dán jagi leat váikkuhan dan go Allariekti mearredi movt ášši galga váldot bajas. Lea aibbas čielggas ahte dál go organisašuvnnat leat boahitan mielde váikkuha nuppe beali dili áššis.

Dát muittuha min ahte mi dás lea deataleamos lea ahte organisašuvnnat váikkuhit poletihkkalažžat. Lea mieldisbuktan ahte i dárbbas dušše duobmostuoluid ovddas čuožžuhit ášši, muhtu sakka stuorit ja viidat servodagas. Das lea maidai eara poletihkkalaš váikkuhus, muhtu sámevuoigatvuođa lávdegoddi lea čielgaseamos ovdamearka ja dát lea váikkuhus mi guhkit áigai gárta deataleamos.

JOAVKOBARGGUT - GRUPPEARBEID

Gruppe 1: Næringer - Ealahusat

Anna Dunfjell	Reidar Erke
Sonja Danielsen	Erna Johnsen
Saima Bjørnstad	Kitty Renander
Anne Marit Triumf	Paul Westerfjell
Kirsten Karen Hætta	Elna Westerfjell
Mathis Gaup	Anne Marie Gaup Eira
Leif Halonen	Johannes Utsi
Ellen M. Klemetsen	Betty Appfjell
Mathis M. Pentha	Risten Sokki
Lars M. Gaino	Inger Haldis Halvari
Anne K. Balto	Arthur Partapuoli
Else Boine	Svein Ole Sandvik

Gruppe 2: Kystsamiske områder - Mearraáátte quovllut

Marianne Hansen	Geir Olsen
Birger Nymo	Oddbjørn Larsen
Anne Lise Pédersen	Solfrid Sara
Gunn-Anita Jacobsen	Erling Krogh
Eva Brith J. Varsi	Øyvind Mikalsen
Sigvart Johannesen	Steinar Pedersen
Ester Thomassen	Karen Baal
Svein H. Persen	Silvana Roska
Nils Ole Smuk	Gro Dikkanen
Dagmar Nilsen	Paul Gælok
Raia Siiri	

Gruppe 3: NSR og utvalg og komiteer - NSR ja lávdegottit

Bjarne Store Jakobsen	Inger Juuso
Olav Mathis Eira	Vigdis Stordahl
Aslak Nils Sara	Berit Anna Euljo
Alf Isak Keskitalo	Øystein Steinlien
Finn Olav Nystad	Gunn-Britt Eikjok
Olav Andersen	Nils Thomas Utsi
Else Grete Rasmussen	Rune Stormo
Dagny Skals	Mathis Sara
Laila Somby Sandvik	Signe Solås
Jan Åge Biti	Brynli Ballari

Gruppe 4: Alta-skjønnnet - Álaheaju árvvoštallan ášši

Tore Bongo	Mikkel A. Gaup
Ingar Boine	Kirsten Anne Utsi
Ragnhild Nystad	Svein Persen
Isak Henriksen	Edel Hætta Eriksen
Selma Saba	Máret Sára
Jens K. Stueng	

Gruppe 5: Organisasjonsstruktur - Organisašuvdna hápmi

Inga Berit Haldorsen	Sigbjørn Dunfjeld
Ingrid Jáma	Anders Sara
Else Turi	Magne Einejord
Inger Marie Oskal	Ardis Eriksen Ronte
Karen Ellen Gaup	Jon Ole Andersen
Regnor Jernsletten	Solveig K. Hætta
Marit Sordahl	Sonja Guttorm
Kari Solbakken	Arne Nystad

DET 13. ORDINÆRE LANDSMØTET I NORSKE SAMERS RIKSFORBUND
19.-22. JUNI 1981.

ÅNINGSTALE VED FORMANN OLE HENRIK MAGGA.

Ærede landsmøteutsendinger - observatører - innbudte gjester og alle som er kommet til landsmøtet.

På vegne av styret i Norske Samers Riksforbund ønsker jeg dere alle velkommen til det 13. ordinære landsmøte i vår organisasjon. I 1969 ble det første landsmøtet holdt i Karasjok og siden har vi hatt landsmøter etter tur i Snåsa som det aller sørligste og i Nesseby som det nordligste.

Da vår lokalforening her på stedet, som forøvrig er en av de mest aktive vi har, Hinnøy og Omegn Sameforening, i vinter inviterte landsmøtet hit så var det en invitasjon som styret med stor glede sa ja takk til. Vi har den senere tid kunnet glede oss over stor interesse for folk herfra, og jeg er derfor trygg på at landsmøtearrangementet er i de beste hender når Hinnøy og Omegn Sameforening står som arrangør.

Vi er også svært takknemlige for at Soltun Folkehøgskole har åpnet sine dører for oss slik at de aller fleste av landsmøte-deltakerne kan bo og spise på samme stedet der møtet er.

I fjor kunne landsmøtet konstatere at det var et uvanlig be-givenhetsrikt år som vi hadde bak oss. Det er vel ingen over-drivelse å gjenta seg selv i så måte: Det året som har gått siden forrige landsmøte har brakt uvanlige og uventede hendinger med seg. Vår organisasjon og de saker som vi arbeider med, har vært i søke-lyset på en slik måte som ingen kunne tenke seg da vi holdt vårt første landsmøte for 12-13 år siden. Vi kan ikke ta æren - eller skylda - for alt som har skjedd, og det har tildels også vært vanskelig å påvirke mange enkelthendinger. Som organisasjon er det deltakelse i domstolenes behandling av saker av prinsipiell interesse for oss og møtene med Regjeringenes representanter vi har vært involvert i.

Det har vært mange vanskelige spørsmål å takle for styret. Men det har vist seg, synes jeg, at det grunnlaget som er lagt av det samiske organisasjonsarbeidet, som jo har sine røtter tilbake til århundreskiftet, er en ballast som har gitt oss styringsfart. Geografisk har det siden 1950 - årene vært et samarbeid over vide områder hvor nesten alle samegrupper etterhvert er kommet med gjennom landsomfattende organisasjoner og gjennom Nordisk Sameråd. Derfor har de tanker og ideer om vår egen situasjon som vi bygger på, en bredde i tid og rom og dette har vært en styrke når vanske-lige saker skal takles.

For å forstå hvorfor samiske spørsmål i dag kan ha slik kraft som dette året har vist at de har, er det nødvendig å se på noen grunnleggende spørsmål i tidsperspektiv. Hvorfor er det i dag i det hele tatt nødvendig å snakke om samiske saker i form av samiske rettigheter?

De prinsipielle spørsmål omkring samiske rettigheter vi har ar-beidet med siden dannelsen av våre første lokallag tidlig i 50-årene og ganske spesielt siden riksforbundet ble dannet, springer ut fra et enkelt faktum slik landsmøtet formulerte det senest i fjor:

"Vi, samer, er et folk." Dette er tilstrekkelig. De prinsipper som springer ut i fra dette enkle faktum, er det ikke bare vi alene som har funnet på, selv om de samiske organisasjonene riktignok kan vise til en lang tradisjon. Disse prinsipper begynner å få en fast forankring i internasjonal rettstenkning gjennom FN's organer. Fra at FN i begynnelsen stortsett bare konsentrerte seg om individets rettigheter (jfr. Menneskerettighetserklæringen av 1948) er utviklingen gått et skritt videre og man erkjenner i dag at det i tillegg til individets rettigheter er nødvendig å snakke om gruppens rett. Det er her nok å vise til FN's konvensjon av 1966 om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og om sivile og politiske rettigheter. Begge konvensjoner, som er enstemmig vedtatt av FN's Generalforsamling 16. desember 1966 innledes med: "Alle folk har selvbestemmelsesrett." Og videre "Alle folk kan for å fremme sin egne formål fritt råde over sine naturrikdommer og - forekomster."

Konvensjonspartene, hvorav Norge er en, har ikke bare godtatt disse konvensjoner, men har forpliktet seg til å sikre disse rettigheter aktivt og "å sette alt inn på at de rettigheter som anerkjennes i denne konvensjon, gradvis blir gjennomført fullt ut ved alle egnede midler, og da særlig ved lovgivningstiltak." (art. 2.pkt.I i Konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.)

Allerede i 1959 konstaterte Samekomiteen at det i tillegg til at vi som enkeltpersoner naturligvis er like for loven også er nødvendig å tale om rettigheter for gruppen, for samene som folk. I tillegg ba Samekomiteen uttrykkelig om at det måtte nedsettes et samerettsutvalg (innstillingen side 36). Og daværende høyesterettsjustituar Terje Wold uttalte i 1962: "skal minoritetsgruppen make å bevare sin karakteristiske egenart, er rettslig eller juridisk likestilling med landets øvrige befolkning ikke nok." (Foredrag august 1962 i Kiruna ved den 4. Nordiske Samekonferanse.) Allerede tidlig i 60-årene hadde norske myndigheter således fått et entydig råd om både fra de sakkyndige (Samekomiteen) og fra landets fremste juridiske ekspertise og i 1966 hadde Norge i tillegg forpliktet seg til å sikre de rettigheter som man i det internasjonale samfunn anså som grunnleggende for folkene, men likevel ble ingenting gjort. Nevnes kan også NSR's uttrykkelige krav om å utrede og sikre samiske rettigheter på det første landsmøtet i den aller første landsmøteuttalelesen i NSR's historie. Norske myndigheter kan derfor ikke skylde på at de ikke har vært klar over hvor landet lå. Saken er bare den at man har håpet på at det der med samer skal nok gå over. Det måtte i sin tid en verdenskrig til for å få til en Samekomite i 1959.. Det sier Samekomiteen selv i sin innstilling.

I 1979 var det en ny rystelse som måtte til for å få i gang et Samerettsutvalg, som Samekomiteen hadde bedt om 20 år tidligere, men som var fullstendig neglisjert av norske myndigheter. Det var som kjent sulteaksjonene utenfor Stortinget der unge samer var villig til å ofre liv og helse som omsider fikk den norske regjering til å gjøre det som skulle vært gjort forlengst. Det er uunngåelig å måtte slå fast: Til tross for at Norge ser på seg selv som verdensmester i demokrati - slik fikk også vi lære det på skolen - så er dette landet blitt liggende et skritt etter når det gjelder å sikre minoritetenes rettigheter.

Ingen vil bestride at Norge er en av de land som ligger fremst når det gjelder å sikre de personlige rettigheter for enkeltmennesket i det "norske" (dvs. ikke-samiske) samfunnet. Like fullt var det først i 1980 at Norge for alvor begynte å utrede samiske rettigheter - og ennå gjenstår mye før det blir resultater av disse utredningene. Vi ser at de utredningsutvalg Regjeringen har påbegynt må gjennomføres.

Forpliktelsen følger av at Norge som stat har påtatt seg ansvaret for hva som skal skje med en vesentlig del av det samiske folk. Likevel fremstilles dette av myndighetene på en måte som skal få folk til å tro at Regjeringen er "snill" og har grunn til å vente seg ettergivenhet fra samisk side som betaling for denne snillhet. Det er slike grunnleggende spørsmål som våre kontakter med myndighetene har dreiet seg om. Hvordan har så myndighetene opptrådt i denne situasjon?

Vi opplevde etter møtet i Kautokeino i vinter at Kommunalministeren forkynte for alt folket at Regjeringen har gitt oss vesentlig innrømmelser i 10 punkter. Et av disse punktene var at vi omsider skulle få egen representant i Samerettsutvalget - siden viste det seg at denne "innrømmelse" som ikke er en virkelig innrømmelse, men en selvfølgelighet, ble balansert med folk annensteds fra. I et annet punkt ble Finnmarksvidda utropt til å være ensbetydende med samiske områder. Et av punktene var å fortelle hva Regjeringen mener om Alta/Kautokeino-utbyggingen. Og den siste såkalte innrømmelse var at "Regjeringen er innstilt på å bidra til en løsning av berettigede krav fra den samiske befolkning." Er det ikke nettopp det Regjeringen er til for? I samme punkt framkom dessuten et urimelig krav til oss. Når slike ting fremstilles for pressen som tilbud og innrømmelser, som pressen desverre biter på, så føler vi oss utsett for simpel taktikk som jeg ikke hadde trodd en regjering ville bruke overfor en organisasjon som forsøker å hevde en minoritets interesser. Rent menneskelig må jeg si at jeg opplevde de her nevnte ting som svært ubehagelige. Og hvis det er slike ting som politikken dreier seg om, så håper jeg å slippe å ha minst mulig å gjøre med den i fremtiden.

Vi har dette året for første gang som organisasjon gått med i en rettsak som rettighetsspørsmål. Høsten 1980 interвенerte vi i Altaskjønnet. Vi har sett det som viktig å kartlegge norsk rett vis-a-vis samiske rettigheter. Vi trodde også da at dette skulle kunne gjøres etter de vanlige regler for saksgang i domstolene. Det kom derfor som lyn fra klar himmel når Høyesteretts Kjæremålsutvalg besluttet at ankesaken skal føres direkte for Høyesterett og at man altså skal hoppe over lagmannsretten. Slik saksgang har aldri tidligere forekommet med mindre alle parter har vært enige om det. Og statens motparter og hjelpeintervenientene har alle motsatt seg denne saksgang i Altaskjønnet. Kjæremålsutvalgets beslutning har bragt oss opp i en vanskelig situasjon, og vi føler det som et sterkt press når saksgangen ikke kan bli slik at vi får belyst saken så grundig som alle saker må belyses for at alle parter skal kunne ha tillit til en endelig dom. Slik grundig belysning er så meget mer nødvendig i en sak som til de grader har gitt inntrykk av at staten beveger seg i grenselandet til det ulovlige etter norsk lov.

En del av vårt arbeid resulterer i krav overfor myndighetene. Og kanskje er det den delen som får størst oppmerksomhet. Men la oss ikke glemme at vi også må stille krav til oss selv - at kravene også må stilles innover i det samiske samfunnet. Vi må alltid kunne yte noe selv. Det er naturligvis en forutsetning at de ytre vilkår må legges til rette for at samisk kultur skal kunne utvikle seg. Men når forutsetningene er der, så er det oss selv det kommer an på i det daglige liv. Derfor må lokalforeningene hele tiden ha blikket rettet innover og kunne bety noe positivt i bygdas - eller for den saks skyld også byens - daglige liv. Og hvert enkelt medlem må i handling vise at vi mener noe med de ideer vi snakker om. En hel rekke vesentlige ting i samisk kultur løses ikke bare ved stortingsvedtak og kongelige resolusjoner.

Vi har dette året fått 5 nye lokalforeninger tilsluttet NSR. Dette viser at samer fra stadig flere områder, innen ulike virksomheter og fra ulike aldersgrupper har funnet vår organisasjon som et egnet redskap for å fremme samiske ønskemål. Vi er åpen for alle samer som vil bruke oss og arbeide gjennom NSR etter de grunnprinsipper som er slått fast i vår formålsparagraf.

Det er viktigere enn noensinne å vise at vi kan stå samlet. Naturligvis kan vi ikke vente at synspunktene til hver enkelt medlem i detalj kan komme til uttrykk i våre vedtak. Vi må alle være villige til å kompromisere i detaljer innen hovedmålsettingens rammer. For styret har det vært, og kommer til å være nødvendig å være et middelpunkt i organisasjonen. Selv om styrets medlemmer i utgangspunktet noen ganger har vurdert sakene noe ulikt, har vi alltid greid å komme fram til vedtak som alle har kunnet godta. Faktisk har alle vedtak som dette styret har gjort, vært enstemmige.

NSR må også fremover bevare den kraften som er resultat av de enkelte medlemmers, lokallagenes og andre organers anstrengelser og vi må forvalte den med omsorg.

Arbeidsbyrden har vært spesiell stor i det året som er gått. Og selv om det kommende året kanskje ikke blir like krevende - skjønt hvem vet - så er det begrenset hvor lenge man kan være med å dra lasset. Om arbeidssituasjonen ikke bedrer seg, kan vi ikke regne med å beholde folk i ledende tilligsverv mer enn noen få år.

Dette landsmøtet skal behandle store og viktige saker. I alt 112 delegater er det meningen skal møtes til drøftinger her i disse dager, og de kommer fra 25 lokallag. Fra styrets side vil vi sterkt appellere til hver enkelt å bruke tiden til først og fremst det vi er kommet hit for. At vi også må kunne ha det trivelig sammen om kveldene er selvsagt, men det må skje med måte slik at vi alle dagen etter er der vi skal være. Vi må som gjester på Soltun Folkehøgskole også vise respekt for det som dette stedet står for.

Det har dessverre ikke vært til å unngå å ta søndag ettermiddag i bruk til møte. Dette skyldes mange ting som vi ikke selv har vært herre over. Vi ber om forståelse for dette. Det skjer med all respekt for hviledagen.

Med dette erklærer jeg Norske Samers Riksforbunds 13.ordinære landsmøte åpnet.

HILSNINGSTALER

Iina ja Biras Sámiid Searvi v/Else Grete Rasmussen.

På vegne av Iina ja biras sámiid searvi vil jeg ønske landsmøte velkommen hit til Skånland. Iina ja biras sámiid searvi er svært glad for å være arrangører av NSR sitt landsmøte, særlig fordi at dette område har ligget i bakevja for samepolitisk organisasjonsliv.

Det har herska mye uvitenhet om NSR, og vi håper dette landsmøte vil bidra til å gi et sant bilde av NSR's viktige rolle i samiske samfunn.

Vi er en ung og uerfaren sameforening, men håper vi har lagt alt til rette for et vellykka arrangement.

Og så vil vi ønske gode arbeidsdager for NSR's delegater til beste for vår felles fremtidige arbeid.

Skånland kommune v/ordfører Odd Nilssen.

En glede for meg å ønske samtlige velkommen til Skånland kommune. Takker for innbydelsen og takker Iina ja biras sámiid searvi for at de har tatt initiativ til å holde landsmøte. Takker foreningen for invitasjon til middagen i kveld, men dessverre kan jeg ikke komme.

Skånland kommune har 2200 innbyggere, fint plassert mellom Narvik og Harstad.

Sameforeningen rekrutterer sine medlemmer særlig i innlandet. Næringen utenom primærnæringen er service og skole, verksted, industri bygg og annleggs virksomhet. Kommunen har stort sett i general planleggingen ivaretatt nåværende bosetning.

I indre deler er det spredt bosetning, i kyst områder boligfelt. Administrasjons sted er Evenskjer.

Det er bra å høre at Iina ja Biras samiid searvi er en aktiv forening og det samsvarer med min oppfatning. Jeg ønsker at dere får fine dager. Ønsker lykke til med landsmøtet og videre med deres sak.

Troms fylkeskommune v/O. Mathiassen.

Vi har høytidelig vedtatt å ønske deltagere velkommen til landsmøtet.

Fylkeskommunen mener det er godt at vi kan samarbeide med saker iforhold til NSR's formål.

Bosetningsmønstret er slik som ordføreren framla her og målet er å fastholde nåværende bosetningsmønster.

Jeg har vurdert NSR's formål.

Utvikling av samisk språk og kultur, rett til næringer og bedre informasjon iforhold til befolkningen ellers. Enhver rettsbevisst menneske må slutte seg til disse tiltak. Enhver som er bevisst sitt språk og kultur står sterkt.

Jeg ønsker lykke til med landsmøtet.

Det kan refereres til Fylkesplan for Troms for 1980-1983 og fylkestinget slutter seg i hovedsak til hva reindriftsagronomen har krevd angående reindriftseinteressene og rettigheter.

Tekniske tiltak som vil medføre ulemper og skader for reindriften må ikke settes igang. På fylkesplan vil vi samarbeide med NSR.

NRL v/Berit Marit Eira.

På vegne av NRL takker jeg for innbydelsen til dette landsmøte. De viktigste saker som vi behandlet på vårt landsmøte i løpet av forrige uke.

Alta/Kautokeino saken; NRL har på sitt siste landsmøte behandlet denne saken. Vi hevder fortsatt at utbyggingen ikke skal gjennomføres. Det ser svært vanskelig ut å kunne gjennomføre saker ved parlamentariske virkemidler. Men vi ønsker å bli tatt alvorlige når samerettsutvalget har avsluttet sitt arbeid. Hvis samiske krav skal kunne fremmes, er det nødvendig at NSR og NRL fortsetter det samarbeid som de har hatt hittil. Det er nødvendig for oss å vise til godt samarbeid om samiske spørsmål. Det mennesket som er alene klarer svært lite. Ønsker lykke til med dette landsmøtet og det fremtidige arbeid.

Svenske Samers Riksforbund v/Gustav Heika.

Takker først for innbydelsen til landsmøtet. Jeg kommer nesten direkte fra Svenske Samers Riksforbunds landsmøte.

To store saker som Svenske Samers Riksforbund behandlet på landsmøte var saker som har tatt svært lang tid.

1. Skattefjellsmålet som har tatt 15 år.
2. Målsetningsprogram som har tatt 4 år.

Det er nødvendig på svensk side å finne en politisk vei for løsning av samiske spørsmål. Når store saker er på gang, kan myndighetene vise til denne saksgangen og si at man nå ikke kan gjøre noe før resultatet av saksgangen foreligger.

Også vi samer kan ha slik tangegang. Derfor er det viktig for Svenske Samers Riksforbund at vi har kommet til avslutning for vårt program.

Med disse ord vil jeg bringe hilsen til dere fra Svenske Samers Riksforbund.

Sámi Átnam v/Nils H. Sikku.

Takker for innbydelsen.

I 1945 ble Sámi Átnam stiftet. Bl.a. hadde denne organisasjonen en komite som ble kalt for reindriftskomiteen, som i 1950 ble til en egen organisasjon Svenske Samers Riksforbund.

Sámi Átnam har hatt store vanskeligheter i sitt arbeid. I blant har det sett ut som om organisasjonen ikke har fungert lenger, men så har den våknet til live igjen.

For et par år siden var det på tale å slå sammen denne organisasjonen og Svenske Samers Riksforbund. Dette har ikke skjedd og Sámi Átnam fortsetter sitt arbeid. Hovedvirksomheten har vært , og er , å fremme duoddji-virksomheten på svensk side.

Siste årene er arbeidet til Sámi Átnam blitt utvidet slik at man kan si at alle sider av samisk kultur omfattes av organisasjonens virksomhet. Sámi Átnam har holdt landsmøte i begynnelsen av mai i Karesuanto, på finsk side. De viktigste sakene der var:

1. Retningslinjer
 2. Samisk parlament på svensk side. Sámi Átnam krever et slikt organ.
 3. Sámi Átnam krever en spesiell beskyttelseslov.
- Vi har i Sámi Átnam drøftet hvordan vi kan fremme vår virksomhet. Vi har prøvd å finne en vei for samarbeid på tvers av grensene. Sámi Átnam ønsker mer formell kontakt og samarbeid med NSR.

Nordisk Sameråd v/Lars Anders Bør

Samer og andre møtedeltagere.

I de siste årene har det hendt svært mye som kommer til å få betydning for samenes historie og historien for øvrig. Disse hendingene har også bragt nytt lys både når det gjelder samer og andre. Det er ikke nødvendig å komme nærmere inn på dette, men jeg vil nevne Samekonferansen i 1980. Der ble det vedtatt samepolitisk program og nye statutter. Det samepolitiske programmet viser vår vei og hva som er våre målsetninger. På norsk side er det også vist vei som viser hvordan man kan arbeide. På svensk side har Den Svenske Høgste Domstolen avsagt sin dom i Skattefjellsmålet. Selv om samene tapte i denne saken, så kommer den til å få betydning for samene i fremtiden. I prinsippet vant vi i denne saken. Dette prinsippet er at den svenske domstolen godtok at samenes livsform og næringsform grunnlegger faste rettigheter. Dette vil få virkning for Samerettsutvalgets arbeid. Konferansen for urbefolkninger i Australia viste at det er stor tillit for samer blant de øvrige urbefolkninger i verden. Denne tilliten gir oss også forpliktelser. Til slutt vil jeg ønske lykke til med landsmøte og det fremtidige arbeid.

FORRETNINGSORDEN PÅ LANDSMØTE

1. Landsmøte velger 6 dirigenter, 6 sekretærer, underskriftskomite/tellekorps på 3, økonomikomite og fullmaktskomite på 3 medlemmer og redaksjonskomite på 5 medlemmer.
2. Dagsorden tas opp i den rekkefølge som er angitt i landsmøteprogrammet. Avvik kan foretas hvis landsmøtet vedtar dette med alminnelig flertall.
3. Alle delegater tildeles et nummerskilt som benyttes til å gi tegn til dirigentene. Gjester og andre spesielt innbudte har talerett i den utstrekning landsmøtet ved dirigenten innvilger det.
4. Talere får ordet i den rekkefølge de tegner seg, men dirigenten kan fravike dette for å konsentrere debatten om det tema som til enhver tid drøftes.
5. Dirigenten kan gi anledning til replikkordskifte. Det gis bare 2 replikker til samme taler, og eventuelt anledning for taleren til å svare. Replik kan bare rettes til siste talers innlegg og såvel replikk som svar må ikke overskride 2 minutt (inkludert eventuell oversettelse - tolking)
6. Forslag fra dirigenten eller delegatene om å innskrenke talletiden kan ikke diskuteres, men tas opp til votering.
7. Forslag til voteringstema leveres skriftlig til dirigenten. Den skal være undertegnet av forslagsstilleren(e).
8. Talerstolen skal brukes
9. Før det fattes vedtak om å sette strek for debatten, skal alle foreliggende voteringstemaer være lest opp av dirigenten. Etter at strek er satt, kan ingen fremme nye voteringstema.
10. Valget
 - a) Formann. For å være valgt til formann må kandidaten ha mer enn halvparten av stemmene.
Dersom ingen av dem har kvalifisert flertall, tar man nytt valg etter å ha strøket de kandidatene som tilsammen har færre stemmer enn den kandidaten som har flest stemmer.
Ved stemmelikhet trekkes lodd mellom dem.
 - b) Ved valg av de 3 landstyre medlemmer som står på valg, velges medlemmene enkeltvis med mere enn halvparten av stemmene.
11. Forslag til uttalelser, resolusjoner etc. til redaksjonskomiteen må foreligge skriftlig. Fristen for innlevering kunngjøres av redaksjonskomiteen.

NOROGGA SÁMIID RIIKKASEARVI
NORSKE SAMERS RIKSFORBUND

P R O G R A M

FOR

DET 13. ORDINÆRE LANDSMØTE I EVENSKJÆR

19. - 22. JUNI 1981

Møtested: Soltun Folkehøgskole

Fredag 19. juni

- 0830 Apning ved formannen Ole Henrik Magga
0900 Hilsningstaler
1000 Konstituering: Navneopprop. Valg av dirigenter,
sekretærer og komiteer.
1100 Årsmelding m/regnskap. Forhøyelse av medlemskontingent
Budsjett
1200 Lunch
1300 Debatt om årsmelding
1500 NSR's fremtidige organisasjonsstruktur
1. Rapport fra org.strukturkomité v/Åse Johnsen
Debatt
2. Sameungdomsforeningers plass i NSR v/Paul Gælok
Debatt
1730 Informasjon om praktiske spørsmål
1745 Arbeidsgruppene samles og konstituerer seg
1800 Middag
2100 Arrangement av Iina Sámiid Searvi
("Havlandet" v/Gratangen teaterlag på Soltun)

Lørdag 20. juni

- 0830 RETTIGHETER OG NÆRINGER I SAMISKE OMRÅDER
Jordbruk v/Anders P.Siri og Leif Halonen
Utmarksnæringer og aktuelle kombinasjoner
v/Per Edvard Klemetsen
1200 Lunch
1300 Arbeidsprogram for kystområdene v/Porsanger Sámiid Searvi
Debatt
1430 Styrets arbeid ang. samisk barns og ungdoms oppvekstkår
v/Øystein Nilsen
1445 NSR's deltagelse i div.off. råd og utvalg.
Samerettsutvalget v/Alf Isak Keskitalo
1700 Gruppearbeid
1800 Middag
arr. ved Iina Sámiid Searvi

Søndag 21. juni

1100: Samisk gudstjeneste
1300: Lunch
1400: NSR som hjelpeintervenient i Alta Skjønnet
v/Leif Dunfjeld
1500: Gruppearbeid
1800: Middag
Buss til Harstad

Mandag 22. juni

0830: Plenum
Gruppearbeidene fremlegges.
Debatt
1200: Lunch
1300: Landsmøteuttalelser
1400: Valg
a) formann m/vararepresentant
b) 3 styremedlemmer m/vararepresentanter
c) revisorer
d) komiteer
1700: Avslutning
Middag

Styret tar forbehold til programendringer.

ÅRSMELDING 1981

1. TILLITSREPRESENTANTER

stivra/styret

Formann/ Ole Henrik Magga, Boks 193, 9520 Kautokeino

Ovdaolmmoš:

Nestforkvinne/

nubbinovdaolm. Liv Østmo, Kongsvikvn. 11, 9500 Alta

Styremedl.

Stivraláhtut: Alf Edvard Nystad, Sentrum 10, 9700 Lakselv

Maja Dunfjeld Aagård, 7760 Snåsa

Anna Jacobsen, 8690 Hattfjelldal

Øystein Nilsen, Abelsborg, 9815 Nyborg

Sven-Roald Nystø, Dramsveien 526, 9014 Håpet

Arb. utv. /

Bargolávd.:

Formann, nestforkvinne og styremedlem

Alf Edvard Nystad. Ovdaolmmoš, nubbinovda-

olmmoš ja stivraláhtu Alf E. Nystad.

Vararepr. til Svein Persen, 9730 Karasjok (Ole H. Magga)

styret/stivra Marit A. Solbakk, Båteng, Tana (Liv Østmo)

várreláhtut: Edvin Aikio, Børselv (Alf E. Nystad)

Harald Eliassen, 8690 Hattfjelldal (M.D. Aagård)

Rune Stormo, 2B 861, Kr.sjá.stud.by, Oslo 8

(A. Jacobsen)

Johan Albert Kalstad, Tromsø Museum, Tromsø

(S.R. Nystø)

Einar Siiri, Nesseby (Øystein Nilsen)

Næringsøkon- Peder Andersen, Igeldas, Indre Billefjord

miskkomité/ -Olav Dikkanen, Nesseby, 9815 Nyborg

ealahusekon. Leif Dunfjeld, Boks 285, 9501 Alta

lávdegoddi: Sverre Fjellheim, 7760 Snåsa

Vigdís Stordahl, Gneisvn. 119, 9022 Krokeldalen

Kulturpoli- Mari Teiqmo Eira, 9730 Karasjok

tiskkomite/ Mary Skoqlund, 8680 Trofors

kult.pol. Julie Eira, 9520 Kautokeino

lávdegoddi: Ingunn Utsi, 8690 Hattfjelldal

Skolepolitisk Máret Sára, Høyskolen i Alta, 9500 Alta

komite/skuvla-Jan Henry Keskitalo, 9520 Kautokeino

pol.lávdeg.: Harald Eliassen, 8690 Hattfjelldal

Ardis Eriksen Ronte, Planterhaug, 9440

Evenskjær

Arne Nystad, 9730 Karasjok

Økonomikom./ Erling Krogh, WC -vn. 63, 9014 Håpet

Ruhtalávdeg. Øystein Ballari, A-314, Prestv. St. hj. 9000 Tromsø

Gudrun Eriksen, Kvalsundvn. 26, 9000 Tromsø

Studieutvalg/ Knut Johnsen, Grøtsundvn. 25, 9020 Tromsdalen

Studielávdeg. Inga Eira Keskitalo, 9520 Kautokeino

Rune Stormo, 2B 861 Kr.sjá studby, Oslo 8

Vararepr. Marit A. Solbakk, Båteng, 9845 Tana

várreláhtut (Knut Johnsen)

Haldis Helander Wigelius, 9826 Sirma

(I.E. Keskitalo)

Stig Dunfjeld, 7760 Snåsa (Rune Stormo)

Valgkomité/ Nils Jernsletten, Grønlivn. 33, 9000 Tromsø

válgalávdeg. Odd Kappfjell, Movn. 4, 8680 Trofors

Alf Isak Keskitalo, 9520 Kautokeino

Revisurat/ Regnor Jernsletten, Fylkesskattekont. 9800 Vadsø

Revisorer: Per Ove Biti, 9730 Karasjok

2. S E K R E T A R I A T E T

2.1 Ansatte

NSR har i dag to fast ansatte ved sitt sekretariat i Karasjok, administrasjonssekretær Elen R. S a r a og kontorassistent Anita B a l t o som vikarierer for Anna Ragnhild B a l t o. Anna Ragnhild Balto er innvilget permisjon i tiden 1. januar 1981 - 1. januar 1982.

Fylkesarbeidskontoret i Finnmark har bevilget midler til NSR for en kontorassistentstilling i perioden 1. september 1980 - 1. juli 1981. I denne stillingen er Karen D a l s e n g ansatt.

Nils Anders B i e s k a har vært engasjert som kasserer i NSR men har sagt opp sitt engasjement fra 1. juni 1981.

Styret har godkjent instruks for sekretariatet inntil videre.

2.2 Kontorlokaler

NSR leier to kontorlokaler ved De Samiske Samlinger / Sámiid Vuorka Dávvirat. Det tredje kontoret som NSR vanligvis pleide å bruke ble tatt i bruk av Samisk Studieforbund/Sámiid Oahppolihttu fra 1. januar 1981.

2.3 Arbeidssituasjon ved sekretariatet

Sekretariatet har i dette landsmøte år arbeidet spesielt med å få ut diverse materiale bl.a. styrevedtak i sten-silform om samiske rettighets- og naturvernsørsmål og offsettrykk av NSR's landsmøteresolusjoner 1969-1980. Arbeidet ble noe forsinket da det tok en tid å få maskinene reparert og i kjørbar stand igjen. Den stadige store møtevirksomhet har også virket på arbeidet ved sekretariatet.

Sekretariatets adresse er:

Norske Samers Riksforbund/Norrgga Sámiid Riikkasearvi
Postboks/Poastaboksa 226 tlf. 0 8 4 - 6 6 2 9 2

9 7 3 0 K A R A S J O K / K Á R A Š J O H K A

3. L O K A L E S A M E F O R E N I N G E R

25 lokale sameforeninger er i dag medlemmer i Norske Samers Riksforbund. Nye foreninger som i løpet av landsmøte-året er blitt dannet og har sluttet seg til NSR er:

- Sør-Varanger Sameforening/Mátta-Várjjat Sámiid Searvi
- Kvenangen Sameforening/Návuona Sámiid Searvi
- Bodø og Omegn Sameforening/Heargenjárge Sámiid Searvi
- Kautokeino Sameungdomsforening/Guovdageainnu Sámenuoraid searvi

-Kvaløy og Omegn Sameforening/Fálaguovlluid Sámiid Searvi

De lokale sameforeninger som i dag er tilsluttet NSR er:

1. Alta Sameforening/Álaheaju Sámiid Searvi
2. Manndalen Sameforening/Almmaivákki Sámiid Searvi
3. Bergen Sameforening/Bergen Sámiid Searvi
4. Vadsø Sameforening/Čáhcesullu Sámiid Searvi
5. Tanabredden Sameforening/Deatnugátti Sámiid Searvi
6. Tana Sameforening/Deanu Sámiid Searvi
7. Kvaløy og Omegn Sameforening/Fálaguovlluid Sámiid Searvi
8. Kautokeino Sameforening/Guovdageainnu Sámiid Searvi
9. Kautokeino Sameungdomsforening/Guovdageainnu Sámenuoraid searvi
10. Bodø og Omegn Sameforening/Heargenjargga Sámiid Searvi
11. Helgeland Sameforening/Helgeland Sámiid Searvi
12. Hinnøy og Omegn Sameforening/Iina ja Biras Sámiid Searvi
13. Karasjok Sameforening/Kárašjoga Sámiid Searvi
14. Karasjok Sameungdomsforening/Kárašjoga Sámenuoraid Searvi
15. Masi Sameforening/Máze Sámiid Searvi
16. Sør-Varanger Sameforening/Mátta-Várjjat Sámiid Searvi
17. Kvenangen Sameforening/Návuona Sámiid Searvi
18. Nord-Trøndelag Sameforening/Nord-Trøndelag Sámiid Searvi
19. Oslo Sameforening/Oslo Sámiid Searvi
20. Porsanger Sameforening/Porsanggu Sámiid Searvi
21. Spansdalen Sameforening/Ruonngu Sámiid Searvi
22. Tromsø Sameforening/Romssa Sámiid Searvi
23. Trondheim Sameforening/Trondheim Sámiid Searvi
24. Nesseby Sameforening/Unjargga Sámiid Searvi
25. Nesseby Sameungdomsforening/Unjarqga Sámenuoraid Searvi

Økningen i tallet på lokale foreninger viser at flere og flere samer ønsker å være med i virksomheten til Norske Samers Riksforbund/Norqqa Sámiid Riikkasearvi. Spesielt er det gledelig at NSR gjennom de lokale foreninger som er dannet i siste landsmøteår oppnår en større geografisk bredde i det samepolitiske arbeidet. Videre er det gledelig at flere og flere av den samiske ungdommen finner sin plass i NSR og tilfører organisasjonen nye og friske tanker i det ungdomspolitiske arbeidet. Dette medvirker til at NSR som organisasjon får en dypere innsikt i de samepolitiske problemstillinger som den samiske ungdommen er opptatt av og sikrer rekrutteringen til arbeidet i NSR.

4. ORGANISASJONSARBEID

4.1 STYREMØTER. ARBEIDSUTVALGSMØTER. KONFERANSE FOR TILLITSVALGTE

Det er holdt ialt 10 styremøter og 6 arbeidsutvalgsmøter i perioden. Styret har behandlet vel 130 saker og arbeidsutvalget 46 saker, 2 saker er behandlet som sirkulærsak. Konferanse for tillitsvalgte ble holdt 5.-7.2.81 i Kautokeino.

4.2 ENKELTSAKER

4.2.1 Rettighetsspørsmål. Alta/Kautokeino - utbygginger

På styremøte i Alta 26. august 1980 vedtok NSR å tre inn i skjønnsaken ved Alta Herredsrett som skulle ta stilling til om staten kan holde skjønn. Som hjelpe-intervenient opptrådte NSR til støtte for de reindrifts-interessene som er parter i skjønnsaken og videre til støtte for Máze Gilisearvi - Masi buvdelaq.

I brev av 22. september 1980 ba NSR Regjeringen om Regjeringens syn på det samiske folkets status i Norge etter at Regjeringsadvokaten i Alta Herredsrett uttalte "seg på en slik måte om samene som urbefolkningsgruppe at det kan oppfattes slik at Regjeringen har endret grunnsynet på dette spørsmålet, og allerede før samerettsutredningen er kommet igang vil utelukke at samene er en urbefolkningsgruppe." (sitat fra vårt brev).

Den 27.10.80 hadde Arbeidsutvalget/NSR fellesmøte i Alta med Forhandlingsutvalget av 1979 bestående av NSRs og NRLs formenn, formannen for Norges seksjon av Nordisk Sameråd, Alf Isak Keskitalo og Nils Jernsletten. Dessuten møtte Aslak Nils Sara. Møtet vurderte hva organisasjonene bør gjøre om anleggsarbeidet i Alta settes i gang før skjønnsrettens dom er falt. Utvalget anbefalte organisasjonene å ta direkte kontakt med Regjeringen fordi det etter utvalgets mening var "i alles interesse at vi i tide får drøftet saken slik at vi kan unngå at situasjoner oppstår som ingen ønsker, og for å avverge en utvikling som kan være til varig skade for den tillit som til nå har vært mellom de samiske organisasjoner og norske myndigheter, både når det gjelder Samerettsutvalgets arbeid og andre saker av vital interesse for våre medlemmer".

I svarbrev fra Statsministeren av 5. november 1980 (på vårt brev av 22/9) heter det at:

"Foreløpig har ... ikke Regjeringen tatt noe endelig standpunkt til om samene kan betegnes som urbefolkning eller ikke".

Videre skriver statsministeren om utredningen om norsk ratifikasjon av ILO-konvensjon nr. 107:

"I utredningen konkluderes det bl.a. med at de norske samene må ansees som urbefolkningsgruppe i den betydning dette uttrykk er brukt i konvensjonen."

Og det heter videre i brevet.

"Regjeringen vil senere på grunnlag av høringsbehandlingen ta stilling til utredningen og dens konklusjoner og til norsk ratifikasjon av konvensjonen".

Alta Herredsrett avsa kjennelse i Altaskjønnnet 5. desember 1980 hvor et flertall på 4 av rettens 7 medlemmer avsier kjennelsen: "Skjønnnet fremmes."

NSRs og NRLs formenn sendte 10. desember 1980 telegram og brev til Regjeringen og ber om at organisasjonenes representanter får treffe representanter for Regjeringen, fordi anleggsstart i Stilla synes da å være nært forestående.

Den 16. desember 1980 møtte NSRs og NRLs formenn sammen med Arne G. Arnesen olje- og energiministeren. Fra vår side la vi særlig vekt på at skjønnsretten i Alta hadde avsagt sin kjennelse med knappst mulig flertall og at en høyere rettsinstans kan tenkes å komme til et annet resultat. Vi framholdt at staten ikke bør bevege seg på et grunnlag som kan fortone seg å være grensen av det ulovlige. Muligheten for direkte anke til høyesterett før anleggsstart ble pekt på som mulig. Vi framholdt at dette kunne være en fremgangsmåte som kunne forhindre en dramatisk utvikling i saken. Olje- og energiministeren viste til skjønnsrettens dom og til at forslag i Stortinget om å vente på høyesterettsdom ikke har fått flertall. Regjeringen har derfor ølikt til å iverksette stortingsvedtaket. I en pressemelding gjennom NTB uttrykte vi vår skuffelse og frykt for den videre utvikling i saka.

11. januar 1981 deltok formannen i et møte i Masi mellom advokat Dunfjeld og en del av formennene i reinbeitedistriktene som er parter i Altaskjønnnet.

I dagene 12.-15. januar hadde NSR informasjonssenter i Alta. 13. januar ble det holdt pressekonferanse i Alta sammen med NRL og forhandlingsutvalget fra 1979. Samme dag arrangerte NSR et fakkeltog i Alta fra Bosekop til Sentrum hvor appell ble holdt. Ved anledningen var det besøk fra IWGIA og fra Indianerrådet for Sør-Amerika (regionalt råd av WCIP).

I brev av 12. januar 1981, to dager før anleggsstarten i Stilla, avga de saksøkte parter og hjelpeintervenientene i Altaskjønnnet følgende erklæring:

"Hvis Regjeringen vil avvente resultatet i ankesaken, vil de saksøkte parter og hjelpeintervenientene søke Høyesteretts Kjæremålsutvalg samtykke til å bringe saken direkte inn for Høyesterett. De saksøkte parter og hjelpeintervenientene er villige til dette, selv om sakens art og omfang normalt ville tilsi ordinær treinstans behandling. Vi ønsker med dette å bidra til at saken kan finne sin avgjørelse så raskt dens karakter tilsier."

Samme dag, 12. januar, avga Folkeaksjonen erklæring hvor det het til slutt:

"Hvis Regjeringen nå vil bidra til at saken bringes direkte inn for Høyesterett slik de saksøkte i skjønnsrettssaken går inn for, og erklærer at den vil avvente Høyesteretts avgjørelse og at politiaksjonen i Alta derfor kan innstilles umiddelbart, forplikter Folkeaksjonen seg til straks å avblåse aksjonen i Stilla og lojalt å respektere utfallet av Høyesteretts avgjørelse."

Disse erklæringene ble overbrakt Regjeringen av en særskilt kurer som var kommet til Alta på eget initiativ for dette formålet.

I svarbrevet av 13.januar viste Regjeringen til Stortingets behandling av saken 30.mai 1980 hvor

"et forslag som bl.a. påla Regjeringen å avvente en endelig rettslig avgjørelse (ble) forkastet.

Arbeidet på anleggsveien må derfor gå som planlagt." Regjeringen ville derimot være villig til direkte anke til Høyesterett slik at byggingen av selve demningen eventuelt ikke ville kunne begynne før Høyesteretts kjennelse foreligger, forutsatt at alle parter arbeider aktivt for det. Vedlegg 1.

Den 16.januar 1981 ble NSR overlevert et brev undertegnet av Odd Ivar Solbakk, Nils Utsi og Máret Sára på vegne av

"Bøtelagte samer som har vært i Stilla(Sáhkohallo-juvvon sápmelaččat geat leamaš Sávvonis)"

med krav om at NSR og NRL skal holde styremøter dagen etter, den 17.januar, og brevet inneholdt ellers krav i 11 punkter til myndighetene, organisasjonene, samelista og enkeltrepresentanter i komiteer/utvalg. Etter konferanse med arbeidsutvalget (AU) ble undertegnere av brevet tilskrevet med opplysning om at styret ikke kan samles på dette grunnlag, men at brevet vil bli lagt fram for styret til den 4.februar.

Den 19.januar 1981 tok statsråd Einar Førde kontakt med formannen i NSR med spørsmål om vi ville anse det verdifullt om det kom i stand et møte mellom NSR og representanter for Regjeringen. Til dette ble det svart positivt ut fra den vurdering at vi alltid har vært og er innstilt på slike drøftelser med myndighetene.

Den 21.januar var det igjen telefonisk kontakt med statsråd Førde, og han bekreftet at et møte ville komme i stand og at dette formelt ville bli bestemt dagen etter, 22.januar.

I brev av 23.januar inviterte Regjeringen ved statsråd Harriet Andreassen til møte mellom representanter for NSR (og NRL) og medlemmer av Regjeringen. Til drøfting skulle man ta opp aktuelle spørsmål herunder også det videre arbeidet i utredningsutvalgene. Vedlegg 2.

Den 30.januar reiste formannen til Oslo for å treffe folk i Oslo Sameforening/Oslo Sámiid Searvi. Ved samme anledning var det kontakt med de 5 sultestreikende. Dessuten var det møte i Kommunal- og Arbeidsdepartementet (KAD) hvor møtet med Regjeringen ble forhåndsdrøftet. Datoen 9.februar passet ikke for Regjeringen og NRL hadde sagt fra at de for sin del gjerne ville ha styremøtet 11.-12.februar overstått før møtet. Dermed ble tirsdag 17.februar konstatert som første mulige møtedag.

På styremøtet 4. februar ble styret i hovedsak enig om hva et svarbrev fra NSR på brevet av 23.1.fra statsråd Andreassen skulle inneholde. Innholdet ble av styret godkjent dagen etter og brevet ble avserdtsamtidig som brevet ble lagt fram for konferansen for tillitsvalgte i Kautokeino samme dag. Vedlegg 3.

styret vedtok 5.februar på et ekstraordinært styremøte å henstille til Regjeringen i et telegram om at anleggsveien til Čávžu innstilles til møtet mellom medlemmer av Regjeringen og representanter for samiske organisasjoner har funnet sted. Begrunnelsen var at situasjonen var i ferd med å utvikle seg i en tragisk retning, og styret påberopte seg en rekke internasjonale folkerettslige instrumenter som grunnlag for sin henstilling.

I brev av 10.februar bekreftet KAD at møtet med representanter for Regjeringen skulle finne sted 17.februar i Kautokeino, og det endelige programmet fulgte vedlagt. Møtet ble i brevet kalt

"Konferanse om aktuelle samiske spørsmål."

Den 12.februar skrev formannen et brev til alle politiske partier på Stortinget og minnet om Samekomiteens grunnsyn hvor den indre solidariteten og respekten mellom folkegruppene ble framhevet flere ganger (s.19 og 20 i innstillingen av 13.08.59) og som ble tatt opp igjen i den etterfølgende stortingsmelding (St.meld. 21 1962-63). I brevet heter det bl.a.:

"Selv om økonomiske vilkår fremheves som viktige både av komiteen og i stortingsmeldingen, er det den indre trygghet og solidaritet som må være utgangspunktet. Nettopp dette er nå i ferd med å brytes i stykker."

I uken 9.-15.februar kom det mange henvendelser pr. telefon om å framskynde møtet med Regjeringen. Dette ble imidlertid ikke funnet tilrådelig.

På styremøtet 16.februar la advokat Dunfjeld fram ankeerklaring til Hålogaland Lagmannsrett datert 7.februar 1981 med NSR som hjelpeintervenient blant de ankende parter bekreftelse om mottatt ankeerklaring av 12.2.81 fra Alta Herredsrett og kopi av pålegg om tilsvar (av samme dato).

Den 17.februar kom møtet med kommunalministeren med hennes følge i stand i Kautokeino. NSR hadde innkalt Leif Dunfjeld, Sverre Fjellheim og Leif Simonsen som særskilt sakkyndige og rådgivere til styret som deltok i sin helhet. Også forhandlingsutvalgets medlemmer Nils Jernsletten, Alf Isak Keskitalo og Leif Halonon deltok på møtet.

I statsrådens følge inngikk statssekretæren og departementsråden fra KAD, Samesekretariatet fra KAD, representanter for hhv, Kirke- og undervisningsdepartementet, Landbruksdepartementet, Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet, Miljøverndepartementet og en presse-/informasjonssekretær.

Ministeren åpnet med en felles oppsummering. Deretter var møtet felles med NRL. Vi påtalte den manglende kontakt med myndighetene siden møtet 29.2.80 og presenterte rammen for vår deltagelse.

Siden det ikke var tale om forhandlinger, det presiserte statsråden selv, kunne heller ikke vi drøfte sakene som del av en pakke.

Vi poengterte likevel den organiske sammenheng mellom de punkter som var satt opp i brevet av 5.2.81. Deretter ble disse drøftet i detalj. I tillegg ble loven om kulturminner trukket fram.

Statsrådets oppsummering i 10 punkter følger årsmeldingen som vedlegg. Vedlegg 4.

Det er forøvrig utarbeidet et referat fra møtet. Styrets vurdering av møtet ble lagt fram i brev av 18.2.81. Vedlegg 5.

Etter møtet vedtok styret å innkalle til ekstraordinært årsmøte 13.-14.3.81. Den 23.2.81 vedtok Regjeringen delvis stans i anleggsarbeidet i Alta under henvisning til lov om kulturminner. Dette gjorde at NSR avlyste det ekstraordinære landsmøtet.

Høyesteretts Kjæremålsutvalg besluttet 11.3.81 at ankene over Altaskjønnet skal bringes direkte inn for Høyesterett, til tross for at alle statens motparter og hjelpeintervenientene har gått imot en slik saksgang.

NSRs arbeidsutvalg deltok 18.3.81 på fellesmøte med reinbeitedistriktene, advokat Dunfjeld og representanter for NRL. I en fellesuttalelse ble det uttrykt bekymring over saksgangen og det ble krevd nødvendig tid til forsvarlig forberedelse av saken.

Den 1.4.81 ble et nytt møte holdt med kommunalministeren og justisministeren i Oslo hvor også hele styret deltok. Møtet var felles med NRL. Dessuten deltok SLF. Regjeringens medlemmer gjordet det klart at Alta/Kautokeino utbyggingen skal fortsette så snart anleggsområdet er undersøkt. NSR skal få sin egen representant i Samerettsutvalget. Vi gikk imot å utvide utvalget ytterligere. Detaljene om møtet fremgår av styreprotokoll for 30.-31.mars 1981, sak 180/81.

4.2.2 SAMERETTSUTVALGET

Ved kongelig resolusjon av 10.10.1980 ble et utvalg til å utrede spørsmål vedrørende samenes rettigheter til land og vann og enkelte andre juridiske spørsmål (samerettsutvalget) oppnevnt. Utvalget har 16 medlemmer. Om medlemmet Alf Isak Keskitalo heter det i resolusjonen: "Keskitalo er foreslått av Norske Samers Riksforbund, og som seksjonsleder ved Nordisk Samisk Institutt kan han også ansees å representere samisk forskning i utvalget."

Utvalgets formann er professor Carsten Smith og sekretær er cand.jur. Einar Høgetveit. Mandatet for utvalget er stortsett slik det var satt opp våren 1980. På styremøte 12.-13.12.80 krevde NSR å få egen representant i Samerettsutvalget. Dette ble lovet på møtene med Regjeringen. Samerettsutvalgets arbeid er forsert og formannen skal kunne bruke mer tid til arbeidet enn forutsetningen var opprinnelig. Gjennom medlemmet Keskitalo har NSR holdt kontakt med utvalget. Første delinnstilling om et folkevalgt samisk organ og en grunnlovsbestemmelse ventes å være ferdig i årsskiftet 1981/82. NSR's tillitsvalgte er orientert på konferansen 5.-7.2.81 og landsmøtet vil bli orientert om utvalgets arbeid. Samerettsutvalget har tatt opp det arbeidet som NSR pekte på i sin aller første landsmøteuttalelse (1969 nr.1) og det representerer et viktig første steg i retning av de prinsippene om samiske rettighetsspørsmål som NSR hele tiden har stått for.

I brev av 25.5.81 har Justisdep. meddelt oss at instituttleder Aslak Nils Sara er oppnevnt som medlem av utvalget etter etter forslag fra Nordisk Samisk Institutt. Samtidig er konsulent Turid Lundgren oppnevnt for Finnmark fylkeskommune

I brevet heter det: "Seksjonsleder Alf Isak Keskitalo fortsetter som medlem av utvalget".

4.2.3 ANDRE UTVALG OG RÅD

I løpet av perioden har det nye Norsk Sameråd blitt oppnevnt og kommet i arbeid. NSR representeres av Anna Jacobsen med Peder Andersen som vararepresentant. Norsk Kulturråds tidligere 3 rådgivende komiteer for samiske kulturspørsmål er reorganisert til et utvalg på 9 medlemmer. NSRs representanter er John Eldar Einejord, og Berit Marit Hætta. Vararepresentanter er hhv. Åsta Vangberg og Bertil Berg. Et "Utvalg til å drøfte samiske kultur- og utdanningspørsmål" (Myklevoll-utvalget) ble oppnevnt 13. oktober 1980.

Styret har reagert på at de samiske organisasjoner ikke ble spurt om forslag til medlemmer og vi har også pekt på at utvalget er dårlig sammensatt for flere viktige områder i sitt mandat. Med dette utvalget har NSR hatt dårlig kontakt.

Styret har i vedtak om programråd for sameradioen påpekt at, sitat "sameradioen skal dekke flere fylker med sin virksomhet og det synes derfor noe unaturlig at det er Finnmark Fylkeskommune som alene skal velge distriktsprogramråd for Sameradioen, Karasjok.

For å få til en allsidig representasjon fra ulike samiske grupper, vil vi foreslå en representant fra henholdsvis syd-, lule- og nordsamisk områder med vararepresentanter."

4.2.4 UTTALELSER

Styret har avgitt uttalelser om

- Medlemsforslag A 594/k i Nordisk Råd om et Nordkalottens Kulturfond: Ikke anbefalt et slikt fond opprettet.

- "Videregående opplæring for samer i Nordland"

(se tillegget til melding fra skolepolitisk komité.

- "Handlingsprogram for friluftslivet i Finnmark"

- "NOU 1980:23 "Naturvern i Norge"

- Obligatorisk jegerprøve

- Videregående opplæring i Nord-Trøndelag for sørsamer.

Om NOU 1980:53 "Vern av urbefolkninger" har styret uttalt bl.a. følgende etter at saken har vært behandlet på konferansen for tillitsvalgte: "Vi konkluderer med at vi på det nåværende tidspunkt rår norske myndigheter til å stille ratifikasjon av ILO-konvensjon nr 107 foreløbig i bero til Samerettsutvalget (Smith-utvalget) har avgitt sine innstillinger og disse er behandlet av de politiske organer."

4.2.5 ANDRE SAKER

Til invitasjon fra SLF til deres landsmøte 1980 svarte styret: "Med det kjennskap vi har til SLF's formål og med henvisning til vår organisasjons formålsparagraf, kan NSR ikke la seg representere på landsmøtet i SLF 27.-28.6.80."

... WCIP-konferansen i Canberra har vi lagt fram forslag om at konferansen skulle ta til med å utforme forslag til en internasjonal konvensjon om urbefolkningers rettigheter og om at vår region bør sikres en så direkte representasjon som mulig i Verdensrådets (WCIBs) organer.

Overfor KAD har vi foreslått retningslinjer for fordeling av midlene bevilget til samiske organisasjoner slik at organisasjonene tildeles en grunnstønad etter antall lokalforeninger og geografisk bredde og en aktivitetsstønad. Samerådets norske seksjon må behandles særskilt. Siden har vi avgitt uttalelse om KADs endelige forslag til retningslinjer for tildeling av statstilskott.

Styret har forsøkt å få igang et medlemsblad og utfordret lokalforeningene til å utgi bladet etter tur. Foreløbig er utgivelsen ikke kommet igang.

NSR har støttet bestrebelsene med å sikre A/S Finnmarksbyggs videre drift i en henvendelse til myndighetene.

NSR har vedtatt å delta i A/S Finnmarksbyggs aksjeutvidelse ved å kjøpe ni nye aksjoner for kr. 4.500,-.

Styret har godkjent vedtektsendringer for Sámi Áigečála høsten 1980.

NSR har gitt sin støtte til arbeidet med et Nordisk Samisk Idrettsforbund.

Om Regjeringens langtidsprogram 1982-85 uttalte AU at det bør utarbeides et særskilt kapittel om samiske forhold.

Styret har støttet Troms Reindriftssamers Fylkeslags (TRF) krav om sameskole i Nordre-Nordland og Troms, og styret har sagt seg villig til å delta med en representant i møtet TRF har bedt om med KUD og statsråden.

4.2.6 KOMITEENE

Næringsøkonomisk komité

Næringsøkonomisk komité har avholdt ett møte i perioden. Av saker som ble behandlet var Innstilling om obligatorisk jegerprøve, NSRs engasjement i kyst- og fjorddistriktene og Naturvern i Norge (NOU 1980:23).

Komitéens lave aktivitet skyldes dels økonomiske grunner og dels vansker med å få samlet hele komitéen. Et eget budsjett for komitéen ville sannsynligvis hjulpet på denne situasjonen.

Dersom de landsmøteoppnevnte komitéene ikke får deg tildelt faste økonomiske midler, vil næringsøkonomisk komité be landsmøtet vurdere nytten av å oppnevne komitéer på samme grunnlag som det gjøres i dag.

Kulturpolitisk komite

Kulturpolitisk komite har holdt et møte i perioden.
Av saker som ble behandlet var:

Innsamlingsarbeidet av samiske stedsnavn

Komiteen mener at dette arbeidet er forsømt spesielt i lule- og sørsamiske områder, samt kyststrøkene i Nord-Norge. Komiteen anmoder lokallagene til å engasjere seg i innsamlingsarbeidet for samiske stedsnavn.

Festspillene i Nord-Norge

Når det gjelder NSR's engsjement i festspillene er det naturlig å tenke på ett opplegg der samiske organisasjoner blir representert og komiteen oppfordrer Odd Mathis Hætta til å utarbeide forslag til opplegg med foredrag, plansjeutstilling, lysbilder etc. angående samisk historie fram til i dag. Komiteen oppfordrer festspillenes administrative ledere til å ta kontakt med Norske Reindriftssamers Landsforbund slik at de også blir representert.

Barnehager i samiske områder

Alle ansatte ved barnehager med flerspråklig miljø bør få tilbud om kurs i språkopplæring og begrepsutvikling og aktiviseringskurs. Samisk avdeling ved Høgskolen i Alta, Samisk utdanningsråd og Nordisk Samisk Institutt bør arbeide for at disse kurs kan igangsettes. Samisk seksjon ved norsk lærerlag, NSR's skolepolitisk komite og Samisk utdanningsråd bør medvirke til at ansatte ved samiske barnehager bør få nedsett arbeidstid for å gå på kurs og også vurdere mulighetene til ordning om økt planleggingstid.

Samisk kultursenter i Hattfjelldal

Komiteen er glad for at arbeidet med Samisk kultursenter i Hattfjelldal er kommet i gang og vil på det sterkeste oppfordre Nordland Fylkesting til å tilrå sin del av bevilgningen til senteret slik at det praktiske oppføringsarbeidet kan iverksettes innen utgangen av 1980.

Samisk kunst

Kulturkomiteen hadde innkalt Synnøve Persen og Iver Jåks til å orientere om samisk kunst, kunstakademiet og samisk kunstnerorganisasjoner på møte i kulturkomiteen. Komiteen ber styret i NSR nedsette et utvalg til å utarbeide planer for kunstutdanning.

Skolepolitisk komité.

Komiteen har lagt fram melding overfor styret hvor det heter bl.a.:

Skolekomitéen har holdt 2 møter, 21.11.1980 og 8.05.1981, begge i Karasjok og har behandlet ialt 13 saker.

Av konkrete saker nevnes spesielt disse:

Samisk i grunnskolen, NOU 1980:59 (SI-utvalget):

Skolekomitéen har foreslått at grunnskoleloven paragraf 4 endres slik: "Born som har samisk talemål, har rett til å få opplæring i og på samisk på alle klassesteg i grunnskolen i samsvar med paragraf 7. Born som har norsk talemål, har rett til å få opplæring i samisk språk og kultur etter regler fastset av departementet. Departementet kan gjøre unntak frå føresegna i nr. 6 om elevtalet." Begrunnelsen er at alle barn som har krav på opplæring i samisk, må få de samme rettigheter uansett hvor de bor i landet.

Dessuten foreslår komitéen at mønsterplanen skal ha tilleggsplaner for undervisning av elever med samisk talemål og for elever som ønsker undervisning i samisk språk og kultur. Samisk kultur må få en langt bredere plass i den ordinære fagplanen for orienteringsfaget enn det som nå er tilfelle.

Når det gjelder læremiddelutvikling, er det viktig at Samisk Utdanningsråd forestår utvikling, utarbeidelse og redaksjon av læremidler på samisk i en overgangsperiode. Rådet må få personell og utstyr til å kunne utføre dette.

Angående lærerdekning påpeker skolekomitéen at mangel på samisktalende lærere må registreres som reell lærermangel. Skolekomitéen er enig med SI-utvalget at det opprettes egen samisk lærerutdanning, som også må være aktuell for lule- og sørsamiske områder. Dessuten mener skolekomitéen at det allerede fra høsten av igangsettes forkurs for studenter som ikke tilfredsstillter de ordinære opptakskrav.

Utviklingsarbeidet bør også omfatte utvikling, utprøving og vurdering av sosialpedagogiske tiltak, spesialpedagogiske tiltak og fremmedspråkopplæring i engelsk.

Videregående opplæring for samer i Nordland:

Skolekomitéen er tilfreds med de vedtak som fylkesskolemyndighetene i Nordland har gjort vedrørende oppretting av videregående opplæring for samer i Nordland. Skolekomitéen foreslår at ansvaret for driften blir overført staten i likhet med andre videregående tilbud for samer.

Førskolebarnas situasjon:

Skolekomitéen støtter NSR's kulturpolitiske komitéens vedtak i sak 12/80, og vil dessuten påpeke at tilskottsordninger som gjelder idag ikke i tilstrekkelig grad dekker de behov som oppstår ved at kommuner skal gi likeverdige tilbud for ulike språkgrupper. Dette må gjelde alle dialektområder.

Diskusjonsopplegg/studieopplegg om NSR's organisasjonsstruktur for de lokale sameforeninger:

Skolekomitéen vurderer sitt virke i NSR slik at sålenge det er store skolepolitiske spørsmål som ikke på en tilfredsstillende måte er løst for den samiske befolkningen, bør NSR opprettholde skolekomitéen slik den er organisert i dag. Komitéen har under sak 7/80 utarbeidet mandat for seg selv. Fagkomitéer vil gjennom sitt utredningsarbeid styrke arbeidet i NSR.

Innstilling om videregående opplæring i Nord-Trøndelag for sørsamer:

Skolekomitéen mener det er positivt at Nordland og Nord-Trøndelag fylker viser slik imøtekommende holdning overfor sørsamer, men det kan likevel settes spørsmålstegn ved at det opprettes tre forskjellige videregående skoletilbud som skal konkurrere om det høyst marginale elevgrunnlaget. Samisk Utdanningsråd bør få i oppdrag å utarbeide en plan for en koordinert innsats fra stat, fylke og kommune med sikte på å kunne gi et helhetlig skoletilbud til sørsamiske barn og ungdom innenfor rammene til det eksisterende skoleverket fra barnehage- og førskolenivå og til høyskole- og universitetsnivå.

Etterutdanning for folk som ikke fikk fullført folkeskole på grunn av krigen:

Skolekomitéen ser et behov i at folk som ikke fikk fullført folkeskole på grunn av krigen, gis en mulighet til å fullføre en utdanning som de etter loven hadde krav på. En registrering av hvor mange dette gjelder må foretas, og senere må det utarbeides et undervisningsopplegg tilpasset deres forkunnskaper og alder. Spesielt stort er behovet for grunnopplæring i samisk og norsk. Undervisningen tillegges SOL eller Voksenopplæringen og skal ikke være til økonomisk byrde for elevene. Skolekomitéen ber NSR påpeke overfor kommunene at dette er en spesiell sak der det er behov for aktiv innsats fra de lokale skolemyndighetene.

Styret har i saken om videregående opplæring for samer i Nordland foretatt følgende merknader:

"Norske Samers Riksforbund sier seg tilfreds med at fylkesskolemyndighetene i Nordland ønsker å gi samer i fylket et tilbud med hensyn til videregående opplæring. Til innstillingen fra "Utvalg for videregående skoletilbud i Nordland" vil NSR uttale følgende:

1. NSR sier seg tilfreds med den løsning utvalget har kommet til for det sørsamiske språkområdet i Nordland.

2. For det lulesamiske språkområdet, dvs. samene i Nord Salten området søker NSR på de anførsler som fellesmøtet mellom Lulesamisk språknemnd i Norge, Hamarøy videregående skole og Nuortta Sáltto Sámiij Siijda på Draa den 25.3.80 gir til innstillingen. På denne bakgrunn finner vi det naturlig at fylkesskolestyret nedsetter et utvalg som skal utarbeide et tilsvarende opplegg for den videregående opplæring i det lule- og nordsamiske språkområdet.

Økonomikomiteé

For å bedre NSR s økonomi har økonomikomiteen fremmet følgende forslag fremfor styret til konkrete tiltak som kan realiseres i tida før og under NSR s landsmøte 1981.

1. Sameforeningene arrangerer tilstelninger til inntekt for NSR. Brev er sendt foreningene 19.3.81.
2. Landsmøtelotteri 1981
Komiteen skal sette igang landsmøtelotteri 1981. Komiteen har forespurt foreningen om de kan bidra med gevinster og enkelte foreninger har svart positivt.
3. Ferielappen
Det er også planlagt å få enkeltpersoner til å gi en pengegave til NSR før de starter sommerferien. Aksjonen skal publiseres gjennom Sámi Áigi.
4. NSR-symbol
Økonomikomiteen mener at NSR bør ha et eget symbol som kan overføres på en egen NSR-nål, og også på tøymerker, plakater, vimler, T-skjorter etc. Salget bør foregå gjennom de lokale sameforeninger som ikke bør beregne seg fortjeneste av salget. Det vil si at NSR sentralt mottar hele overskuddet.
5. Scotter-lotteri
Økonomikomiteen skal også vurdere mulighetene til å sette igang scotter-lotteri.

Styret i NSR har 19.mai 1981 drøftet planene med Økonomikomiteen og vedtok at tiltakene bør gjennomføres så snart som mulig.

Studieutvalg

Studieutvalget SOL fremmer egen årsmelding overfor landsmøtet.

Organisasjonsstrukturkomité.

Ved siden av de ordinære komiteer har styret 20.juni 1980 oppnevnt en komite til å lage et diskusjonsopplegg/studieopplegg om NSRs organisasjonsstruktur. Komiteen består av Reidar Erke, Vidis Stordahl, Per Bær, Øystein Steinlien og Åse Johnsen. Komiteens innstilling er levert. Det tas sikte på en foreløbig drøfting av innstillingen på landsmøtet 1981 og en endelig behandling i 1982. Et viktig moment som må drøftes til da i forbindelse med organisasjonsstrukturkomiteéns fremlegg er samarbeidet mellom styret og komiteene. Spesielt må nevnes at komiteene alltid bør arbeide utad gjennom styret slik at styret til enhver tid har oversikt.

Komiteen for sør- og lulesamiske sendinger

Komiteen som ble oppnevnt 8.2.79 av styret i NSR. består av:

Anna Jacobsen, Anna Granefjell og Sven-Roald Nystø. Komiteen har fortsatt sitt arbeide og har sammen med Nuorrtá Sálto Sámiij Siijda på mediamøtet 30.5.81 i Bodø utarbeidet et notat om sør- og lulesamiske sendinger som er oversendt styret.

4.2.7 STYRETS VURDERINGER

I det året som er gått har det vært stor oppmerksomhet om samiske spørsmål og vår organisasjon og dens svin er blitt bedre kjent enn kanskje noengang før i organisasjonens historie. Uten tvil har Alta/Kautokeino-utbyggingen og NOU 1980:53 "Vern av urbefolkninger" vakt mest oppsikt og det fins dessverre også mange misforståelser om spørsmål som har med samiske rettigheter å gjøre og om begrepet "urbefolkning". Styret har i disse saker forsøkt å videreføre NSRs arbeid etter de prinsipper om mål og midler som etterhvert har avleiret seg i vårt organisasjonsarbeid.

På styremøtet 12.-13. desember 1980 gjorde styret et vedtak i sak 105/80: Alta/Kautokeino utbygginga hvor det bl.a. het:

"Lokalforeningene må drøfte tiltak som NSR eventuelt kan sette iverk om anleggsstart skjer før endelig rettsavgjørelse foreligger, herunder vår deltagelse i Samerettsutvalgets arbeid, i Samisk Utdanningsråd, i Norsk Kulturråd, Norsk Sameråd m.v."

Om NSRs deltagelse i utvalg og råd gikk et knapt flertall av lokalforeningene på daværende tidspunkt imot at NSR bør trekke sine representanter, mens et tilsvarende knapt mindretall kunne tenke seg dette som et egnet middel. Det er ikke klarlagt i detalj hva slik boikott ville innebære.

For utvalg som Samerettsutvalget ville en koordinært uttrekking av NSRs og NRIs representanter høyst sannsynlig bety oppløsning av arbeidet. Vi tror at andre utvalg og råd ville vel kunne fortsette sitt arbeid, noen sikkert nok med store problemer. NSRs deltagelse i offentlige råd, utvalg, styrer mm. er i dag en svært viktig del av organisasjonens arbeid for å fremme samiske interesser. Allerede i 1969 hevdet NSRs landsmøte retten til samisk medvirkning i spørsmål av direkte betydning for den samiske kultur. Mange av de utvalg, råd og styrer som er kommet til siden dengang er resultater av vårt arbeid, som bl.a. Samisk Utdanningsråd, Norsk Kulturråds samiske underutvalg, Utviklingsfondet, Samerettsutvalget.

Det første møtet med Regjeringens representanter besto hovedsakelig av at vi fikk forelagt Regjeringens syn på kravene i vårt brev av 5.2.81. Selve møtet var ikke på noen måte en drøfting av sakene med en etterfølgende felles summering av hva vi var blitt enige om. Istedenfor fikk vi som innledning statsrådets summering av hva Regjeringen mener bør legges til grunn for fremtidige drøftinger.

Det andre møtet ble preget av at det ble holdt på kort varsel. At møtet var felles med organisasjoner med til dels svært forskjellige oppfatninger om en del sentrale samiske spørsmål, bidro til at tiden ble svært økonomisk brukt. Mye tid gikk også til spille for vår del til å høre på en debatt om hvorvidt Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL) er å anse som en samisk organisasjon eller ikke.

Det ble lite tid å ta opp enkeltsaker på dette møtet. Fremtidige drøftinger med myndighetene må forberedes ennå bedre enn hittil. Samarbeidet med NRL med Forhandlingsutvalget av 1979 som grunnlag synes å være en tjenlig arbeidsmåte for vår organisasjon. De konkrete resultatene av møtene fremgår av statsråd Andreassens oppsummering av 17.2.81. En del av punktene der må karakteriseres som selvfølgeligheter som eksemplervis at Regjeringen vil bidra til løsning av berettigede krav fra samisk hold. Utad har nok møtene fortonet seg viktigere enn resultatene skulle tilsi. Møtene har også vært en økonomisk belastning for NSR som det ikke har vært regnet med i våre budsjett.

Styret mener at NSR bør legge opp sitt arbeid etter samme linjer som hittil. Vi må ha grunn til å anta at det politiske klima i Norge idag er betydelig mer modent for en skikkelig forståelse av samiske interesser enn det var da Samekomiteen fremmet sin innstilling i 1959. Samarbeidet med norske og nordiske myndigheter er også viktig med tanke på vårt internasjonale engasjement gjennom Samerådet og WCIP hvor nettopp Norge tross alt har vist en langt større forståelse for urbefolknings-spørsmålene enn mange andre land.

5. M Ø T E R O G R E P R E S E N T A S J O N E R

Norske Samers Riksforbund/Norgga Sámiid Riikkasearvi har vært representert på følgende møter og konferanser enten ved styret, andre tillitsvalgte eller sekretariatet:

- Svenska Samernas Riksforbunds/Ruota Sámiid Riikkasearvi:s landsmøte 10.-12 juni 1980 i Gällivare.
- Norske Reindriftssamers Landsforbunds/Norgga Boazosámiid Riikkasearvi:s landsmøte 10.-13.juni 1980 i Meråker.
- Samenes 11.nordiske Samekonferanse/Sámiid 11.konferansa 16.-19.juni 1980 i Tromsø.
- Fellesmøtet for samiske lærere i Norden 14.-15.august 1980 i Enare.Arrangert av Nordisk Sameråds undervisningsnemnd/Sámiráði Oahpahušjuogus.
- Bodø og Omegn Sameforenings/Hiergenjárgga Sámiid Searvi:s stiftelsesmøte 26.september 1980 i Bodø.
- Samisk Studieforbunds/Sámiid Oahppolihttu:s studielederseminar 3.-5.oktober i Karasjok.
- Åpningen av Samien Sijte 4.oktober 1980 i Snåsa.
- Sámiid Duodji:s medlemsmøte 10.-11.oktober 1980 i Karasjok.
- "Kulturdagene i Skånland 16.-19.oktober 1980" -møte i forbindelse med kulturdagene arrangert av Hinnøy og Omegn Sameforening/Iina ja Biras Sámiid Searvi.

- Møte i Nordisk Sameråds sløydneemnd/Sámiráđi Duodje-lávdegoddi i Karasjok 21.-22.november 1980 arrangert av Nordisk Samisk Institutt/Sámi Instituhtta.
- Stiftelsesmøtet i Kvenangen Sameforening/Návuona Sámmid Searvi under kulturdagene i Kvenangen 22.-23.november i Burfjord.
- Seminaret om "Barnas oppvekstvilkår i samiske områder" i Vadsø 22.november 1980 arrangert av Vadsø Sameforening/Čáhcesullo Sámiid Searvi.
- Årsmøte i Nesseby Sameforening/Unjarqaa Sámiid Searvi 5.desember 1980 i Nesseby.
- Årsmøtet i Tromsø Sameforening/Romssa Sámiid Searvi 29.januar 1981 i Tromsø.
- Seminaret "Hva vil Samisk Kulturnevnd" i Hattfjelldal 6.-7.februar 1981 arrangert av Samisk Kulturnevnd i Nordland Fylke.
- Årsmøte i Manndalen Sameforening/Almmaivákká Sámiid Searvi 14.februar 1981 i Manndalen.
- Konferansen om ILO-konvensjon nr.107 i Kautokeino 26.februar 1981 arrangert av fylkesmannen i Finnmark.
- Seminaret om kunst og kunstformidling i Karasjok 13.-14.februar 1981 arrangert av Samisk Kunstnergruppe.
- Årsmøte i Alta Sameforening/Álaheaju Sámiid Searvi 28.februar 1981 i Alta.
- Årsmøte i Sámiid Duodji 17.februar 1981 i Karlebotn.
- Stiftelsesmøtet i Kautokeino Sameindomsforening, Guovdageainnu Sámi Nuoraid Searvi 14.mars 1981 i Kautokeino.
- Årsmøte i Oslo Sameforening/Oslo Sámiid Searvi 18.mars 1981 i Oslo.
- Årsmøte i Porsanger Sameforening/Porsanqqu Sámiid Searvi 28.mars 1981 i Skoqanvarre.
- Fylkesmannens seminar om ILO-konvensjon. Kautokeino 26.02.81.
- Møte med festspillenes representanter i Kautokeino 26.3.81.
- Porsanger Sámiid Searvis medlemsmøte 3.1.81.
- Kontaktmøte med KAD 13.6.80.
- Bygdebok for Nord-Troms. Seminar i Sørkjosen 21.2.81.
- Årsmøte i Kautokeino Sameforening 9.1.81.
- Nordisk Ministerråds utrednings utvalgsmøte i Kautokeino 16.1.81.
- Seminar på Stortinget om urbefolkningsspørsmål 23.1.81.
- Møte med KADs representanter. Kautokeino 17.1.81.
- Møte med kom.ministeren og justisministeren i Oslo 1.4.81.
- Medlemsmøte i Oslo Sámiid Searvi 1.4.81.
- Møte med adv. Dunfjeld, reinbeitedistriktene involvert i Altaskjønnnet, Masi 11.1.81.
- Møte med Norges Seksjon av Nordisk Sameråd, Kautokeino 16.1.81.
- Møte med NRL, reinbeitedistr. og adv. Dunfjeld i Alta 18.3.81.
- Folkeaskjonens Masi-avd., Masi 25.1.81
- WCIP møte i Canberra i Australia 26.4.-2.5.81.
- Sør-Varanger Sameforenings/Mátta-Várjjat Sámiid Searvi:s stiftelsesmøte 25.oktober 1980 i Kirkenes.
- Orienteringsmøtet om "Ny matrikkel i Finnmark" 31.oktober 1980 arrangert i Kautokeino av fylkeskartkontoret i Finnmark.

- Seminar om "Urbefolknings plass i europeiske og ikke-europeiske nasjonalstater" 20.-21.5.81. Arr. Tromsø universitet, ISV.
- Landskonferanse i Folkeaksjonen i Alta 30.-31.5.81.
- Møte om samiske rettighets- og næringssspørsmål i Mandalen 23.5.81 arr. av Mandalen Sameforening/Almmaivákk Sámiid Searvi.
- Årsmøte i Helgeland Sameforening/Helgeland Sámiid Searvi 25.4.81, og ekstraordinært årsmøte 23.5.81.
- Mediamøte i Bodø 30.5.81 arrangert av Nord-Salten Sameforening/Nuorrta Sálto Sámiij Sijjda.
- Medlemsmøte i Iina ja Biras Sámiid Searvi 5.6.81 om samiske rettighetsspørsmål i Evenskjær.
- Fellesmøte mellom Sámiid Duodji, SOL, Utvikl.fondet, Samisk Utdanningsråd og NSR 3.6.81 i Kautokeino. Arr.: Sámiid Duodji.

Videre kan nevnes at NSR har vært representert i:

- Styret i A/S Finnmarksbygg
- Styret i Sámi Áigečála
- Norsk Sameråd
- Styret for Samisk videregående skole i Karasjok
- Styret for Samisk videregående skole i Kautokeino
- Styret i De Samiske Samlinger
- Rådet for Utviklingsfondet for de sentrale samiske bosetningsområder
- Styret i Sámiid Duodji
- Nordisk Sameråd
- Norsk kulturråds sakkyndige utvalg innen det samiske kulturfeltet: Samisk kunst og kunsthåndverk, samisk litteraturkomite og samisk musikkutvalg
- Forhandlingsutvalget av 1979

6. Ø K O N O M I

Fordelingen av statstilskottet som Norsk Sameråd står for har gått svært langsomt i år. Pr. 15.mai hadde vi mottatt et forskudd på 150.000 kr. Dette skyldes at noen av lokallagene har vært svært sent ute med medlemslister etc. som er en absolutt nødvendig forutsetning for behandlingen av tilskottsfordelingen etter de nye retningslinjer fra KAD.

Pr. 15.mai kunne styret konstatere et underskudd på driftsregnskapet på ialt ca. 70.000 kr, hvorav nesten 20.000 kr skrev seg fra årets driftsregnskap. Det vises forøvrig til oversikt over den økonomiske situasjon som tidligere er sendt lokallagene.

7. V A L G

Etter § 6,pkt.5 i NSR's vedtekter skal formannen velges for 1-ett- år ved særskilt valg.

Til valg for kommende 2 års periode står styremedlemmer Maja Dunfjeld Aagård med vararepresentant Harald Eliassen og Sven-Roald Nystø med vararepresentant Johan Albert Kalstad.

Ved første suppleringsvalg går 1 medlem av styret ut ved loddtrekning.

STATSMINISTEREN

Oslo, 13. januar 1981

Advokat Steinar Winther Christensen
Advokat Leif Dunfjeld
Høyesterettsadvokat Knut Lassen
Høyesterettsadvokat Ketil Lund
Formann i Folkeaksjonen mot utbygging av
Alta-Kautokeinovassdraget,
Alfred Nilsen

Regjeringen er fortsatt innstilt på at konfrontasjon
og forbindelse med Alta-utbyggingen skal unngås.

Regjeringen viser til Stortingets behandling av saken
30. mai 1980. Her ble et forslag som bl.a. påla Regjeringen
å avvente en endelig rettslig avgjørelse, forkastet. Arbeidet
på anleggsveien må derfor gå som planlagt.

Regjeringen er imidlertid enig i at en hurtig avklaring
av de rettslige spørsmål er ønskelig, og vil for sin del med-
virke til dette ved å gå inn for at anken over Alta-skjønnen
behandles direkte av Høyesterett.

Den planlagte framdriften innebærer at arbeidet med
selve kraftutbyggingen ikke blir påbegynt i år. Dersom alle
parter arbeider aktivt for det, vil derfor en avgjørelse i
Høyesterett foreligge før dette tidspunkt.

Regjeringen håper på dette grunnlag at det vil være
mulig å innstille aksjonene, slik at konfrontasjon kan unngås

Odvar Nordli

Gjenpart: Stortingets justiskomite

DET KONGELIGE KOMMUNAL- OG ARBEIDSDEPARTEMENT

KONTORADRESSE PILESTREDET 33 - TELEFON 20 22 70 - TELEX 16093 KADEP N

POSTADRESSE POSTBOKS 8112 DEP OSLO 1

Norske Samers Riksforbund
v/ formann Ole Henrik Magga

9531 KAUTOKEINO

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
RSo/VS

Dato

23 januar 198

Jeg viser til samtale mellom statsråd Einar Førde og Ole Henrik Magga.

Fra Regjeringens side er vi beredt til å drøfte aktuelle spørsmål herunder også det videre arbeid i utredningsutvalgene mellom representanter for Deres organisasjon og medlemmer av Regjeringen på et tidspunkt som De måtte finne formålstjenlig.

Når det gjelder grunnlaget for møtet, viser jeg bl.a. til drøftingene før oppnevningen av utredningsutvalgene. Fra Regjeringens side vil det utover dette ikke bli foreslått noen fast dagsorden, men vi er selvfølgelig åpne for synspunkter og ønsker i den forbindelse fra Deres organisasjon. Dersom det er spesielle spørsmål Deres organisasjon vil ta opp ber jeg om å få dette opplyst.

Jeg går ut fra at jeg hører fra Dem og håper på fortsatt konstruktive samtaler mellom Regjeringen og organisasjonene.

Med hilsen

Harriet Andreassen
Harriet Andreassen

Nørgga Sámiid Riikkasearvi

Norske Samers Riksforbund

9730 Kárášjohka/Karasjok

Kautokeino, 5.2.81

Det Kongelige Kommunal- og Arbeidsdepartement
Postboks 8112 Dep
OSLO I

Vi viser til statsrådets brev av 23.01.81.

Til drøfting på møtet med medlemmer av Regjeringen vil vi ta opp følgende saker:

1. Stans av Kautokeino/Alta-utbyggingen i sin helhet, inklusive vegarbeidene, til Samerettsutvalget er ferdig med sitt arbeid og framlegget fra utvalget er behandlet av den valgte samiske delegasjon, samisk folkevalgte organ, Regjering og Storting.
2. Samenes status i Norge fastslås i Grunnloven:
Dette punktet prioriteres i Samerettsutvalgets arbeid og legges fram som delutredning snarest.
3. En direkte valgt samisk delegasjon (folkevalgt organ) opprettes snarest, og den får i første omgang rådgivende myndighet og avgjørelsesmyndighet på nærmere angitte saksområder.
Arbeidet med opprettelsen prioriteres i Samerettsutvalgets arbeid og en delutredning med lovforslag legges fram så snart som overhodet mulig.
4. Alle planlagte inngrep i samiske områder utsettes til Samerettsutvalget er ferdig med sitt arbeid og framlegget er behandlet av Regjering og Storting.
5. Utvalget som skal vurdere eventuell etablering av organer som ledd i forvaltningen av den umatrikulerte grunn i Finnmark, oppnevnt 22.01.81, skal samordne sitt arbeid med arbeidet til Samerettsutvalget og slik at utvalget bygger på Samerettsutvalgets endelige resultater og framlegg og ikke foregriper Samerettsutvalgets arbeid.

6. Samerettsutvalget får stillet til sin rådighet nødvendige ressurser slik at det kan prioritere sakene nevnt overfor, under pkt. 2 og 3 og slik at det også kan legge fram en endelig innstilling raskest mulig.
7. Samisk representasjon i offentlige komiteer, utvalg, styrer m.m.
8. Økning av statstilskottet til Norske Samers Riksforbund slik at organisasjonen kan ivareta sine interesser på en forsvarlig måte.

I tillegg til dette, vil vi legge våre vedtak på styremøtet 12. - 13.12.1980 om arbeidet i utredningsutvalgene til grunn for drøftingene.

Vi legger meget stor vekt på møtet, og resultatet av drøftingene vil avgjøre om vi kan se oss istand til å fortsette samarbeidet med myndighetene både som organisasjon og som enkeltmennesker i egenskap av tillitsvalgte representanter i samiske organisasjoner

For vår del vil vi gjerne at også representanter for den politiske ledelse i Olje- og Energidepartementet, Landbruksdepartementet, Kirke- og Undervisningsdepartementet og Justisdepartementet deltar på møtet i tillegg til Kommunalministeren, som vi har forstått vil delta.

Alle omstendigheter tatt i betraktning ville det ha vært ønskelig å få istand dette møtet snarest mulig og vår organisasjon har allerede i utgangspunktet stilt seg villig til å sende sine representanter til møtet så snart det overhodet er mulig for de andre deltagende parter.

Vi håper på et godt samarbeid.

Med hilsen

Ole Henrik Magga, formann
(sign)

Statsråd Harriet Andreassens oppsummering -
hva Regjeringen mener bør legges til grunn for de videre
drøftinger.

1. Samerettsutvalgets arbeid skal forseres.
Formannen professor Carsten Smith frigjøres fra andre oppgaver.
Han er innforstått med dette. Justisdepartementet er villig
til å engasjere eksperthjelp utover dette i den utstrekning
det er nødvendig for å få tilstrekkelig fart i arbeidet.
2. Samerettsutvalget vil bli utvidet slik at Norske Samers Riksforbund
får en egen representant i utvalget.
3. Regjeringen er enig i at utredning av spørsmålet om grunnlov-
festing av samenes status skal prioriteres og legges fram i en
egen delinnstilling.
4. Regjeringen stiller seg positivt til spørsmålet om eget folke-
valgt organ for samene f.eks. slik det er gjennomført i Finland.
En vil be Samerettsutvalget å prioritere denne utredningen på
linje med grunnlovsspørsmålet.
5. I samsvar med ønske fra sameorganisasjonene er Regjeringen inn-
stilt på at utvalget for umatrikulert grunn i Finnmark skal
bygge sin innstilling på Samerettsutvalgets arbeid.
6. Det vil ikke fra Regjeringens side bli tatt initiativ til større
inngrep i naturområdene på Finnmarksvidda utover den begrensede
utbygging av Altaelva som nå er vedtatt - før Samerettsutvalget
har avsluttet sitt arbeid med rettighetsspørsmålene.
Tiltak som er ønsket av hensyn til samferdsel og lignende skal i
tilfelle drøftes særskilt bl.a. med samenes organisasjoner.
7. Regjeringen er villig til å drøfte lovfesting av de vernevedtak
som Stortinget har gjort for Masi, Skaidi og Kvenangenvassdraget.
Dette vil bli reist i den stortingsmelding som Miljøverndeparte-
mentet legger fram i vår.
8. Den samiske representasjon i Samisk Kulturutvalg under Norsk
Kulturråd vil bli utvidet.
9. Altautbyggingen er vedtatt av Stortinget gjennom tre gangers
behandling. Etter Regjeringens mening skal utbyggingen
gjennomføres.
Vi er likevel interessert i å høre synspunkter organisasjonene
har på de spørsmål som dette reiser. Synspunktene vil bli lagt
fram for Regjeringen.

Regjeringen regner med at alle parter er interessert i å få en
høyesterettsbehandling av den sak som verserer om Altautbyggingen
snarest mulig. Regjeringen vil gjenta uttalelsen fra den
forrige regjering om at selve utbyggingen av kraftverket etter de
tidsplaner som foreligger, ikke vil starte opp før Høyesteretts-
kjennelse foreligger, dersom en får en behandling av saken i år.

10. Regjeringen er innstilt på å bidra til en løsning av berettigede krav fra den samiske befolkning.

Fra vår side vil vi ikke legge skjul på den bekymring vi alle har over de midler som enkelte grupper har brukt i den senere tid, bl.a. den pågående sultestreik. Vi regner med at organisasjonene fullt ut forstår at en regjering ikke kan akseptere at viktige avgjørelser skal overlates til dem som deltar i slike aksjoner. En slik situasjon skaper dessverre unødige motsetninger mellom folkegruppene i landet vårt og begrenser samtidig Regjeringens handlefrihet i arbeidet for å finne fram til de beste og mest samlende løsninger. Vi vil derfor be organisasjonene medvirke til at disse aksjonene kan opphøre og at vi kan diskutere våre felles problemer i en sammenheng og på en måte som er deokratiske verdig.

Det er tidligere fremkommet, såvidt vi vet, forsikringer om vernevedtakene om Masi, Skaidi og Kvænangen og punkt 7 representerer derfor egentlig bare en indre administrasjons teknisk sak, som vi naturligvis innser verdien av, men som ikke representerer noe helt nytt.

Den samiske representasjon i samisk kulturutvalg slik den skal være for neste funksjonsperiode så langt vi kjenner saken, representerer en innsnevring iforhold til vår organisasjon sammenlignet med dette utvalget (egentlig var det 3 utvalg) i forrige funksjonsperiode.

Punkt 9 har ikke bragt noe nytt. Det synes ikke å være realistisk nå, etter de uttalelser fra noen av partene og hjelpeintervenientene som er fremkommet, å regne med en direkte anke for Høyesterett.

Vi har som kjent tidligere, i desember 1980 og i januar i år, erklært oss villig til direkte anke, men denne muligheten er vel i realiteten nå falt bort.

Punkt 10 inneholder innledningsvis en lite forpliktende formulering. Om aksjoner av ulike slag vil vi ennå engang presisere at vi ikke har oppfordret eller vil oppfordre til slike.

Vi kan imidlertid ikke nedlegge vårt arbeid med saken som vi anser som viktig fordi noen enkelt personer eller grupper tar i bruk midler som kan sette menneskenes liv og helse i fare.

Det har vært nødvendig å presisere disse tingene slik at vi ikke oppfatter situasjonen forskjellig p.g.a. mistolkninger.

Vi har ellers lagt vekt på å redegjøre for vårt syn så fullstendig og i så avbalanserte former som mulig, og vil fremheve at det naturligvis er innholdet i redegjørelsen som er viktigst selv om vi ikke har villet la den ytre form i redegjørelsene domineres av det alvor og tildels avmakt som mange av oss har følt og føler i denne situasjonen.

Med hilsen for

Norske Samers Riksforbund

Ole Henrik Magga, formann
sign.

Elen R. Sara
Elen R. Sara
adm.sekr.

Norgga Sámiid Riikkasearvi

Norske Samers Riksforbund

9730 Kárašjohka/Karasjok

B A L A N S E

Eiendeler

inventar	kr. 7500,00	
Kasse	" 495,73	
Bankkonto	" 3106,00	
Bankkonto	" 65,37	
Postgiro	<u>" 3980,00</u>	kr. 15 147,10
Televerket	" 925,00	" 925,00
Eiendeler i alt		<u>" 16 072,10</u>

Gjeld

Kreditorer	kr. 15 591,50	
Norsk Kulturråd	" 295,00	
Arbeidsgiveravgift	" 2 910,00	
Skattetrekk	<u>" 4 852,00</u>	kr. 23 648,50
Kassekreditt		<u>" 30 547,50</u>
Gjeld i alt		<u>" 54 196,00</u>

Kapitalkonto	kr. 8 880,51	
Underskudd	<u>" 29 243,39</u>	kr. 38 123,90
Underbalanse		<u>" 38 123,90</u>

Karasjok, den 31. desember 1980
11. juni 1981

Niis Anders Bieska
regnskapsfører/kasserer

R E S U L T A T R E G N S K A P - I 9 8 0

Inntekter

Tilskott tillitsmannskonferanse	kr.	20 000,00	
Tilskott mediaseminar	"	35 000,00	
Statstilskott	"	270 000,00	
Norsk Kulturråd:			
Tilskott til mediaseminar	"	20 000,00	kr. 395 000,00
Statstilskott Samisk Studieforbund	"	50 000,00	" 1 417,28
Renteinntekter	kr.	20 230,00	
Kontingenter	"	37 831,18	
Gaver	"	3 460,00	
Støttetier	"	21 030,00	kr. 82 551,18
Kunstlotteri			" 29 243,39
Underskudd			<u>" 508 211,85</u>

Utgifter

Avskrivning inventar	kr.	141 821,40	kr. 2 500,00
Lønninger	"	17 800,00	" 159 621,40
Arbeidsgiveravgift			" 62 813,10
Styreutgifter			

Driftsutgifter

Bøker	kr.	1 289,50	
Representasjoner-reiser	"	31 953,69	
Vedlikehold, inventar	"	3 677,60	
Assuranse	"	957,00	
Abonnenter	"	285,50	
Inventar	"	9 106,80	
Porto	"	6 187,70	
Telefon	"	11 173,65	
Annonser	"	1 374,07	
Husleie	"	8 480,00	
Kontingenter	"	500,00	
Kontorrekvisita	"	22 107,86	kr. 99 109,37
Renteutgifter	"	2 016,00	" 42 778,20
Landsmøteutgifter			" 50 000,00
Samisk Studieforbund			" 22 788,78
Tillitsmannskonferanse			" 55 194,00
Mediaseminar			" 1 481,00
Næringsøkonomiskkomité			" 6 516,50
Kulturpolitiskekomité			" 5 409,50
Skolekomité			<u>kr. 508 211,85</u>

R E V I S J O N S B E R E T N I N G

Vi har revidert Norske Samers Riksforbunds regnskap for 1980. Regnskapet gir etter vår mening et godt uttrykk for NSR's årsresultat.

Det framlagte resultatregnskap og balanse kan anbefales for NSR's landsmøte 1981.

Karasjok, 15.juni 1981

Regnor Jernsletten, revisor
sign.

Per Ove Biti, revisor

BUŠEAHTTA/BUDSJETT 1982

1. Bálkkat/Lønninger

1.1	Oaivečállli/hovedsekretær 1.tr.	22	120.000,-	
1.2	Háldahusčállli/Adm.sekr.	" 19	98.000,-	
1.3	Kánturveahki/kont.ass.	" 11	70.000,-	
1.4	Juridihkalaš veahki/ juridisk bistand		65.000,-	
1.5	Stivra- ja bargolávdegotti čoahkkingolut/styrets og AU-møtegodtgjørelse		11.000,-	
1.6	8,6% bargoaddigolut/ arb.giveravgift		31.304,-	kr 395.304,-

2. Stivra golut/Styrets utgifter

2.1	Stivračoahkkimat/styremøter		60.000,-	
2.2	Bargolávdeg.čoahkkimat/AU-møter		30.000,-	
2.3	NSR Kulturpolitihkalaš lávdegoddi/ NSR kult.pol.komite		15.000,-	
2.4	NSR skuvlapolitihkalaš lávdegoddi/ NSR skolepolitisk utvalg		15.000,-	
2.5	NSR ealahuspolitihkalaš lávdegoddi/ NSR næringspolitisk utvalg		15.000,-	
2.6	Representašuvnnat - mátkkit/ Representasjoner - reiser		35.000,-	" 170.000,-

3. Čállingotti doaibmagolut/ Driftsomkostninger

3.1	Kánturlanjat/Kontorlokaler		12.000,-	
3.2	Kánturneavvut/Kontorrekvisita		25.000,-	
3.3	Kánturbiergasat, mášiinnat/ Inventar, kontormaskiner		45.000,-	
3.4	Telefuvdna,poasta/telefon,porto		22.000,-	
3.5	Assuransa, forsikring		1.500,-	
3.6	Ánnonsat,abonnemañnat,diehtujuohkin/ Annonser, abonnementer,informasjon		15.000,-	" 120.500,-

4. Organisašuvdnagolut/organisasjonsutgifter

4.1	Jahkečoahkkingolut/Landsmøteutg.		70.000,-	
4.2	Luohttevašolbmuid čoahkkin/ Konferanse for tillitsvalgte		35.000,-	
4.3	Doaimmat/Prosjekter		30.000,-	
4.4	Eara golut/Uforutsatte utgifter		10.000,-	" 145.000,-
				<u>kr 830.804,-</u>

Ruhtadeapmi/Finansiering

Stáhtadoarjja/Statstilskott	kr	710.804,-
Miellahturuðat/kontingenter	"	80.000,-
Skeankkat/div.tilskudd	"	40.000,-
		<u>kr 830.804,-</u>

LANGTIDSBUDSJETT 1983 - 1985

	1983	1984	1985
1. <u>Bálkkat/lønninger</u>			
1.1 <u>Oaivečálli/hovedsekr.</u>	132.000	147.125	157.500
1.2 <u>Háldahusčálli/</u> adm.sekr.	112.200	120.054	137.442
1.3 <u>Kánturveahkki/</u> kont.ass.	77.000	88.157	94.327
1.4 <u>Juridihkalaš veahki/</u> juridisk bistand	70.000	75.000	80.000
1.5 <u>Stivra- ja bargo-</u> lávdegotti čoahkkín golut/Styrets og AU møtegodtgjørelse	16.000	20.000	24.000
1.6 <u>8,6% bargoaddigolut/</u> arb.giveravgift	35.002	38.725	42.415
	442.202	489.061	535.684
2. <u>Stivra golut/styrets</u> <u>utgifter</u>			
2.1 <u>Stivračoahkkimat/</u> Styremøter	70.000	80.000	90.000
2.2 <u>BL-čoahkkimat/AU</u> møter	40.000	50.000	60.000
2.3 <u>NSR kulturpolitihk.</u> lávdegoddi/NSR kult. politiskkomite	20.000	20.000	25.000
2.4 <u>NSR skuvlapol.lávdeg./</u> NSR skolepol.komite	20.000	20.000	25.000
2.5 <u>NSR ealahusekon.lávdeg.</u> NSR næringsøkon.kom.	20.000	20.000	25.000
2.6 <u>Eara stivraválljejuvvun</u> lávdegottit/Andre styre- valgte kom. og utv.	5.000	5.000	6.000
2.7 <u>Repr. - mátkkit/repr./</u> reiser	40.000	55.000	70.000
3. <u>Doaibmagolut/Driftsom-</u> <u>kostninger</u>			
3.1 <u>Kánturlanjat/kontorer</u>	40.000	45.000	50.000
3.2 <u>Kánturneavvut/kontor-</u> rekvisita	30.000	35.000	40.000
3.3 <u>Kánturbiergasat/</u> Inventar og maskiner	50.000	10.000	10.000
3.4 <u>Telefuvdna,poasta/</u> Telefon,porto	25.000	28.000	31.000
3.5 <u>Assuransa,forsikring</u>	2.000	2.000	2.000
3.6 <u>Annons.abon.inf.</u>	16.500	18.000	20.000
4. <u>Organisašuvdnagolut/</u> <u>Organisasjonsutgifter</u>			
4.1 <u>Jáhkečoahkkingolut/</u> Landsmøteutgifter	80.000	90.000	100.000
4.2 <u>Luohttevašolbmuid</u> konf./Konf. for tillitsvalgte	40.000	45.000	50.000
4.3 <u>Doaimmat/Prosjekter</u>	35.000	40.000	45.000
4.4 <u>Eara golut/uforutsette</u> utgifter	15.000	20.000	25.000
Tilsammen	990.702	1.072.061	1.209.684

Ruhtadeapmi/Finansiering	1983	1984	1985
Stáhtadoarjja/Statstilskott	870.702	922.061	1.059.684
Miellahturuóat/kontingenter	80.000	100.000	100.000
Skeankkat/div.tilskudd	40.000	50.000	50.000
	990.702	1.072.061	1.209.684

ARSRAPPORT FOR SAMISK STUDIEFORBUND ÅR 1980.

NSR ble godkjent som egen studieorganisasjon fra 1.1.80.

Første året frem til landsmøtet i 1980 var det NSR's sekretariat som hadde hovedansvaret for administrasjonen av studieforbundet.

På landsmøtet sommeren 1980 ble det nedsatt et studieutvalg bestående av Knut Johnsen som formann. Inga Eira Keskitalo og Rune Stormo som medlemmer. Det ble i løpet av sommeren og høsten 1980 avholdt 5 utvalgsmøter. I etableringsfasen av studieforbundet (SOL), ble Øystein Ballari engasjert som daglig administrativ leder, dvs. fra 1.8. - 31.12.80. I tillegg var Lise Lotte Låvir engasjert i halv stilling fra 1.8. - 1.11.80, som sekretær i SOL. I etableringsfasen (frem til januar 1981) hadde SOL administrasjon i Tromsø. I januar 1981 ble den flyttet til Karasjok, Samiske samlinger, og da med ny fast ansatt studierektor som daglig leder.

ETABLERINGSFASEN:

Studieutvalgets første oppgave var å søke økonomiske midler fra KUD til etableringen av SOL. Man fikk ganske raskt tilsagn om midler inntil 160.000 til oppbygging av studieforbundet. Den neste oppgaven var å få bygd opp et lokalnett av studieledere i de lokale sameforeningene. I den forbindelse ble det i begynnelsen av oktober 1980 arrangert et studieleder-seminar for samtlige lokale studieledere i NSR. (Se nedenfor under eget punkt.) Etter det var mye av virksomheten i startfasen å få kontakt med andre studieorganisasjoner for å sette seg inn i hva voksenopplæring er, hvilke lover og regler som gjelder for studievirksomhet i voksenopplæringsregi med støtte fra KUD. Etterhvert utarbeidet man på forskjellige rutiner for gjennomføring av kurs.

SEMINAR FOR STUDIELEDERE:

Den viktigste oppgaven, etter at det var etablert et kontaktnett av lokale studieledere i foreningene, var skoling av disse. I denne forbindelse ble det i Karasjok i begynnelsen av oktober 1980 avholdt et 4 dagers seminar. På dette seminaret hvor det møtte deltagere fra 18 av lokalforeningene i NSR samt 1 representant fra NRL, ble det tatt opp hva samisk studieforbund er og hva den kan brukes til. En representant fra KUD, Odd Lund tok for seg bl.a. lover og regler som gjelder for studieforbund. Videre ble det gjennomgått praktiske administrative rutiner for gjennomføring av kurs. Seminaret var svært vellykket, men p.g.a. den økonomiske situasjonen i studieforbundet var det desverre ikke mulig å følge opp med lokale studielederkurs eller noen form for reisevirksomhet til lokallagene for å gi supplerende opplæring.

ØKONOMI:

NSR hadde budsjettet 160.000 kr. til oppbygging av studieforbundet (j.m.f. søknad til KUD 25.6.80). En bevilgning innenfor denne rammen ble lovet av KUD (1 brev av 23.7.80). Studieforbundet fikk senere beskjed om at de ikke kunne få så mye økonomisk støtte til oppbyggingsarbeidet som vi initialt hadde søkt om. Dermed så vi oss nødt til å innskrenke våre opprinnelige planer i forbindelse med etablering. Flere tiltak måtte således tilsidesettes som utarbeidelse og trykking av studiemateriell, oppsøkende reisevirksomhet i den hensikt å drive opplæring og veiledning i lokallagene etc. På tross av de nevnte innskrenkninger klarte vi å fullføre hovedmålsettingene, dvs.

å bygge opp sekretariatet, etablere lokale kontaktnett, opplæring av disse, utarbeidelse av standard skjemaer for kursvirksomhet og regnskap og tilslutt arbeidsinstrukser. Dette klarte vi å fullføre innenfor en økonomisk totalramme på kr. 100.000,-.

KURSVIRKSOMHET:

Det ble i løpet av høsten 1980 arrangert tilsammen 24 kurs fordelt på 1287 timer. (Detaljert tabellarisk oversikt over samtlige avholdte kurs finnes bak, side).

Finansiering av kurs for 1980 har vært forholdsvis god. De fleste kursene er nesten fullfinansierte. Dette gjelder spesielt kursene som er arrangert av foreningene i Troms fylke hvor samtlige kurs er fullfinansiert. Det skyldes at vi i dette fylket er kommet under en ordning med fylkeskommunen som dekker kursene over skolebudsjettet. En slik ordning gjelder for språk og duodji -kursene. For Finnmark og de andre fylkene er kursene blitt delvis fullfinansiert så langt pengene har strukket til. Kursvirksomheten har ikke vært så høy som ønskelig. Dette skyldes at det først i midten av oktober ble klart hvor store økonomiske midler vi kunne få til kursene, og etter at det ble klart, kom kursvirksomheten skikkelig i gang. En del av kursene var avholdt allerede våren 1980 og til disse var det av NSR blitt full finansiering for, men uten at man hadde fått midler til dette. Finansieringen av disse kursene ble først gjort etter at administrasjonen kom i gang i begynnelsen av august.

Et annet punkt er at det i 1980 var dårlig selvfinansiering av kurs. I fremtiden må vi basere oss på endel høyere kursavgifter.

GENERELT:

SOL's oppgave skal være å tilrettelegge voksenopplæringen blant samer etter de generelle lover som gjelder for voksenopplæring i Norge. Vår erfaring er at det etter disse rammer blir vanskelig å drive voksenopplæring blant samer i den grad og utstrekning som det hadde vært nødvendig for å dekke de reelle behov. Dette skyldes at tilskuddsordningen ikke er tilpasset utkantstrøkene og i enda mindre grad samene. Vår virksomhet er i størst grad avhengig av relativt store driftsutgifter, da det finnes få lærere på de forskjellige steder. Derfor må lærekrefter som regel hentes fra andre steder. Videre er det som oftest lange og dyre reiser for kursdeltakerne.

De overnevnte forhold gjør at NSR på sikt bør arbeide for å komme inn under andre tilskuddsordninger når det gjelder voksenopplæring for samer. NSR burde i den sammenheng henvende seg til den nye regjeringens oovnevnte Samiske kulturkomite for å få denne komiteen til å utrede samiske voksenopplæring i sammenheng med de øvrige kulturtiltak.

Det paradoksale i samisk voksenopplærings sammenheng er at vår funksjon i hovedsak går ut på å bygge opp det av samekulturen som storsamfunnet har brutt ned. Derfor må det spesielle ordninger til.

KURSSAT/KURSER 1980

<u>Guovdageaidnu Sámiid Searvi:</u>		
2 gáktegoarrun/koftesøm á 100 t.	200 d.	
liidneriessun/tørklefrynsing	60 d.	
gahpirgoarrun/luesøm	<u>35 d.</u>	295 d.
<u>Máze Samiid Searvi:</u>		
liidneriessun/luesøm		60 d.
<u>Kárašjoga Sámiid Searvi:</u>		
gáktegoarrun/koftesøm	60 d.	
sistedikšun/skinnberedning	<u>120 d.</u>	180 d.
<u>Porsáנגgu Sámiid Searvi:</u>		
gođoin ja heahkkalastin/strikke- og heklekurs	50 d.	
borsaliidnemálen/porselenmaling	<u>50 d.</u>	100 d.
<u>Deanu Sámiid Searvi:</u>		
gáktegoarrun/koftesøm		40 d.
<u>Unjárgga Sámiid Searvi:</u>		
2 gáktegoarrun/koftesøm	80+75=155 d.	
liidneriessun/tørklefrynsing	35 d.	
boagančuoldin/belteveving	<u>100 d.</u>	290 d.
<u>Romssa Sámiid Searvi:</u>		
fatneárpu/tinntråd	25 d.	
čuoldin/grindvev	25 d.	
čoarve ja muorraduodji/horn- og tresløyd	30 d.	
sámeqiella/samisk	20 d.	
skinnsøm	<u>20 d.</u>	120 d.
<u>Iina Sámiid Searvi:</u>		
2 gahpirgoarrun/luesøm	66 d.	
gáktegoarrun/koftesøm	60 d.	
sámeqiella/samisk	12 d.	138 d.
<u>Troms Reindriftssamers Fylkeslag:</u>		
Gáktegoarrun/koftesøm		<u>64 d.</u>

Oktibuot/tilsammen 1287 d.

Makkar kurssat leat dollun ja man galle diimmu guđe ge kurssas
lea leamaš 1980'is.

oversikt over hvilke typer kurs som er holdt og antall timer
fra hver kurstype i 1980.

Gáktegoarrun /koftesøm	579 diimmu
Gáhpirgoarrun/luesøm	101 "
Liidneriessun/tørklefrynsing	155 "
Náhkkedikšun/skinnberedning	140 "
Cuoldin/vev	125 "
Patneárpu/tinntråd	25 "
Coarve-ja muorra duodji/horn- og tresløyd	30 "
Sámegiella/samisk	32 "
Gođđin-ja heahkkalastin/strikke- og heklekurs	50 "
Borsaliidnemálen/porselensmaling	50 "

Oktibuot/tilsammen 1287 diimmu

Tromsø, 13.3.81

Kommentarer til regnskap for 1980

Bokføringen tilfredstiller neppe de krav en må kunne stille til virksomheter av denne kategori. Regnskapet består av dagboksider som er avsluttet (summert) etter hvert som de forskjellige aktiviteter forbundet har drevet med, er avsluttet. Ingen hovedbok er ført slik at totaloversikten kunnet fremkomme. De fleste konti på disse løse ark er feilsummert.

Det foreslås for 1981 å gå over til et av de enkle gjennomskriftssystemer som finns på markedet.

Lønningene er regnskapsmessig galt behandlet. Skatteknekk som er en del av brutto lønn, er ført opp på utbetalingsøyeblikket til debet for skattekonto. Brutto lønn (inkl. skatteknekk) skal føres på lønnskonto, skatteknekkkonto skal fungere som en registreringskonto mellom inntrukket skatt og utbetalt skatt til de ymse kommunekasserere.

Arbeidsgiveravgift skal kun innbetales til forbundets kontokommune, nemlig Tromsø. I 1980 er bostedskommunene til de ymse lønsmottakere tilsendt beløp for arbeidsgiveravgift, noe som har ført til en rekke småutbetalinger.

Grunnlaget for arbeidsgiveravgift skal være total lønnsutbetaling. I samleregnskapet som er satt opp av meg fremkommer total lønn som et beløp på kr 117.830. I "Årsoppgave A" som skal medfølge lønnsoppgavene til kontokommunen, er totalbeløpet for lønn kr 116.521. En (i parantes bemerket overraskende liten) differanse på kr 1.309 eksisterer altså mellom regnskap satt opp av meg og A-skjemaet.

Imidlertid er total arbeidsgiveravgift utbetalt med kr 15.245, dvs. dersom alle utbetalinger er avgiftspliktig i sone 3 (12,6 %) tilsvarer dette et grunnlag på kr 120.992, altså kr 4.471 mer enn summen av de innsendte lønnsoppgaver. Årsaken til dette er ikke forsøkt oppsporet av meg, da jeg ikke har tilgang til lønnskortene. Jeg formoder imidlertid at det er utbetalt arbeidsgiveravgift i en størrelsesorden av kr 563 for mye inn til en eller annen kommunekasserer. Jeg gjentar at kun kommunekasserer i Tromsø skal ha arbeidsgiveravgift.

3.81

Reisekostnader På reiseregningene fremkommer ofte diett etter statens satser, natt-tillegg samt bilgodtgjørelse etter refusjonssats pr. kjørt kilometer. Disse utgifter skal føres på egne hovedbokskonti, og det skal oppgis på lønnsoppgavene hvor mye hver enkelt har fått i slik godtgjørelse. Sum av det som fremkommer på lønnsoppgavene skal stemme med det som er saldo på disse hovedbokskonti. Forbundet må forvise seg om at regnskapsfører er kjent med reglene hva angår 1981. For 1980 er overnevnte regler ikke fulgt.

Beholdning i bank kr 12.271,71 lar seg ikke avstemme mot kontoutskrift fra bank, da denne ikke foreligger etter 30.11.80. Bankutskriften er påført adresse i Karasjok. Dette kan neppe være hensiktsmessig? Regnskapsfører må forvise seg om at banken stemmer hver måned.

Beholdning postgiro kr 1.174,92, stemmer ikke med noen av de mottatte kontoutdrag fra postgirokontoret. Denne kan ikke uten store vanskeligheter avstemmes av meg pga. den uhyre uoversiktelige bokførsel.

Regnskapsavslutn. dato skal være 31. desember. Her er imidlertid bøkene "holdt åpne" til ut i februar 81. Dette strider mot ordentlig regnskapsførsel og bidrar bare til å komplisere arbeidet med avstemninger av lønn/arbeidsgiveravgift, banken, postgiro etc. Det må derfor sørges for at ikke samme feil gjøres neste år.

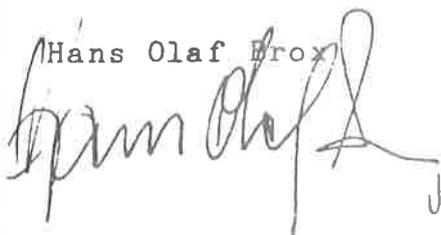
Konklusjon. Dersom en revisjonsberetning skulle vært utarbeidet etter denne gjennomgang, ville regnskapet neppe kunne anbefales godkjent. Jeg innser imidlertid problemene med å gjøre dette på nytt, og vil derfor anbefale regnskapsfører å søke råd hva angår nytt regnskapssystem, samt å sette seg inn i gjeldende regler for føring av lønn, skattetrekk, arbeidsgiveravgift, oppgavepliktige diett- og bilgodtgjørelser, natt-tillegg etc.

Dersom regnskapsfører i tillegg får beholdning i bank, postgiro til å stemme mot utskrifter derfra, bør 1980-regnskapet under disse forbehold kunne godkjennes og føring for 1981 starte opp med "ny giv".

Hvorfor betales ikke kursavgifter av deltakerne på de ymse kurs?

Dersom det foreligger retningslinjer fra tilskuddsyterne hvordan tilskuddene skal benyttes og evt. betingelser, vil jeg gjerne bli orientert om disse.

Hans Olaf Brox

Samisk Studieforbund

Regnskap for 1980

Resultatregnskap

Inntekter

Div. tilskudd 265.000,-
Kursavgifter 1.050,-

Sum inntekter 266.050,-

Kostnader

Lønninger 117.871,30
Arbeidsgiveravgift 15.245,-
Advokathonorar 5.000,-
Reisekostnader 47.576,80
Kursmateriell 22.340,93
Tilskudd lokale foreninger 21.075,-
Kontorutstyr 9.787,80
Bussleie 6.070,-
Kontorrekvisita, telefon 2.756,35
Annonsekostnader 4.772,99
Bentekostnader 84,-

Sum kostnader 252.580,17

Overskudd 13.469,83

som fremkommer som beholdning således:

Beholdning i bank 12.271,71
" postgiro 1.174,92
" kassa 23,20
13.469,83

RESULTATREGNSKAP FOR ADMINISTRASJON 1980

INNTEKTER

Statstilskott	kr. 90.000,-
Renter	" 307,20
Div.	" <u>400,-</u>
Sum inntekter	kr. <u>90.707,20</u>

KOSTNADER

Lønninger	kr. 48.163,40
Arbeidsgiveravgift 12,6%	" 6.068,-
Konsulentonorar	" 5.000,-
Reisekostnader	" 16.951,50
Kontorutstyr	" 9.787,80
Kontorrekvisita	" 2.693,65
Husleie	" 5.720,-
Annonseutgifter	" 4.697,39
Telefon	" 770,-
Morarenter	" 84,-
Kursavgift	" 250,-
Gjeldsposter; Telefonleie og kopieringsutgifter	" <u>1.694,-</u>
Sum kostnader	kr. <u>101.879,74</u>

Underskudd	kr. 11.172,54
Overskuddet fra kurs 1980	" 8.919,60
" " studielederseminaret	" <u>344,67</u>
Samlet årsunderskudd	kr. <u>1.307,97</u>

RESULTAT REGNSKAP FOR KURS 1980

INNTEKTER

Div. stats- og fylkestilskott	kr. 140.000,-
Utestående fordringer;	
Tilskott fra Sámiid Duodji	" <u>10.000,-</u>
Sum inntekter	<u>kr. 150.000,-</u>

KOSTNADER

Lønninger	kr. 71.249,80
Arbeidsgiveravgift	" 9.177,-
Lokal administrasjons tilskott	" 18.375,-
Kursmateriell tilskott	" 22.200,60
Reiser	" 6.586,40
Husleie	" 1.450,-
Annonse	" 79,60
Telefon	" 32,-
Gjeldsposter;	
Lærerlønn	" 1.500,-
Materialutgifter til Kautokeino	" 5.000,-
Skatter	" <u>5.430,-</u>
Sum kostnader	<u>kr. 141.080,40</u>

Overskudd kr. 8.919,60

Overskuddet går til å dekke underskuddet i administrasjonsregnskapet.

RESULTAT REGNSKAP FOR STUDIELEDERSEMINARET

INNTEKTER

Statstilskott	kr. 25.000,-
Kursavgifter	" 1.050,-
Utestående fordringer; 8 foreninger som ikke har betalt kursavgift	" 1.200,-
	<hr/>
Sum inntekter	kr. <u>27.250,-</u>

KOSTNADER

Reise- og oppholdsutgifter	kr. 24.948,80
Husleie	" 500,-
Lønninger	" 709,50
Kursmateriell	" 140,03
Gjeldsposter; Skatter	" 460,-
Arbeidsgiveravgift	" <u>147,-</u>
	<hr/>
Sum kostnader	kr. <u>26.905,33</u>

Overskudd kr. 344,67

Overskuddet går til å dekke underskuddet i administrasjonsregnskapet.

ÅRSREGNSKAP FOR 1980

INNTEKTER

Div. tilskudd	kr. 255.000,-
Kursavgifter	" 1.050,-
Renter	" 307,20
Div.	" 400,-
Utestående fordringer;	
Kursavgift fra 8 foreninger	" 1.200,-
Tilskott fra Sámiid Duodji	" <u>10.000,-</u>
Sum inntekter	<u>kr. 267.957,20</u>

KOSTNADER

Lønninger	kr. 120.122,70
Arbeidsgiveravgift	" 15.245,-
Konsulentonorar	" 5.000,-
Reisekostnader	" 48.486,70
Kursmateriell	" 22.340,63
Lokal adm. tilskott	" 18.375,-
Kontorutstyr	" 9.787,80
Husleie	" 7.670,-
Kontorrekvisita, telefon	" 2.895,65
Annonsekostnader	" 4.776,69
Rentekostnader	" 84,-
Kursavgift	" 250,-
Gjeldsposter;	
Telefonleie og kopi.utg.	kr. 1.694,-
Lærerlønn	" 1.500,-
Matr.utg. til Kautokeino	" 5.000,-
Arbeidsgiveravgift	" 147,-
Skatter	" 5.890,-
	<u>" 14.231,-</u>
Sum kostnader	<u>kr. 269.265,17</u>

Samlet underskudd kr. 1.307,97

BALANSE PR. 10.2.1981.

AKTIVA

Bankgiro	kr.	372,31
Postgiro	"	1.327,45
Kasse	"	23,30
Utestående	"	11.200,-
Underskudd	"	<u>1.307,97</u>
Totalt		<u>kr.14.231,03</u>

PASSIVA

Telefon,kop.utg.	kr.	1.694,-
Lærerlønn	"	1.500,-
Matr.utg.	"	5.000,-
Arb.g.avgift	"	147,-
Skatter	"	<u>5.890,-</u>
Totalt		<u>kr.14.231,-</u>

System Ballan
Studeleder

Knut Johnsen
Formann

Budsjett 1981

1. ADMINISTRASJON:

Inntekter

Statstilskott -studieinstruktør	55 000,-
-ped. utv.arb.	40 000,-
-adm. tilskott	70 000,-
Tilskott fra fylkeskommuner	25 000,-
Kontigent fra lokaleforeninger	15 000,-
Tilskott til forskning og utv.arb.	10 000,-
Andre inntekter	9 573,-
	<u>224 573,-</u>

Kostnader

Lønn studierektor inkl.arbg.avg. og sos.utg.	128 573,-
Lønn kontorass. " " " " " "	15 000,-
Reise og oppholdsutg.	15 000,-
Studieutvalgsmøter	18 000,-
Konsulentbistand	7 000,-
Aviser, tidskriter, inf.materiell	3 000,-
Annonser, kunngjøringer	3 000,-
Kontorhold	15 000,-
Fabrikasjon, kjøp og distribusjon av oppl.matr.	5 000,-
Anskaffelser, vedlikehold	15 000,-
	<u>224 573,-</u>

2. KURSER:

Inntekter

Ord. statstilskott -lærerlønn 9000t.	432 000,-
-lok.adm.	175 000,-
-materialtilskott	20 000,-
Tilskott til foredrag	5 000,-
Tilskott til medarb.kurs	20 000,-
Tilskott til særlige vo.tiltak etter §24	110 000,-
Tilskott fra fylkeskommuner	60 000,-
Tilskott fra Samiid Duodji	40 000,-
	<u>862 000,-</u>

Kostnader

Lønninger 9000t.	540 000,-
Lok.adm.tilskott	175 000,-
Matrielltilskott	90 000,-
Foredrag	7 000,-
Medarbeiderkurs	40 000,-
Reisetilskott	8 692,03
Dekning av tidligere underskudd	1 307,97
	<u>862 000,-</u>

NSR's FREMTIDIGE ORGANISASJONSSTRUKTUR

1. Rapport fra org.strukturkomite v/Åse Johnsen.

Grunnlag for programutkastet er diskusjonsopplegget for NSR's struktur. Spørsmålet er hvordan vi i fremtiden best mulig kan møte arbeidsoppgavene som den samepolitiske situasjonen tilsier. Foruten meg, har Vigdis Stordahl, Reidar Erke og Per Bær arbeidet i denne komiteen. Vi er alle tilsluttet Tromsø Sameforening.

Dette utkastet er en foreløpig form og må betraktes som en del av debatten. Vi har studert ulike organisasjons teorier som verktøy for å forstå NSR som organisasjon og dens betydning for det samiske samfunn. Vi har brukt mye tid til å sette oss inn i ulike org. teorier. I dette utkastet skal org.teorien og NSR's struktur sammenfattes. Først skal jeg si noe generelt om organisasjonens arbeid, deretter om NSR's organisering. Deretter skal jeg behandle NSR's struktur og hvilke forhold som har virkning på det.

Organisasjonsstruktur er samspill mellom omgivelser, lederskap, rekruttering, sosialisering og kommunikasjon. I lys av disse forhold skal jeg komme inn på NSR's struktur.

Organisering er bevisst, målrettet arbeid mellom mennesker. Dette betyr at noe og noen ekskluderes, noe og noen inkluderes ved en utvelgelse. Det skjer ved at mennesker med primære fellesoppfatninger om problemer og løsninger danner organisasjoner.

Målsetning er rettesnor for det som organisasjonen ønsker å oppnå. Organisasjonens mål kan ses som overordnede og delmål. NSR's formålsparagrafene 2. a, b, og c kan sies å være de overordnede mål. Delmålene kan sies å være de daglige gjøremålene for å realisere disse paragrafene. Organisasjonens aktivitet er også anledninger der en ønsker å ivareta egne interesser og gruppeinteresser. Det er også anledning til å treffe vennskapet.

NSR er en interesseorganisasjon for alle samer. Organisasjonen er ment å være for alle samer, uansett yrkestilhørighet og vi skal fremme samiske rettigheter som ett folk. I den forstand kan vi kalle det for en etno-politisk organisasjon.

Nødvendigheten for en slik organisasjon kan sies å være i det å oppfatte samer som forskjellig men likeverdig med nordmenn. Det norske samfunn har ikke tatt tilstrekkelig hensyn til dette. Enhver organisasjon har sin struktur. Problemet er å se det og se hvordan den virker. Struktur er nødvendig for at de som er med i organisasjonen skal vite hvilke plikter og rettigheter de har. En org.struktur kan sammenlignes med en bygningsstruktur. I en bygning bestemmer rommene hvor folk kan gå og hva de skal gjøre i de forskjellige rommene. Likedan er org.struktur en fordeling av medlemmer. Strukturen kan sies å ha 2 forskjellige hovedfunksjoner. Den ene er å normalisere og regulere individuell innflytelse i organisasjonen. Enkelt personer skal tilpasses organisasjonen. Den andre funksjonen for strukturen er å bestemme hvem skal utføre makt og representere organisasjonen. Den bestemmer altså hvor makten skal ligge.

Org.strukturen påvirker enkeltmedlemmer og andre. Strukturen påvirker enkeltmedlemmers aktiviteter. Noen arbeider bedre og føler seg mer vel i en såkalt flat organisasjon, der det ikke er stor avstand mellom ledelsen og medlemmene.

Andre synes det er bedre å arbeide i en organisasjon hvor det er entydig hvem som er sjefen.

Omgivelsene bestemmer også organisasjonsstrukturen. Omgivelsene bestemmer og begrenser organisasjonens arbeid. I formålsparagrafene er NSR's omgivelser de norske myndighetene og den norske allmenhet. NSR's omgivelser kan også sies å være samer utenfor organisasjonen. NSR henvender seg til samer og det norske samfunn.

Det skal ikke være noe negativt i det å være same. Hvis det skal lykkes må nordmenn og det norske samfunn forandre seg. De må anerkjenne samer som likeverdige. Samer er like bra mennesker som nordmenn og den samiske kultur er ikke dårligere enn den norske kulturen. Ikke bare enkelt-nordmenn, men også myndighetene på alle plan skal vise en slik anerkjennende holdning.

Kommunikasjons-strømmen virker inn på strukturen. Møter i organisasjonen er viktige kommunikasjonsfora. På møtene kan deltagerne legge fram sine syn angående sakene. F.eks. kan A forsikre seg at B har fått de riktige opplysningene. På den annen side er ikke en slik person-kommunikasjon tilstrekkelig. Det viser seg erfaringsmessig at landsmøtet ikke har særlig gjennomslagskraft utenom deltagerne på møtet. Organisasjonens sekretariat er viktig. Dets oppgave er å sammenfatte "pratene" og formidle den videre. Det er viktig at de som trenger opplysninger får dem. For det fremtidige arbeid er det viktig at de rette instanser får de rette opplysninger til rett tid. Opplysninger skal ikke bare flyte en vei, men at det er snakk om en to-veis kommunikasjon. Utad har informasjon og kommunikasjon stor betydning. For det første skal det tilfredsstillende behov, f.eks. samfunnsbehov for å vite om samer. For det andre påvirke behov og holdninger. Det er nødvendig for storsamfunnet å vite om samer.

NSR's arbeid består bl.a. i å formidle korrekt informasjon gjennom korrekte informasjonskanaler. Her er det også viktig å se informasjon i forhold til hensikten. Informasjoner er viktig fordi de påvirker samfunnets holdninger angående samene. Ved å gjenopprette behovet for informasjon er det også viktig å legge vekt på påvirkning. Informasjon kan også brukes til å påvirke meninger og holdninger.

Lederskap er et annet forhold som påvirker strukturen. Lederskap skal gjøre vedtak på vegne av organisasjonen. Her kan vi påpeke en generell misforståelse, nemlig det at det er lederskapet som er organisasjonen. Når vi har fått et lederskap, skal det gjøre avtaler og det synes å være holdningen hos medlemmer.

Ofte synes det å være uenighet om hvem som er skyldig når organisasjonsarbeidet går dårlig. Styret kan mene at det er medlemmene som er passive, mens medlemmene bebreider styret. Også innen vår organisasjon er det slike vanskeligheter.

En organisasjons utforming ligger ikke bare i formelle vedtak, men er også preget av enkeltmenneskene. Samarbeid er svært viktig. Organisasjonens medlemmer skaper en organisasjon. Først og fremst er det viktig å vite hvordan foreningen skaffer seg tilslutning av medlemmer, hvordan de rekrutteres og sosialiseres. Rekruttering er den prosessen når organisasjonen skaffer seg nye medlemmer.

Hvis en organisasjon skal ha en eksistensberettigelse, er det nødvendig med en stadig og kontinuerlig fornyelse av medlemmer. Dette kan skje i forskjellige former, men for NSR er det basert på frivillig tilslutning. Ut fra dette grunnlaget må organisasjonen i sitt arbeid øke tiltrekningskraft overfor dem de ønsker å møte med sine tjenester.

Foreningens sosialisering hører til medlemmers oppfatning av rettigheter og plikter som de har.

Rettigheter kan f.eks. ligge i det å bli valgt som tillitsmann/kvinne for organisasjonen, ha stemmerett, kunne delta i møter osv.

Pliktene kan være å påta seg arbeidsoppgaver for organisasjonen.

Lokalforeninger er tenkt å være hovedpulsårer for NSR's organisasjonsstruktur. Det var gjennom disse foreningene at verving av medlemmene skulle foregå. Det var også her det daglige arbeid med samesaker skulle foregå fordi lokalmiljøet ligger den største oppgaven, nemlig å få samene til å arbeide for sine rettigheter som folk. Selvfølgelig har det mye å si at man får positiv respons hos myndighetene. Men hvis det ikke hadde vært andre medlemmer enn de som sitter i styret, hadde ikke myndighetene ansett organisasjonen som representativ for samene. Slik har det vært og slik er det fremdeles.

Nettopp dette med representativitet gjør at det ikke er å vente at alle samer er medlemmer av organisasjonen siden myndigheten ikke anser den som representativ for samene.

Slik som vi ser kan omgivelsene sette ramme for det som fører til en evig ond sirkel. Samer slutter ikke opp om organisasjonen fordi den ikke av myndighetene blir anerkjent som representativ, og myndighetene anerkjenner ikke organisasjonen fordi den ikke har tilstrekkelig oppslutning blant samer. Det er ikke bare disse forhold som har ført til varierende arbeids måter for lokallagene. Det burde være mulig for lokallagene å velge styre slik at alle i styret blir like ansvarlige. Vi må heller ikke se bort i fra at et lederskap ofte influerer politikken i organisasjonen, og det legges også merke til uterfor organisasjonen.

Lokallagenes aktivitet varierer sterkt. Enkelte lokallag sliter med å få medlemmene til å slutte opp om medlemsmøtene, det kan til og med være vanskelig å få inn medlemskontingentene. Det lokale styret føler at medlemmene er passive og vanskelig å aktivisere. Medlemmene føler imidlertid at møtene er kjedelige; de blir bare sittende og høre hva styret har å si. Andre lokallag føler økonomisk fattigdom. Noen mener at altfor mange saker kommer fra NSR's styre og at dette hemmer lokallagenes egen arbeidsutfoldelse. Enkelte lokallag mener at de ikke har tilstrekkelig kontakt med NSR's sekretariat og andre lokallag. Dette kan ikke løses entydig siden hvert enkelt lokallag er noe for seg selv. Vi må prøve å forandre det at sameforeningene bare er møter der man går gjennom en forhåndsbestemt saksliste. Og det er spesielt saker som er pålagt NSR's styre.

Det er like viktig for organisasjonen at mennesker sitter i komiteer og spiller fotball som det å sitte i styret. Hittil har det vært slik at det å sitte i styret er blitt sett som organisasjonens arbeid. Alle burde vært med når viktige saker behandles, som f.eks. rettighetsspørsmål.

For å komme dit, må vi skolere hva organisasjonen er. Hvorfor har vi NSR, hva er formålet og hva har vi oppnådd. Siden vi har en slik organisasjon som har det å være same som sitt grunnlag, må vi ta med alle samer i organisasjons arbeidet. Hvis alle hadde slik oppfatning og arbeidet på det grunnlaget, ville det ha vært lettere å fordele oppgavene. Alle hadde da vært med på å dra lasset. Hvordan man praktisk skal løse kravet om at vi samer har spesielle rettigheter til landområder, har for myndighetene ikke vært aktuelt å ta opp på den politiske dagsorden. Så lenge det formelt ikke eksisterer samiske rettigheter, kan det ikke påbegynnes en rettighets diskusjon.

2. Sameungdomsforeningers plass i NSR v/Paul Gælok

Under Sámi Ungdomsforeningers møte i Karasjok 9.april d.å. (der alle tre foreninger var representert) ble det valgt et arbeidsutvalg som skulle se nærmere på saken. Og under det samme møte kom det også fram forskjellige forslag på saken som f.eks.

1. Egen landsorganisasjon
2. Eget ungdomsutvalg i NSR valgt av landsmøtet.
3. 1 representant i landsstyret, valgt av ungdomsforeningene.
4. Så som nå uten nåkka eget utvalg eller representant i styret.

Ut ifra disse forslag og andre ideer har vi i AU prøvd å jobbe og vi er kommet fram til det at:

Det beste alternativ på våværende tidspunkt er:
1 representant i landsstyret med felles AU mellom ungdomsforeninger og begge valgt av ungdomsforeningene.

Sámi Ungdomsforeningene mener at ungdom ikke er nok aktivisert i NSR både på det lokale og rikspan. Dette kom også fram under fellesmøte i Karasjok mellom ungdomsforeningene, Unjárga, Guovdageaidnu og Kárašjohka. Dette skyldes selvfølgelig også at ungdomsforeningene selv har lite aktivisert og fremmet sine synspunkter til NSR.

Vi ber at ungdomsforeningene selv og NSR må bidra for å få større kontakt med NSR's styre og med de øvrige kanaler i NSR. Derfor anmoder vi NSR's landskonferanse om å endre vedtekter slik at ungdomsforeningene kan få automatisk en representant i landsstyret. Vi kan tenke oss at det holdes hvert år felleskonferanse mellom ungdomsforeningene, som da kommer med sitt forslag på representant til landsstyret. Dette vil da styrke ungdomsforeningenes plass i NSR. Hvis dette lar seg gjøre, ville det da ikke være nødvendig med et ungdomsutvalg i NSR. Ungdomsforeningene har i dag ca. 260 medlemmer og AU har vært med på å planlegge dannelsen av ungdomsforeninger i Tana og Masi og det er ikke mange medlemmer igjen før det kan oppnås statsstøtte til et eget landsorganisasjon, men denne tanken har vi gått bort i fra p.g.a. at da vil det bli to landsorganisasjoner som vil jobbe på samme premisser. Og da vil kontakten mellom ungdom og eldre svekkes enda mer.

Og det må jobbes mer for å få kontakt med ungdom fra alle kanter av landet. Sameforeninger på alle steder bør utnevne et lokalt ungdomsutvalg som kunne være representert på felles møte og konferanse med samme funksjon som lokale ungdomsforeninger. Ungdom vil da bli oppmuntret og aktivisert under felles arbeid som da vil styrke og aktivisere hvert lokale ungdomsforening og ungdomsarbeid i NSR.

RETTIGHETER OG NÆRINGER I SAMISKE OMRÅDER.

Jordbruk v/ Leif Halonen.

Anders P. Siri og jeg hadde tenkt å dele dette oppdraget. Siri skulle snakke om de praktiske sidene, mens jeg skulle omhandle prinsippene. Dessverre har Siri ikke kunnet komme.

Jeg skal snakke om rettigheter og jordbruk. Jeg har oppfattet det slik at det har vært en tendens til ikke å ha forståelse for at jordbrukere i samiske områder har rettigheter. Den første landsmøteuttalelsen i det aller første landsmøte for NSR fremhever høyesterettsdommen av 20. april 1968 ang. samiske rettigheter til land og vann. NSR krever at norske myndigheter bør se realitetene i øynene ang. dommen om rettighetene til land og vann. I praksis betyr det at:

1. Samisk bruksrett anses jevngodt med eiendomsrett.
2. Myndighetene medvirker til en kartlegging av de samiske rettighetsområder.
3. At det ikke legges hindringer for den samiske bruksutøvelse i de aktuelle områdene.
4. Den økonomiske gevinst i disse områdene går til samene selv.
5. Enhver innskrenkning av områdene må erstattes.

Styret mener at rettighetene til land og vann i de samiske bosettingsområdene hører til samiske primærnæringer. Med utvikling av grenselandet i de samiske bruksområder må all planlegging baseres på at retten til utmarksområder hører til samiske næringer.

Det har selvfølgelig foregått en utvikling og jeg skal for ordens skyld sitere landsmøte vedtaket fra ifjor hvor det sies at den samiske rettsoppfattning tillegges betydelig vekt på den gjeldende rett. I denne forbindelse vil landsmøte spesielt fremheve den bruk som samene har gjort på området fram til 1700 tallet. Med utgangspunktet i dagens situasjon vil dagens bruk baseres på reindriftens og siidaens bruk. Ifjor var det også samekonferanse i Tromsø. Der ble det fastslått: Det såkalte statens grunn i samiske områder tilhører oss ved nedarving ved gammel hevd. Vi godtar ikke at andre har tatt i bruk våre naturressurser. Som vi hørte påsto vi at vi har nedarvet eiendomsrett. Kan vi på noen måte belegge dette? Vi skal derfor se på noen forskningsresultater som er fremkommet ved Nordisk Samisk Institutt. Hvem tilhører disse nedarvede rettigheter?

Dette må ses med utgangspunkt i den historiske bruk av områdene. De fleste seriøse forskere aksepterer at samene har bodd i disse områdene før kolonistene ankom.

Nevner Vorren's forskning om siida-mønstret og arbeidet til Hans Ole Haug og Minde som omhandler Malangen området. Det beskriver i korte trekk den norske jordbrukskoloniseringen i disse områdene. Disse forskere sier med rene ord at kolonistene bosatte seg på samiske vinterboplasser. De sier bl.a. at da vinterboplassene sannsynligvis var gått tapt omkring 1600 tallet avgrensnes samenes flytteruter fra den indre del av Nordfjord til områdene på fjellet.

Slik ble situasjonen også forandret i Balsfjord området. Da kolonialiseringen av vinterboplassene ble forsterket i slutten av 1500 tallet, måtte også disse samenes flytteruter innskrenkes.

Den videre utvikling førte til at samene måtte bosette seg på tidligere høst og sommerboplasser. Endelig har svenske arkeologer kunnet støtte de teorier som bl.a. Vorren har lansert. De har tenkt seg at på kystområdene i Nordland, Troms og Finnmark har det vært en samisk bosetning. De har også brukt landområdene til vannskillet og sannsynligvis et godt stykke innover. I disse områdene var det et samisk veide samfunn. Disse samfunn strakk seg sørover til Jämtland, og nordover til Polen og dette samfunn har vært stabil gjennom flere hundre år. Svært mange mennesker må ha eksistert i disse områder. Ytre påvirkning har ødelagt denne samfunns strukturen. Ved at andre folkegrupper begynte å ta i bruk disse områdene. Ut i fra denne teorien kan man si at bærere av samiske rettigheter til land og vann er det samiske samfunn. Disse rettighetene hører til samene.

Ved veidesamfunns oppløsning begynte nærings-differensiering. Det var naturlig hvis man skulle overleve. I Sverige begynte bl.a. den såkalte rein nomadismen, først sørpå og deretter nordover. Man utnyttet de ressursene som man hadde, men man fulgte ikke den syklusen som man tidligere hadde gjort. Imidlertid må vi anta at noen gjorde det. Fram til våre dager har vi eksempler på dette. Den såkalte nærings differensiering er ikke gjennomført i alle samiske områder.

Nå skal vi gå over til skriftlige kildematerialer. Spesielt skal nevnes den forskning som er gjort av Kaisa Korpijaako ved Samisk Institutt. Hun har gjennomgått justisprotokollen fra 1639 til 1740. Det omhandler ca. 1000 rettstilfeller og hun har gjennomgått de såkalte beskatnings lister fra 1545 til midten av 1600 tallet. Disse materialene omfatter forholdsvis store områder, betydelig del av indre strøk av Nord - Sverige, Nord - Finland og Finnmark.

Det har eksistert en doktrine blandt forkere. Denne doktrinen går ut på at eiendomsretten til jord bare kan fås for den jord som man dyrker. Den samiske bruk av jord oppfyller kriteriene som må til for å ha eiendomsretten til land og vann. Kaisa går gjennom en rekke retts tilfeller hvor det er annen bruk av land enn jordbruk. Hun har her forsøkt å vise at domstolene har ansett den samiske bruk som eiendomsrettig til områdene.

Kolonistenes myndighet og rett må bygge på nedarvet rettsgrunnlag og ikke på et grunnlag oppnådd ved okkupasjon. Vi mener at vi ved vår forskning har påvist den tidligere samiske eiendomsretten. Spørsmålet da blir om man har gitt denne eiendomsretten fra seg, eller om man har mistet den på en eller annen måte. Dette redegjør Kaisa Korpijaako i sin andre artikkel i Dieðot nr. 1:81. I en sluttsats sier Kaisa at "lappskattelands jordnatur til dags dato har bevart sin gamle skattenatur".

Det er viktig å påpeke at Havkaniemi målet var før Danmark - Norge innlemmet Indre Finnmark til sitt territorium. Det skjedde i 1751. Svensk rett gjaldt der, som det gjaldt i Finland. Man kan selvsagt si om disse foreløpige forskningsresultater at det gjelder særlig tiden etter 1751 ang. relevant lovgivning at det ikke gjelder norsk territorium. Men da har vi det arbeidet som professor Sverre Tønnesen har utført i sin doktoravhandling om retten til jorden i Finnmark. Den såkalte lovgivning om statens grunn er en konstruksjon som ikke står for historiens dom.

Vi ser nå om samene på norsk side har beholdt sine rettigheter, og vi må også se på diskrimineringen. Har samene hatt de samme mulighetene som nordmenn i kampen om jordeiendommene i Finnmark ?

I tiden mellom 1865 og 1875 var det et forslag fra fogden i Finnmark som gikk ut på at man skulle utflytte samtlige samer som bodde i Bieskenjarga i Karasjok. Istedenfor skulle man flytte inn norske jordbrukere. Som eks. kan nevnes at den gården som Oscar Varsi idag bebor i Sirma ble solgt tilbake av amtmannen fordi den inneholdt samisk navn. Videre fikk vi i 1902 en lov som diskriminerte p.g.a. språket. Det var helt klart fra sentrale myndigheters side at de mente at denne loven skulle brukes. Det var norsk man skulle snakke og skrive. Noen ord om løsningen av det jeg ble bedt å snakke om. Jeg har oppfattet oppgaven slik: Er dagens samiske befolkning inklusive samiske jordbrukere bærere av de samiske hevdvunne rettigheter? Fra min og samiske organisasjoners side er svaret innlysende. Imidlertid synes det å være tvil fra myndighetenes side. Det er mulig at vi må bruke en del forskningsinnsats for å overbevise myndighetene. Vi tror at forskningsarbeidet som nå foregår, bl.a. forskninger som Steinar Pedersen arbeider med, og det som arbeides fra Tromsø Museums side, skal påvise en uavbrutt samisk bruk av landområdene. Vi mener også at på tvers av lovgivningen i de enkelte land har det vært en samisk sedvanerettsdannelse som ikke alltid har vært i pakt med lovgivningen. Angående innholdet i denne sedvanen kan vi vise til arbeidet som Ørnulf Vorenn har gjort i Varanger området. Som konklusjon kan jeg si at bærere av samiske rettigheter er begrunnet i det gamle samiske veide- og kystsamfunnet. Bruken av områdene som rettighetene bygger på kan vi føre uavbrutt fram til dagens samiske befolkning. Denne befolkning innbefatter både jordbrukere, kystsamer og flyttsamer. Samisk jord er et samisk felleseie. Prinsipielle og politiske løsninger som skal fattes om samenes rett til land og vann må bygge på det. Den praktiske gjennomføringen av en evt. opphevelse av den flerhundreårige urett mot den samiske befolkning som doktrinen om statens umatrikulerte grunn i Finnmark bygger på må drøftes internt.

Det må finnes et egnet organ hvis et folk skal kunne drøfte noe internt. Hvis dette organet skal være funksjonsdyktig må det være folkevalgt. Logisk følger derav at et folkevalgt organ må velges av folket. Derav følger igjen at folket bare kan velge når man vet hvem som er stemmeberettiget. Derfor må man ha et samisk manntall.

UTMARKSNÆRINGER OG AKTUELLE KOMBINASJONER.

av Per Edvard Klemetsen

I 1970 årene ble det gjort en rekke offentlige vedtak, meldinger og resolusjoner som oppfordrer til en øket næringsmessig utnyttning av utmarksresursene. Forskjellige offentlige institusjoner har også bidratt med finansiering av prosjekter og tiltak for utvikling av utmarksnæring. Det arbeidet som er utført har til en viss grad gitt resultat, men i en enda større grad vært med på å avduke de mange grunnleggende problemer som næringen står ovenfor.

Utmarksnæring er en primærnæring på lik linje med rein-drift, jordbruk og sjøfiske, og som har ligget mer eller mindre brakk de siste 20-30 år. De erfaringer som finnes fra den tiden da utmarksresursene ble bedre utnyttet er i liten grad overførbare til dagens forhold. Vi er derfor i den situasjon at næringen må bygges opp fra bunn.

I dagens samfunn må en ha følgende forhold klart for seg når en snakker om utmarksnæringa som næring.

- a) Utmarksnæringen kan neppe være regningssvarende med en helårig utøvelse. Næringen utøves i sommerhalvåret hvor sesongen maksimalt strekker seg over 3 måneder.
- b) Utmarksutøvelse i næringsmessig øyemed betinger en intensiv drift over en kort periode og kan vanskelig kombineres med annen drift i den hektiske sesong.
- c) Utmarksnæringen med unntak av børsanking, krever betydelige investeringer i form av driftsredskaper.

Næringens status.

Det er av stor viktighet for næringens utvikling at utmarksnæring får formell status som selvstendig næring, likestilt med de øvrige primærnæringer jordbruk, skogbruk, reindrift og sjøfiske, selv om utmarka ofte utnytted i kombinasjon med annen næringsvirksomhet.

Etter sydnorske forhold har alltid utmarksnæring vært knyttet til jordbruk eller skogbruk med grunneierrettigheter. Det har derfor vært naturlig å betrakte utmarksnæring som binæring. Og når det er oppnådd spesialordninger er disse sett i sammenheng med jordbruk.

Eksempelvis har Landbruksbanken særskilte støtteordninger for småbrukere som vil starte utmarksnæring i tillegg til eksisterende gårdsdrift.

De utmarksutøvere som har jordbruk som hovednæring har videre en rekke avtaler og støtteordninger gjennom Landbruksavtalen som også får positiv virkning ved utøvelse av utmarksnæring. Jeg tenker på driftsmidler og faste anlegg anskaffet i jordbruket som også kan nyttes i utmarkssammenheng.

Utmarksutøvere med reindrift som hovednæring har på samme måte avtaleordninger gjennom sin hovednæring, som får indirekte positiv virkning i utøvelse av utmarksnæring. Eksempelvis refusjonsordning ved kjøp av snøscooter, mens samme driftsmiddel kan nyttes i begge næringene.

På statens umatrikulerte grunn i Troms og Finnmark har som kjent staten all forvaltningsrett over utmarksresursene. Det er derfor liten sammenheng mellom jordbruk/reindrift og de juridiske mulighet til å drive utmarksnæring.

Følgelig er en rekke av våre aktive utmarksutøvere "frittstående" personer uten tilknytning til annen primærnæring. Disse faller i dag "mellom to stoler" uten mulighet til å oppnå avtaleordninger.

Totalt sett viser dette at utmarksnæringen må gis selvstendig status med reell mulighet til å komme i forhandlingsposisjon om avtaler og tiltak som kan styrke næringen.

Som et ledd i en bestrebelse på å opphøye utmarksnæringens status kan nevnes at det er dannet en næringsorganisasjon for utmarksutøvere i Kautokeino. Stikkord for organisasjonens virksomhet er:

- Forhandle med staten om en fullstendig utmarksavtale
- Ivareta næringens interesse overfor andre aktiviteter i utmark
- Bidra til å skape ordnede forhold innen utmarksnæringen
- Samarbeide med andre næringsorganisasjoner som også utnytter utmarksresursene.

Kombinasjonsmuligheter

Jeg skal ikke innlate meg på å foreslå kombinasjonsmuligheter, men bare slå fast at utmarksnæring kombinert med de tradisjonelle primærnæringene neppe synes å være så aktuelle i dag som tidligere. Årsakene til dette er bl.a. kollisjon med den arbeidsintensive periode i primærnæringen. Dessuten er primærnæringene i dag svært kapitalkrevende.

Ved behandling av søknader om investeringsstøtte til utmarksnæringer har Utviklingsfondet forsøkt å prioritere søkere fra disse kriterier:

1. Utkant områder
2. Personer som ikke har faste inntektsforhold.
3. Personer som har et yrke som naturlig lar seg kombinere med utmarksnæring og hvor utmarksnæringen er et naturlig supplement for å gi en nødvendig årsinntekt. I denne forbindelse kan duodji nevnes.

For oss saksbehandlere er det vanskelig å finne målbar størrelse. Av 20 søkere er det bare 1 som har klart å vise til næringsinntekt fra utmarksnæring.

Jeg håper at Samerettsutvalget tar opp spørsmålet om en avtale for utmarksnæringer hvis det er mulig innenfor mandatet. Det synes idag å være små muligheter for å oppnå politisk velvilje for denne næring.

UTMARKSAVTALE

I dag er det ingen statlige institusjoner som har til oppgave å arbeide med problemstillinger som vedrører utmarksnæringen. Når det likevel er utført næringsrettet arbeid skyldes dette interesse og innsats fra forskjellige tjenestemenn ved:

- Fiskerikonsulentens kontor
- Finnmark jordsalgskontor
- Sámi Institutta

Og at Utviklingsfondet for de sentrale samiske bosettingsområder har finansiert flere prosjekter.

Videre har Kautokeino kommune etablert Utmarkskontor for å styrke utmarksnæringen i kommunen.

Utover dette er næringsutøverne henvist til selv å løse de problemer næringen står overfor.

For de som investerer i utmarksnæring er det viktig at det tilbys en viss sikkerhet og stabilitet både biologisk og økonomisk. Det beste virkemiddel synes å være en statlig utmarksavtale som også kan brukes som en regulerende faktor.

En slik avtale må justeres i takt med næringens utvikling, men i første omgang kan den omfatte:

- Arbeid vedrørende oppkjøpsordninger, sortering, priser, fordeling og markedsføring av utmarksprodukter
- Redskapsteknologisk utprøving for fiske
- Biologisk kontroll av næringsfiske
- Biologisk forundersøkelser for fiske - prøvefiske
- Gjennomføring av kultiveringsprogram
- Refusjonsordninger ved kjøp av nødvendige driftsmidler
- Refusjonsordninger knyttet til visse driftsmidler

- Opplæring
- Støtte til næringsorganisasjon
- Investeringsstøtte
- Andre støtteordninger som frakttilskudd og subsidier

For å oppfylle flere av disse punktene kreves arbeid og engasjement av forskjellig fagpersonell. Det bør være mulig for eksisterende etater og institusjoner å ta ansvaret for dette arbeidet, men det må stilles faste midler til disposisjon for finansiering.

NÆRINGSREGISTER/MANNTALL

Når utmarksnæringen kommer i forhandlinger om en utmarksavtale vil det umiddelbart stilles krav om en klarere definisjon av hvem avtalen skal omfatte. På lik linje med de andre primærnæringene bør det opprettes et offentlig register over aktive utmarksutøvere som skal kvalifiseres til de forskjellige ordninger avtalen inneholder.

Nå er næringen i en oppbyggingsfase og det vil være noe uklart hvor strenge kriterier som skal legges til grunn ved oppretting av næringsregister. Det er ikke mulig å gå utifra inntektsmessige forhold da svært få kan vise til direkte næringsinntekter. Som en overgangsordning bør det brukes fornuftig skjønn og legges vekt på hvilke planer og forutsetninger de enkelte har for å drive aktiv utmarksnæring. Når organisert omsetning har vært drevet en tid vil det i større grad være mulig å se næringsregisteret i sammenheng med omsetningsmengden.

KONKLUSJON

Utmarksnæring i kommersiell forstand er i en vanskelig begynnerfase og det er nødvendig med statlig engasjement for å få næringen i gang.

Videre er det viktig allerede fra først av å få næringen inn i faste ordnede forhold.

Kautokeino kommune har stilt 1 million til disposisjon som en pakkeløsning av disse problemer.

Som virkemiddel i denne sammenheng bør man etablere følgende ordninger:

- Næringsorganisasjon
- Utmarksavtale
- Næringsregister

Hvis vi ønsker en aktiv utnyttning av utmarksressursene i framtiden må vi derfor ta et steg videre fra de mange vedtak som tidligere er fattet og sette i verk konkrete virkemidler av grunnleggende art.

De aktuelle, faste avtaleordninger vil bety bagatellmessige utgifter på statsbudsjettet, men for avsidesliggende bosetning vil det kunne bety være eller ikke være.

Men jeg vil sterkt advare mot de "romantiske" forestillinger som jeg ofte møter, også hos de samiske organisasjoner, om utmarksnæringens betydning i dagens samfunn. Utøvelse av utmarksnæringen vil på ingen måte kunne løse vesentlige sysselsettingsvansker i Indre Finnmark. Til dette er næringen altfor sesongbetont. Det som årlig kan fiskes opp fra våre vassdrag vil i vekt utgjøre knapt 0,1% av den samlede matproduksjon i landet, med andre ord en meget liten andel. Jeg har ingen tall for Finnmark men antar at vektandelen ligger litt høyere.

ARBEIDS-/HANDLINGSPROGRAM FOR KYST- OG FJORDOMRÅDER
v/Alf E. Nystad

Innledning

Det som jeg skal snakke om nå er et arbeids-/handlingsprogram for kyst- og fjordområdene. Man begynner etterhvert å bli mer og mer klar over problemene som samer som bebor områder utenfor "de sentrale samiske områder" har.

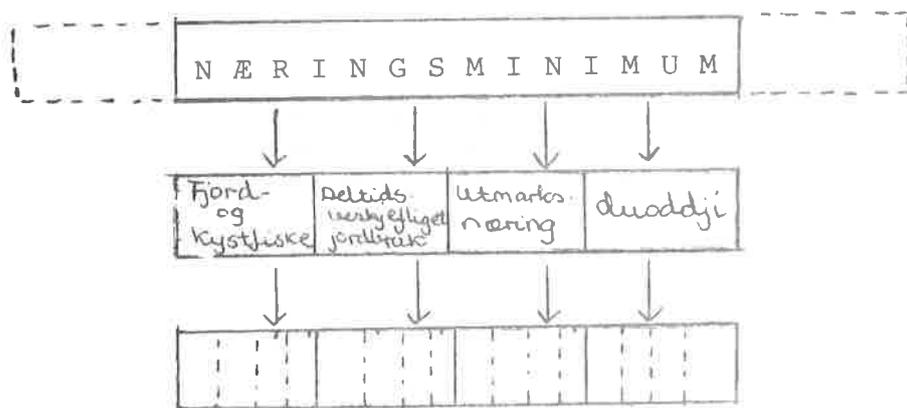
Konfliktsituasjoner av forskjellige slag, så som sjøsameaksjonen i Porsanger, menbeitede hager, harde diskusjoner i aviser og media hvor det til tider benyttes et ordforråd som ikke burde komme på trykk, gjør det nødvendig å begynne å analysere situasjonen for å finne ut hva som kan være årsakene til disse og hvordan man kan bidra til en løsning av disse. Vår organisasjon (NSR) har vært klarover disse problemene allerede fra begynnelsen av (det viser de gjentatte resolusjoner og arbeidsdokumenter). Frem til idag har vår organisasjon vært tvungen til å bruke sine krefter og sin arbeidskapasitet til å skape oss samer som et folk et grunnlag å stå på. Det har vært vanskelig å få en naturlig orientering om samebegrepet. Andre har hittil vært meget flinke til å benytte en "bit for bit" politikk og på den måten skape kunstige, og for oss helt uakseptable skillelinjer mellom oss samer.

Når nå grunnlaget synes å være skapt, er det på tide at vi begynner å vise andre det virkelige omfanget av sameområdene og sameproblematikken.

NSR's styre valgte således å satse en overveiende del av arbeidet ved dette landsmøtet spesielt på dette felt. Porsanggu Sámiid Searvi ble gitt koordinasjonsoppgaven for dette arbeidet, og skulle følgelig samle inn inntrykk fra andre lokale foreninger, men desverre så kom det ingen. Selv nedsatte Porsanggu Sámiid Searvi et tre-manns utvalg som skulle arbeide spesielt med denne saken. Disse har igjen seg imellom delt opp arbeidet slik at de fikk hvert sitt spesielle felt, som de da laget utredninger om. Disse dokumentene legges følgelig frem før landsmøtet slik at arbeidsgruppen kan benytte det. Noen presentasjon av deres arbeid i detalj er vanskelig å få, da de jo selv ikke er tilstede ved landsmøtet. Jeg selv var litt "løsmunnet" overfor formann og lofte å ta denne saksfremstillingen, dersom det skulle knipe. Tiden har nok vært for knapp til at vi (jeg) kan legge frem noe endelig og ferdig arbeids-/handlingsprogram, men det har vel heller aldri vært meningen. Det jeg imidlertid håper på, er å få igang en meningsfylt og givende diskusjon som kan ende i et arbeids- eller handlingsprogram for kyst- og fjordområder. Det synes videre nå å være naturlig å dele opp saksfremstillingen litt, slik at jeg først prøver å gi en viss presentasjon av problemområdene, for dernest å nevne endel konkrete tiltak som synes å være nødvendige for å kunne bidra til noen løsning. Jeg velger under denne presentasjonen å legge vekt på 3 hovedområder; det næringspolitiske felt, det skolepolitiske felt og det sosialpolitiske felt.

Når det gjelder næringslivet i de kystsamiske områdene så må vi si at det tradisjonelt har bestått i kombinasjonsnæringsformer. Dette kan deles opp i 4 hovedkategorier av næringer, så som; fjord- og kystfiske, deltidsbeskjeftiget jordbruk, utnyttelse av utmarksressurser og håndarbeid (duoddji) i forskjellige former.

For å forstå problemene på det næringsmessige felt, vil jeg bruke en modell for å illustrere dette.

Vi tenker oss et næringsminimum, som jo et menneske eller familie må ha for å kunne overleve. For samene i kystområdene vil dette som regel være på et minimumsnivå. Dette minimum vil da igjen bestå av flere næringsgrener som viser seg å være veldig sårbare både fra naturens side og også fra deres side som vil en næring til livs. Disse delnæringene kan igjen splittes inn i enda mindre enheter og følgelig har vi med en veldig oppsplittet (satt sammen av små biter) næring å gjøre, og dette skaper da grobunn for en "bit for bit politikk".

Eksempler: Fjord- og kystfiske kan vi si består av fiske etter sild, laks, hyse, torsk og sei o.l. Ved at det da settes restriksjoner eller forbud for fiske av sild eller laks så har man allerede begynt å praktisere "bit for bit politikken".

Når man tillater den store norske- og utenlandske havflåte å sope havet, kysten og fjordene for de forskjellige torskeresurser, avspises næringsformene for den fastboende befolkning mer og mer.

eks : Deltidsbeskjeftiget jordbruk vil på samme måte bestå av mindre enheter. Når arealfordeling skjer på en slik måte at de små arealforbrukerne stadig blir avspist fordi de ikke kan vise til lønnsomhet på høyde med en singel næringsdrivende bonde, begrenses næringen som en helhet enda mer. Ofte opplever man at disse arealene legges opp til reinbeite istedet for saubeite eller utmarksslått. Enkelte år kan naturen selv besørge denne "politikken". Man opplever også at arealene legges ut som hytteområder o.l.

eks : Høsting av utmarksresurser vil på samme måte bestå av mindre enheter så som jakt, fiske, i elver og vann, bærplukking og hogst av brensel til eget forbruk eller salg.

Her opplever man argumentasjonen om at "ingen lever av dette" - blir brukt for å kunne prioritere fri-luftsinteresser fremfor disse næringsformer.

Videre bruker man disse utmarksgodene som et trekkplaster for gjennomreisende arbeidskraft (toppen 1 eller 2 år).

Kombinasjonsnæringsformen i seg selv kan også virke negativt regulerende for næringen som en helhet. Bærplukking faller sammen med høytid i tid og dermed er det ikke noe igjen til den fastboende befolkning når de har tid til å plukke.

eks: For å kunne bedrive håndarbeid (duoddji) som endel av en næring, er man avhengig av et marked, dvs. noen som kan nyttiggjøre seg av disse produktene. Dersom fiskeren som tidligere brukte vottene ute på fjorden, ikke lenger trenger den p.g.a. eks. "Made i Taiwan produkter" er grobunnen falt bort.

Ved produksjon og da videre salg av disse produktene, vil staten også fra de små, kreve skatter og avgifter. Ved salg av artikler over en viss sum (vistnok kr.100) må moms kalkuleres, bokføres og avsendes. Dvs. handel etter de nymotens regler skaper problemområder som tidligere ikke eksisterte. Arbeidet med disse vottene består ikke lenger bare av dette å strikke vottene.

Vel nå har vi sett litt på hvordan næringsformen for befolkningen i kyst- og fjordområdene har vært og også på hvor sårbar den er. Vi må nå prøve å få til en nytenkning blant myndighetene sentralt og lokalt, og også blant oss selv, med tanke på å snu denne tendensen slik at man heller satser på en styrking av næringsformene i kyst- og fjordområdene. Målsetningen må bli å styrke bosetningen i disse områdene og å gi befolkningen her en meningsfylt tilværelse på linje med den øvrige befolkningen i landet. Man må ikke være blind for å se etter nye næringsformer som kanskje ikke er så sårbar som de foran nevnt.

De konkrete tiltakene som foreslås fra dette utvalgets side, vil vi komme litt innpå noe senere.

Skolesituasjonen for barn i kystsamiske områder.

Barn i kystsamiske områder har ikke de samme skoletilbudene som barn i de indre og mer sentrale samiske områder. Det har sammenheng med at befolkningen i områdene, det siste hundreåret, har måttet lide under en meget sterk kulturell diskriminering. Følgelig har de da ikke maktet å fremme sine krav og behov på samme måte som andre samer. I grunnskolelovens §40.7 gis ikke andre kommuner eller bygder, enn de samiske områdene, muligheten til å undervise barn i samisk der foreldrene vil det. Andre bygder, som f.eks. de kystsamiske som ikke defineres (regnes som) samiske områder av myndighetene, trenger ikke å ha noe ansvar når det gjelder undervisning i samisk selvom det bor samer i områdene.

Enkelte kystsamiske områder har tilbudet om samisk opplæring, men resultatet av denne viser seg å gi negative virkninger. Det spørsmålet som da melder seg er hva dette har sin årsak i. En av grunnene kan være lærerspørsmålet. Hvis samisktalende lærere ikke har søkt de ledige lærerstillingene så stoppes tilbudet med begrunnelsen om at man ikke har lærere som kan forestå undervisningen. Ved utlysning av de ledige lærerstillingene hvor det er nødvendig med samisk språk stilles det ikke krav om at lærerne skal beherske samisk.

Det viser seg også at barn som har sitt grunnlag bygd på det samiske språk og kultur, og som så integreres inn i et norsk skolemiljø, ofte blir utsatt for mobbing og annen ubehagelighet på skolen.

SOSIAL POLITISKE TILTAK I SAMISKE KYST- OG FJORDDISTRIKTER

Et av de viktigste statlige tiltak for å fremme bedre planlegging av nærmiljøene, er informasjon og veiledning overfor kommunale myndigheter og lokale grupper for å øke de lokale myndigheters og lokale gruppers oppmerksomhet på behov og muligheter.

I St.meld. nr 33 (73/74) er siktemålet i første rekke å legge opp til et mer forpliktende og konkret handlingsprogram enn det som kommer fram i tidligere St.meldinger. Det anses at det er vesentlig at samenes organisasjoner deltar i samarbeidet. I kommuner med små bygdesamfunn, vil opprettelse av grendeutvalg ha stor betydning for å styrke en ønsket utvikling av medbestemmelse i beslutningsprosessen.

En utbygging av kommunikasjonene er nødvendig for å knytte distriktene sammen på en slik måte at det blir mulig å finne gode løsninger på de miljømessige og trivselsmessige problemer.

I Porsanger f.eks., med en spesiell kultur-sammensetning - både med finsk, samisk og norsk befolkning - har kanskje mange ikke funnet sin identitet, og dette fører til problemer. En må prøve å få spredt mer opplysninger om de forskjellige kulturer. Dessuten bør det settes i gang aktiviteter som "høver". Det bør opprettes klubber for ungdom på "hvert nes".

Barnehageloven legger også opp til andre driftsformer som kan tilpasses behovene på de forskjellige steder i landet. En tenker her på å legge forholdene til rette for f.eks. samisk/finsktalende barn. Det er viktig at stedets særpreg, klima, natur og den lokale kulturen er utgangspunktet for barnehagen (pedagogisk og metodisk innhold f. eks., små barnehager i bomiljøet event. ambulerende barnehager i bygdene). Det er også ønskelig å få til lokale fritidsaktiviteter for barn i nærmiljøet. Barns interesser er ikke hittil i tilstrekkelig grad blitt ivaretatt.

Det fører ofte til kultursammenstøt fordi den historiske tradisjon ikke er tatt nok vare på. Dette igjen fører til at ungdommen ikke får nok støtte & kontakt (fører til ungdomsproblemer).

Helse- og sosialtjenesten er i stor utstrekning mottaker av problemer skapt i andre sektorer, det være seg i arbeidslivet, skolen, barnehagen m.v.

De forebyggende tiltak i fjordstrøkene er viktig. Sosiale problemer oppstår ofte som bivirkninger av annen virksomhet, som når arbeidsledighet fører til passivitet eller alkoholmisbruk. Det er viktig å motvirke tendenser til at ulike problemer hopper seg opp for bestemte individer eller grupper som er spesielt utsatt.

Det er regjeringens mål at alle skal kunne skaffe seg (trygt) inntektgivende arbeid. Spesielt for funksjonshemmende, eldre og unge bør arbeidsplassene ligge i eller med kort arbeidsreise fra nærmiljøet. For barn og unge er det verdifult å ha kontakt med yrkeslivet i sitt oppvekstmiljø.

I helse- og sosialpolitikken bør en ta hensyn til spesielle utdanningstiltak, som f.eks. gi utdanningstilbud i samisk språk, historie og kultur til andre enn de som tilhører den samiske befolkningsgruppe. Ved dette vil en også hindre at en må tilføre arbeidskraft fra andre deler av landet.

Hver og en kan ha problemer med den offentlig forvaltning og veiledningstjeneste. Mangel på tilfredsstillende tolkning fører ofte til usikkerhet, og i enkelte tilfeller til direkte rettsfornektelse. Det bør være samisk/finsktalende på offentlige kontor (faste tolker).

Det er mest behov for hjemmesykepleie i ytterdistriktene - hvor de fleste finsk/samisktalende bor. Dette medfører at behovet for samistalende hjemmesykepleiere er meget stort. En må styrke hjemmesykepleien i og med at mange eldre ikke tør å hevde sitt behov for hjelp, bl.a. på grunn av språkproblemer.

For å skape bedre trivsel bør det etableres velforeninger, bygdelag o.l. Bomiljøene bør også gi plass for alle alderskategorier for å skape bedre trivsel og samhörighet.

Når det gjelder planlegging av tiltak i distriktene bør bebyggerne i distriktet (både barn, ungdom og eldre) tas med på råd. Dette vil være med på å utjevne mye av motsetningsforholdene som eksisterer.

Selv om det i dag er mange tilbud på kultursektorer, er tilbudet likevel ganske snevert i og med at tilbudet bare er på et språk. Når en tenker på de eldre, finnes det nesten ikke tilbud for dem på deres eget språk.

De eldre må også komme sterkere inn i å bevare tradisjoner, de kan f.eks. bidra i foreninger og formidle erfaringer fra tidligere. (De eldre bør ikke bare være til pybt, men kunne være til nytte!) Sammenknytning av flere aldersgrupper kan bidra til å minske på mange problemer som oppstår. De eldre er en viktig ressurs i planlegging og tradisjonsbevarende tiltak.

En bør få en bedre motivering til å drive med husflid/hjemmeindustri. Hittil har det i liten utstrekning blitt drevet husflid med sikte på organisert salg.

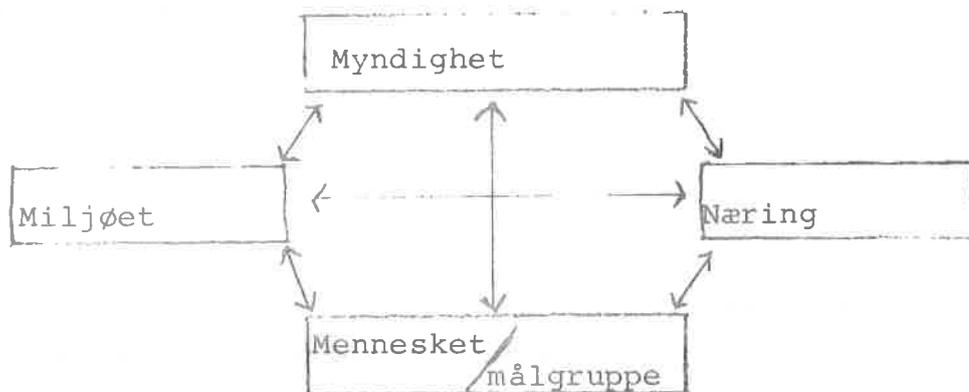
Særlig i utkantstrøk er de eldre blitt mer isolert og overlatt til seg selv. Forholdet til naboer har særlig stor betydning for eldre. Når omgangsformene i nærmiljøet endrer seg og kontakten reduseres, kan dette ramme eldre mennesker særlig sterkt.

I St.meld. nr. 13 (74/75) er målet at det ved planleggingen legges vesentlig vekt på bevaring og utvikling av de mest karakteristiske trekk i livsmønsteret og utvikle produksjonsretninger og yrkesstrukturer som rimer med lynne og tradisjon. Er dette blitt fulgt?

KONKLUSJON

1. Samenes organisasjoner deltar i planlegging av kommunenes handlingsprogram.
2. Opprettelse av grendeutvalg i små bygdesamfunn.
3. Bedre utbygging av kommunikasjonene.
4. Bedre opplysning om de forskjellige kulturer.
5. Tilpassing av barnehager etter behovet på de forskjellige steder.
6. Flere firtidsaktiviteter "som høver".
7. Bevaring av tradisjoner.
8. Flere arbeidsplasser i nærmiljøet.
9. Utdanning innen samisk språk/kultur.
10. Tolketjeneste.
11. Styrke hjemmesykepleien.
12. Alle aldersgrupper bør få være med i planlegging av tiltak i nærmiljøet.
13. Flere aktiviteter for eldre på deres eget språk.
14. Eldre bør få spre opplysninger om tradisjoner.
15. Bedre organisering av hjemmeindustri. Salg av husflidsvarer.

Når det nu blir snakk om hvilke tiltak man skal iverksette for å forbedre forholdene for samene i kyst- og fjordområdene, så vil det være meget viktig at man har en klar målsetning med det hele og at man benytter fremgangsmåter som innfrir denne målsetning. Ved iverksetting av forskjellige tiltak som skal føre til en bestemt målsetning, synes jeg det er nødvendig med en systematisk og nøyaktig planlegging av disse. Selv hjelp for denne planleggingen og vurderingen av effekten av tiltakene, kunne jeg tenke meg en samfunnsmodell som denne:

Jeg tenker meg denne modellen bygd opp av fire deler som hele tiden griper inn i hverandre. Ved dette systemet tenker jeg meg del 1 - som den iverksettende myndighet (sentrale- eller lokale myndigheter, organisasjoner eller grupperinger som prøver å iverksette tiltak med tanke på å bedre forholdene for befolkningen). Del 2 - tenker jeg meg den næringen eller næringsformen som er nødvendig for å skaffe en meningsfylt inntekt for befolkninger. Del 3 - tenker jeg meg det miljøet som målgruppen eller menneskene skal leve under, og hvor tiltakene tenkes iverksatt. Del 4 - vil da være den målgruppen eller de menneskene man mener tiltakene skal ha en positiv innvirkning på. Disse fire delene tenkes da hele tiden å gripe inn i hverandre slik at under all planleggingsfasen må man ta hensyn til dette. Ensidige tiltak som da bare er siktet inn mot et av disse feltene vil ikke gi det resultatet eller de ringvirkningene som man forventer. Disse ensidige tiltakene vil heller gi negative ringvirkninger som forverrer situasjonen for målgruppen. (tiltak overfor en gruppering innenfor en gruppe - misnøye, gnisninger). Når myndighetene planlegger igangsetting av tiltak så må de innhente opplysninger om målgruppen slik at de har oversikt over behov som forventes dekket og hvilke interesser og holdninger denne målgruppen har. De må samtidig undersøke miljøet i det området hvor tiltakene tenkes iverksatt slik at de kan planlegge den praktiske gjennomføringen. (av den). Vil miljøet skape problemer slik at tiltakene ikke rekker fram. (språkmessig, trivselsmessige ol.). Man må videre ta hensyn til de næringsmessige sidene, slik at tiltakene ikke belaster næringen og forverrer situasjonen på den måten.

I st.melding nr. 33 (NOU 1972) heter det:

"En viktig del av planleggingen må være å utvikle folks evne til å analysere sin egen situasjon, forstå hvilke reelle resurser som finnes i distriktet og hvilke metoder som kan tilpasses. Den informasjon og veiledning som kan gis lokalt for å utløse lokalt initiativ, føles mer betydningsfull for samene enn den sentrale planleggingen".

Videre heter det i samme melding:

"Det er uomtvistelig at statens innsats er økt og at betydelige særtiltak er satt i verk. Det har imidlertid gått langsommere enn ventet og innsatsen virker noe spredt og planløst uten innbyrdes samordning av sakene. Ofte synes det som om gjennomføring av særtiltak avhenger av om det står sterke nok lokale pressgrupper bak".

Alle tiltak som da iverksettes vurderes så ut fra denne modellen, for å finne ut hvilke ringvirkninger den vil ha, og hvilke andre tiltak som synes å være nødvendig.

Eksempler på mangelfulle tiltak og manglende planlegging.

Aksjonsplanen for Nord-Norge 1980 - restaurering av en sjøsamegård i Nessebyområdet. (for å bedre kårene for kystområdene.) NOU 1972: 33 - kap.13

Følgende skolepolitiske tiltak bør vurderes.

1. Egen sameskole for barn - i de kystsamiske områdene.
2. Skolen bør bygge på de samme prinsippene som sameskolene lenger sør.
3. Skolen bør være åpen for samer i kyst-områdene som ønsker sine barn inn på en skole hvor samisk språk og kultur er det grunnleggende.
4. Skolen bør plasseres på et sted hvor samisk språk og kultur fremdeles er levende, og hvor man har muligheter for en videre utvikling.

De konkrete tiltak som er pekt på fra arbeidsgruppens side:

- næringsmessige
- skolepolitiske
- sosialpolitisk

Materiell som legges frem for arbeidsgruppen.

KONKLUSJON

Vi vil nedenfor legge frem en del av de problemene som for tiden knytter seg til de kystsamiske områder.

1. Total fredning av fjordene i Nordland, Troms og Finnmark mot all rundfisk tråling, bruk av snurrevad og bruken av ringnot.
2. Hardere beskatning av grønlandssæl.
3. For å løse akutte avtaksproblemer av fisk i de mer avsidesliggende bygder, må det opprettes foringstilskott gjennom Utviklingsfondet for de sentrale samiske områder på likefot med foring av ferskvannsfiske.
4. Kroggarn og kileno-fiske etter laks i fjordområdene har lange tradisjoner som næring. De innskrenkninger som er innført/ eller tenkes innført må oppheves. Konesjonsplikten må frafalles.
5. Det må gis muligheter i de kystsamiske områder til garnfiske etter sild til eget forbruk, selvsagt med garnbegrensning.
Dispensasjonsreglene må avvikles
6. Alle fiskere som er manntallsført, må få statstilskudd til kjøp av småbåter, nøter og andre redskaper.
Kan tenke fritak for avgifter, såsom merverdiavgift og investeringsavgift.
7. Utmarksnæringene er en viktig del av næringsgrunnlaget i de kystsamiske bosettingsområdene.
Vilt, ferskvannsfiske, laksefiske i elvene og børsanking er en meget viktig del av næringsgrunnlaget
Bygdelag/grendelag eller gunneierlag må få forvaltningsrett til elver og vann i sine bosettingsområder.
Inntekten av kortsalget må gå til lagene.
Fisketrygdavgiften må føres over til felles fiskefond. Fondets midler benyttes til kultiveringstilskudd til elver.
8. Lag/foreninger som nevnt under pkt. 7 må også få forvaltningsrett over moltemyrene. Da børsankingstiden ofte vil falle sammen med slåttonna, vil bygdelagene selv kunne bestemme når plukkingen kan begynne.
Kortsalget går til inntekt for lag/foreninger.

1. Høstjakta skal ta til 1. oktober. Snarefangst skal være åpen fra samme dato (det er som regel sne allerede denne datoen).
2. Kort sagt må den lokale organisering og styring av utmarksgodene styrkes. Den lokale befolkning, **kystsamiiske områder** må trekkes sterkere inn i arbeidet med utnyttning og kultivering av sine utmarksressurser.
3. Friområdene i Finnmark fylke for utlendinger må oppheves.

2. Husflid har gamle tradisjoner i de kystsamiiske bosettingsområder. Sámi Duoddji og Samisk Studieforbund, som for tiden kun tjener de sentrale samiske bosettningsområdene, må også i større grad engasjere seg i de områder hvor det ikke bor så mange samer. Vi savner den tidligere a/l Siida (nå Sámi Duoddji), da denne var meget bønnehørlig overfor oss.

3. Den største vanskeligheten som jordbruket i fjord og kystdistriktene for tiden opplever er reinplagen.

Dette har tatt overhånd og har skapt en næringskollisjon som savner ethvert sidestykke. Eng og inngjerdet mark blir beitet og tråkket ned. Multemyrene det samme.

Reinen beiter helt ned til fjæresteinene slik at dette har skapt vanskeligheter for bufe på beite.

Reindriften idag er nærmest blitt en kapital drift. Noen få i denne næringen kan ha opp til 3000 dyr isteden for 400, som skal være maks. i.h.h. til overenskomsten mellom NRL og staten.

På flere steder er det de minste i reindriftnæringen som er blitt presset ned til fjæresteinene. Vi krever reintelling og vokteplikt til å holde reinen etter 10. juni minst 3 km fra gardsbruk.

Går ikke dette bør staten bevilge penger til oppsetting av gjerder. Hovedproblemet i reindriftnæringen synes å være for mange bruksenheter i forhold til næringsgrunlaget.

4. Boligstandaren i de kystsamiiske bosettingsområder er dårlig. Boligtiltakene som nå nærmer seg avsluttning i Nesseby, Tana, Karasjok og Kautokeino må utvides til også å gjelde fjord og kystområdene som samene bebor. Det er behov for nybygg, tilbygg og reparasjon av boliger.

Vi viser til Porsanger kommunes kartlegging i samråd med Porsanger Sámiid Searvi for ett par år siden.

Samisk barn og ungdoms oppvekstkår v/Øystein Nilsen.

Forholdene omkring samiske barn har vært tatt opp fra flere hold. NSR har innen sin organisasjon tatt opp på landsmøter og i nedsatte utvalg. Saken er også blitt tatt opp i skolene. Men det har vært fryktelig vanskelig å nå fram, eller å få omsatt disse ideene og arbeidene på det likale plan, i hjemmet og i bygdene, der hvor barn og ungdom oppholder seg. I tillegg til det så har det vært vanskelig å få gjennomslag fra det offentlige plan og det politiske plan. Det som hittil er skjedd på førskoleplan er den halv offentlige barnehagen i Båteeng som blir drevet av Deatnugátti Sámiid Searvi. Der er det gitt statsstøtte. Det er også gitt bevilgninger over årets statsbudsjett til tiltak for å bedre samiske barns oppvekst vilkår, og tilskott til barns lekemiljø i områder med kaldt klima i Norge. Når det gjelder ungdomsspørsmål, så er det svært lite som er tatt opp. Men det som nå trengs iallfall når det gjelder barne spørsmål og tildels også ungdomsspørsmål er en samordning av alt dette materiale. Samordning av de arbeid og ideene, slik at man får utarbeidet et handlingsprogram fra NSR's side om samiske barns og ungdoms oppvekstvilkår. Et slikt arbeid vil da danne grunnlaget for et offentlig engasjement som er nødt til å komme. Jeg tror ikke staten lenger kan ha samvittighet til å sitte å se på at samiske barn ikke får vokse opp i et trygt miljø når det gjelder deres språk, kultur og levesett. Det er ikke diskusjon om det er et statlig ansvar å bevilge nødvendige midler og det bør være øremerkede midler som gjør organisasjonen NSR istand til å lage et slikt handlingsplan. Det er midler som man ikke kan vente på i årevis, den bør nesten komme i innværende år. Og utover dette bør det også komme årlige bevilgninger til de samsike organisasjonene og også til kommunene. Disse midlene bør være øremerket spesielt til tiltak for samiske barn. Og de tiltak som da oveltses, må ha som mål å nå ned til det planet hvor barna oppholder seg, i hjemmet, lokalmiljøet, bygda, barnehagen, førskolen og også til ungdomsmiljøet og spesielt til sameungdomsforeningene og også til ungdomsklubb miljø. En del tiltak kan jeg nevne for å vise hav et slikt handlingsprogram bør inneholde: Vi bør få ordninger med årlige tilskudd, d.v.s. driftstilskudd til samiske barnehager og til barnehager i samiske områder. Det er ikke nok med de vanlige tilskuddene. Det må skje en intensivering av samisk språk, historie, kultur, levesett, duodji i skolen. Det gjelder ikke bare sameområdene, men også byene og tettsteder med samisk befolkning. Det samme gjelder også årlige driftstilskudd til ungdomsarbeid i samiske områder. Vi bør få en samisk lærerskole for førskolen og en leirskolevirksomhet bør utvikles. En del tiltak som er viktig for hele befolkningen og samekulturen generelt, men som også er av svært avgjørende betydning for barnas og ungdoms oppvekstmiljø er samiske TV-sendinger. Mange steder er det nødvendig med opplysningskampanje med målsetning å gi korrekt og saklig opplysninger om samisk historie, kultur og rettigheter. Vi opplever den dag i dag at det foregår samehets p.g.a. uvitenhet. Opplysning burde kunne bidra til å skape først en selvbevissthet og kanskje også en holdningsendring.

Vi har fått dannet egne ungdomsforeninger og disse vil naturligvis arbeide spesielt med ungdomsarbeid, men også lokallag bør gjøre det samme. Vi i styret har det siste året forsøkt å gjøre oss kjent med spørsmålene når det gjelder barn og ungdomsarbeid. Vi har deltatt på seminar om samiske barn og ungdom i Vadsø, vi har hatt kontakt med Sameungdomsforeningers møte i Karasjok.

Jeg skal nevne her 4 punkter som vi håper å få framlagt for de norske myndighetene.

1. TV må ta samisk språk i bruk. Et fast program minst en gang i uken på samisk, spesielt barneprogram. Det er et minstekrav som må oppfylles uten noen ytterligere utredninger. Det er uholdbart at TV ikke har noe å tilby samisktalende barn, men tvertimot bidrar til å undergrave barnas språkutvikling.

2. Barnehage arbeidet med sikte på å støtte opp om språkutviklingen og med samiske elementer som er en naturlig del av miljøet må støttes ved særskilte tiltak.

3. NSR må i samarbeid med ungdomsforeninger søke særskilte midler til ungdomsarbeid slik at ungdomsforeningene får et bedre økonomisk grunnlag.

4. I samarbeid med ungdomsforeningene og andre lokallag må styret ta sikte på å legge opp langsiktige målsetninger i ungdomsarbeidet. NSR må søke særskilte midler til å kartlegge behov for tiltak for å bedre samiske barns og ungdoms oppvekstkår. Det materiale som MSP legger frem må kunne danne grunnlaget til konkrete forslag i form av evt. en Stortingsmelding som myndighetene må utarbeide.

Alf Isak Keskitalo:

ARBEIDET I SAMERETTSUTVALGET

Utkastet til mandat for Samerettsutvalget ble første gang kjent 29.2.80 under møtet som NRL/NSR,s delegasjon hadde med statsministeren og 4 statsråder. Dette møtet kom i stand etter omfattende forberedelser fra organisasjonenes side, og etter mangfoldig korrespondanse med regjeringen. Organisasjonenes felles forhandlingsdelegasjon ble ledet av Nils Jernsletten. Jeg synes det her er på sin plass at landsmøtet retter en takk til ham for dette vanskelige arbeidet, som også sto i sammenheng med utformingen av det felles samepolitiske programmet vedtatt på samekonferansen i 1980.

Mandatet for Samerettsutvalget ble kommentert av Henry Minde i et foredrag på landsmøtet i fjor. Det har likeledes vært berørt på tillitsmannskonferansen i vinter og i styrets årsmelding. Jeg skal derfor nøye meg med å konstatere at det i det vesentlige er en gjenspeiling av de spørsmål som organisasjonene har reist omkring rettighetsproblematikken i årtier. Mandatet ville ha vært praktisk talt utenkelig uten denne langvarige organisasjonsvirksomheten. Det prinsipielt nye som er å si om mandatet, er regjeringens oppvurdering av spørsmålet om en grunnlovsparagraf og et folkevalgt organ. Disse skal nå prioriteres i en egen delutredning, slik det ble lovt av kommunalministeren i møtet med organisasjonene 17.2.81. Der ble det uttrykkelig gitt uttrykk for at "Regjeringen stiller seg positivt til spørsmålet om eget folkevalgt organ for samene f.eks. slik det er gjennomført i Finland." Det er fra NSRs side grunn til å tolke dette siste utsagnet som et klart løfte fra regjeringen, og enhver annen utgang på den politiske behandling av spørsmålet om et folkevalgt organ vil kunne oppfattes som høyst skuffende.

Slik arbeidet i Samerettsutvalget er lagt opp og prioritert, vil jeg forsøke å kommentere det i tre avsnitt:

- a. Grunnlovsbestemmelse om vår (samenes) offisielle status
- b. Et eget folkevalgt samisk organ.
- c. Retten til land og vann

Det siste punktet vil denne gang måtte berøres temmelig kort, men utredningsgangen vil være slik at det allerede på neste landsmøte er nødvendig å gå meget grundig til verks.

a) Kravet om en spesiell paragraf i grunnloven som fastslår samiske folkegruppens offisielle status i riket, har vært kontrært i NSR/NRL,s utgangspunkt, og bør fortsatt være det. Det opprinnelige mandatet for NRL/NSR,s forhandlingsutvalg hadde som første punkt at "samene får en lovfestet status i Norges grunnlov, ut fra den kjennsgjerning at samene er en urbefolkning i Norge, og som sådan har rett til økonomisk og sosial sikkerhet, og rett til individuell og kollektiv utvikling". Slik det er sagt i et tidligere arbeidsdokument fra organisasjonene (29.2.80), vil en grunnlovsfesting av samenes status ha som utgangspunkt folkerettslige og faktiske forhold (av historisk og befolkningsmessig art). Dette kan derfor utredes og eventuelt gjennomføres avhengig av resultatene av utredninger om samenes rettigheter i norsk rett forøvrig. På grunn av at grunnlovsbestemmelser ut fra sin art er generelle regulerende og forpliktende målsettinger for riket og staten, vil en statusparagraf ikke peke på bestemte enkelttrettigheter, men vil innebære en erkjennelse og anerkjennelse av det faktiske forhold at det bor to opprinnelige folk i dette land, og at dette må foranledige bestemte tiltak og spesifiserte rettigheter i lovgivningen som gir den samiske folkegruppen den grad av selvbestemmelse og trygghet som dette historiske og samtidige faktum tilsier. FN-konvensjonene av 1966, som er ratifisert av Norge, diverse anti-diskrimineringskonvensjoner, og Norges utenrikspolitiske engasjement i spørsmålet om urbefolkningsrett er allerede sterkt forpliktende. UD har i høringsbrev om ILO-107 sluttet seg til at "utenom ILOs regelverk betraktes samene allerede som urbefolkning i flere ulike sammenhenger". Dette er etter min mening en sterkt bindende forståelse, og en nedfelling i en grunnlovsparagraf vil imøtekomme nettopp den langsiktige garanti vi ønsker, og vil ha stor betydning internasjonalt for andre og verre stilte urbefolkninger. Vi rett og slett ber og henstiller og krever å få et slikt instrument stilt til disposisjon i det internasjonale arbeidet for å bedre den 4. verdens kår. Disse og mange andre argumenter kan føres i marken, men vi stopper her.

Samerettsutvalget er nå i ferd med å diskutere alternative formuleringer, samt vurdere grunnlovsspørsmålet sett i forhold til rettshistorien, fremmed rett og folkeretten. Undertegnede har også forsøkt å legge fram en rent foreløbig samfunnsvitenskapelig

begrunnelse for statusspørsmålet. Det må innrømmes at diskusjonen ennå er på det forberedende stadium i Samerettsutvalget. Det er vel heller ingen hemmelighet at det er delte oppfatninger i utvalget. Jeg ser det imidlertid slik, at dette spørsmålet i stor grad vil være en prøvestein for Samerettsutvalgets effektivitet og beslutningsdyktighet. Jeg mener at utvalget fortjener denne sjansen til å komme frem til en rimelig avklaring, og den påfølgende politiske behandling av en delutredning om en grunnlovsparagraf vil være en direkte indikasjon på den norske besluttede almenhets vilje til å bevise at det nå er tale om handling, ikke om ord og løfter.

b) Det andre hovedpunktet i Samerettsutvalgets kommende delutredning er spørsmålet om et samisk folkevalgt organ. I et arbeidsdokument for NSR/NRLs felles delegasjon ble det understreket at et slikt organ angår:

- samenes rett til en viss selvbestemmelse i egne saker
- og en forvaltningsmessig sikring og kanalisering av en slik medbestemmelsesrett.

I det samme arbeidsdokumentet blir det understreket at spørsmålet om Norsk Sameråds mandatområde og status ikke må forveksles med nødvendigheten av å opprette et folkevalgt organ. Norsk Sameråd er blitt utvidet og har fått en viss forvaltningsmessig myndighet, bl.a. ved fordeling av statsmidler til organisasjonene, men fremdeles er størsteparten av reelle avgjørelser som angår samene lagt til det vanlige forvaltningsapparat. Som eksempel kan nevnes at Finnmark Fylkeskommune er det endelige oppnevningsorgan for programrådet for Sameradioen. Dette er bare ett eksempel på at kommuner og Fylkeskommuner ofte har en uforholdsmessig stor myndighet i forhold til saker som angår hele den samiske befolkning uansett bosted. I det Samepolitiske programmet er folkevalgte organ trukket fram som et av de viktigste virkemidler til å sikre den samiske befolkningen en viss selvbestemmelse. Foruten å være i tråd med den bokstavelige ordlyden i 1966-konvensjonene, er det grunn til å peke på det ytterst viktige forhold at samene i Finland allerede har fått denne reformen gjennomført, med et folkevalgt organ basert på et samisk manntall. Det er nok engang verdt å nevne at regjeringen i møtet 17.2.81 uttrykkelig stilte seg positivt til opprettelsen av et slikt organ, og at det derfor er grunn til å vente at Samerettsutvalget må legge frem konkrete modeller for hvordan valget og opprettelsen av et slikt organ kan organise-

res. Det er spesielt to problemer som må klargjøres i denne forbindelse. Det ene er et manntall som grunnlag for valget. Det andre er organets størrelse og tekniske mandatfordeling. Det er allerede gitt at organet i utgangspunktet må og skal ha en rådgivende funksjon, på linje med det som er tilfelle i Finland.

- Spørsmålet om opprettelsen av et samisk manntall henger sammen med muligheten for å oppnå så stor grad av representativitet som mulig. Det har i den offentlige debatten om det folkevalgte organet bl.a. vært pekt på at det skulle være tilstrekkelig med et indirekte valg (d.v.s. en paralell til det nåværende Norsk Sameråd.) Fra vår organisasjons side har det vært hevdet at dette er helt uakseptabelt. Selv et indirekte valg må, for å kunne gi en tilnærmet representativitet, være basert på et tallmessig grunnlagsmateriale som f.eks. folketellinger. Det er gitt at f.eks. folketellingen av 1970 kunne legges til grunn for fordeling av mandater mellom de enkelte områder, men problemet er for det første at denne folketellingen er høyst ufullstendig (noe statistisk sentralbyrå selv påpeker), for det andre må selv folketellinger fornyes med jevne mellomrom. I tillegg til at et manntall er en nødvendig forutsetning for å oppnå tilstrekkelig grad av representativitet, er det i og for seg også et spørsmål om status, i og med det at de personer som ønsker det, kan få en form for offentlig bekreftelse for sin identitet og gruppetilhørighet som en forlengelse av en eventuell grunnlovsbestemmelse. De som ikke ønsker en slik bekreftelse, kan avstå fra den, men har da samtidig avskåret seg fra den direkte innflytelse på beslutningsprosessen i det samiske samfunnet, som et direkte valg til et folkevalgt organ vil innebære.

Den tekniske mandatfordeling for et folkevalgt organ henger også sammen med representativitetsspørsmålet. For å oppnå en balanse mellom politiske meningsforskjeller i det samiske samfunnet på en måte som avspeiler de faktiske forhold, tror jeg det er nødvendig med valgkretser og forholdstallsvalg. Valgkretsene bør være tilnærmet jevnstore og velge tilnærmet samme antall mandater. Ved valget bør selve nominasjons- og valgprosedyren være så lik et vanlig valg som mulig, med den forskjell at både valgbarhet, nominasjon og valgdeltagelse må være avhengig av oppføring i manntallet. Det praktiske problemet her er å finne en praktisk størrelse på

eventuelle kretser, og på antallet mandater valgt fra hver krets, slik at organet i seg selv ikke blir for stort og tungrodd.

Samerettsutvalget skal som sagt avgi en delutredning om et samisk folkevalgt organ. Jeg understreket at det som her er sagt fra min side, er mine personlige synspunkter, slik de er hevdet i samerettsutvalget. I likhet med spørsmålet om en grunnlovsparagraf, er det ut fra det man kan forstå bl.a. av debatten i pressen delte meninger også innenfor samerettsutvalget om nødvendigheten av og formen for et slik organ. Utfra regjeringens klare standpunkt i saken, slik vi fra NSRs side har grunn til å oppfatte det, bør en slik meningsforskjell imidlertid ikke overdramatiseres. Fra vår side vil det i alle fall bli hevdet at det skal gjennomføres utredning av konkrete modeller for et slikt organ, og vi har grunn til å tro at dette vil skje. Det ligger forsåvidt innebygget i mandatet.

Som medlem av Samerettsutvalget har jeg ingen fullmakt til å antyde en tidsramme for når en delutredning og grunnlovsbestemmelsen og et folkevalgt organ vil foreligge. Som et personlig standpunkt vil jeg gå innfor at det er nødvendig at en slik utredning kan være klar så snart det er faglig forsvarlig.

c) Det overlegent mest kompliserte utredningsmomentet som påhviler Samerettsutvalget er spørsmålet om retten til land og vann. Fra de samiske organisasjonenes side er kravet om avklaring reist gang på gang. Det er her tilstrekkelig å påpeke det sammendrag av landsmøteresolusjoner fra NSR som foreligger som dokument til dette landsmøtet, samt til det felles samiske organisasjonsarbeidet som på nordisk plan, og gjennom dette den samiske deltagelse i det internasjonale urbefolknings samarbeidet. En avklaring av samisk rett til land og vann i Norge er, ved siden av å være av selvfølgelig og avgjørende betydning for vår framtidige situasjon som folkegruppe i dette land, væfe av største betydning som modell for verdenssamfunnet ved ivaretagelsen av urbefolkningsgruppers rettigheter generellt. Jeg vil si det så sterkt, at dersom man i Norge ikke kan komme fram til en tilfredsstillende løsning av jordrettsspørsmålet, er det lite trolig at slike løsninger vil kunne fremmes i land med mindre demokratiske forutsetninger.

Meget kort kan Samerettsutvalgets mandat når det gjelder retten til land og vann sammenfattes til:

- En historisk oversikt over rettsforhold og bruksforhold

- En klarleggeselse av nåværende gjeldende rett
- Forslag til eventuelle endringer av gjeldende lovverk
- Utredning av administrative og forvaltningsmessige konsekvenser av eventuelle reformer.

På møtet 17.2.81 ble det fra regjeringens side gitt uttrykk for at det ikke ville bli gjennomført større inngrep på Finnmarksvidda før Samerettsutvalget er ferdig med sitt arbeid. Selv om det er betenkelig at det samiske området i en slik formulering blir begrenset til å gjelde en bestemt del av det tradisjonelle området, innebærer det likevel en reell innrømmelse av at spørsmålet om jordretten er relevant i forhold til inngrep som reduserer det samiske bruksområdet. Fra vår side må det desto sterkere hevdes at dette allerede er en innrømmelse av faktiske forhold i gjeldende rett som allerede er statsrettslig bindende.

Det er på det rene at Samerettsutvalget, når selve rettutredningen begynner å ta form, vil prioritere Finnmark, og deretter resten av de samiske bruksområdene. Spørsmålet om retten til jorden i Finnmark, er kanskje det enkleste utgangspunkt, idet det her dreier seg om den såkalte statens umatrikulerte grunn (som i forbigarten er i ferd med å bli matrikulert) på i alt 48.129 km². som utgjør det aller meste av grunnen i Finnmark. Fra og med Troms og sørover er forholdene adskillig mer kompliserte, i tillegg til den umatrikulerte grunn i Troms og Nordland (20.247 km²), privat grunn, almenninger og innkjøpt statsgrunn. Videre er det generelt spørsmål om fiskerettigheter i ferskvann, og alt tyder på at Samerettsutvalget også vil gå inn på spørsmålet om rettigheter i saltvann i områder der det er naturlig å anta at dette har betydning for det samiske rettsspørsmålet.

I tillegg til at det for tiden finnes flere ulike eiendomsformer til de tradisjonelle samiske bruksområdene, er det også et faktum at de forskjellige områdene har delvis ulik historisk bakgrunn i statsrettslig forstand. Dette gjelder f.eks. de deler av landet som tilfalt Norge ved grenseavtalen av 1751. I denne forbindelse kan svensk rett før dette tidspunkt få betydning for fastleggelsen av rettsforholdene i dag. Alt i alt må det kunne fastslås at det neppe er mulig å oppnå samme type rettsreform over hele det samiske området. Fra NSRs side vil arbeidsgrunnlaget være å oppnå et så sterkt vern for de samiske næringene og interessene som det er mulig å oppnå, uansett hvor i landet bruksområdene måtte ligge, samt å forsøke

å knytte retten til land og vann sammen med den rådgivende funksjon som det samiske folkevalgte organet må få i forhold til bruken og utnyttelsen av samiske ressurser og utøvelsen av samiske næringer. I tillegg har vi internasjonale forpliktelser såvel overfor samene i de andre nordiske land, og overfor det urbefolknings samarbeid vi deltar i, å ikke gå på akkord med grunnleggende prinsipper når det gjelder kravet om at urbefolknigenes opprinnelige rettigheter skal respekteres, og at slike rettigheter i all rimelig grad skal sikres gjennom lov og avtaler. Fra NSRs side vil det i Samerettsutvalget bli lagt vekt på, når så langt kommer, at det her ikke bare er tale om gjeldende rett i den forstand det gjelder uttrykkelig og intern norsk rettsregel, men at gjeldende rett i høy grad er den rett vi selv har bygget opp og praktisert gjennom uminnelige tider i de områdene der vi bor.

Det er grunn til at organisasjonen framover, og kanskje spesielt til neste landsmøte, nå må påbegynne en detaljert og systematisk gjennomgang av de problemene som etterhvert vil bli aktuelle. Det vi må danne oss et klarere bilde av er ikke at vi har en rett som vi ikke har lov til å skusle bort, men:

- hvilken type lovbeskyttelse ønsker vi for denne retten
- hvordan skal retten sikres i de forskjellige områdene
- hvordan skal retten til land og vann administreres og forvaltes når den eventuelt en gang er sikret ved lov.

Dette er spørsmål som ingen av oss kan gi et uttømmende svar på i dag. Vi fastslår at vi har en uomstelig rett. Vi fastslår at vi har plikt til å ta vare på den for våre etterkommere.

"Our land is our life".

Altaskjønnet v/Leif Dunfjeld

Rettighetsspørsmål har vært en fast gjenganger på nesten samtlige landsmøter i NSR, men det må nok også sies at det er kanskje det arbeidsfelt som langsomt viser seg å kunne gi resultater. Det har imidlertid skjedd forandringer og det skjer tydeligvis veldig fort når det først skjer noe. Det er også skjedd forandringer når det gjelder måten å påvirke den rettslige utviklingen for samene. Mens det tidligere var slik at rettsspørsmålene var noe som nærmest var avhengig av at enkelt personer tok opp saker som gjerne kunne ha prinsipiell betydning for samene som sådan. Så har jo det nye skjedd spesielt i forbindelse med Alta saken at også organisasjonene deltar. NSR og NRL har meldt seg som såkalte hjelpeintervenienter i Alta saken. Situasjonen i selve Altasaken er nå den at vi har en dom ifra Alta Herredsrett av 5. desember 1980. Denne dommen har blitt påanket av samtlige parter og av samtlige hjelpeintervenienter. Anken var opprinnelig fremmet for Lagmannsretten, men etterat Regjeringsadvokaten søkte om å få bringe anken direkte inn for Høyesterett, besluttet Høyesteretts kjøremålsutvalg 11.mars i år at anken skal behandles av Høyesterett i plenum. Det siste innebærer at samtlige av Høyesteretts dommere skal delta. Det bredte seg både bekymring og uro da det ble klart at saken skulle bringes direkte inn for Høyesterett. Dette skyldes det store tidspresset som er lagt på hele saksbehandlingen. Statens prosessfullmektig forutsatte opprinnelig at saken skulle komme opp allerede nå i vår. Men etter et møte i Høyesterett så ble det fastsatt at saken skal opp 3.november og det er avsatt 4 uker til det. Det som var prinsipielt betenkelig sett ifra ankende parters side er at det gjenstår en rekke prosess argumenter som ikke tidligere har vært vurdert av Herredsrett. Det gjelder ikke minst en rekke folkerettslige spørsmål hvor Høyesterett vil være både første og siste instans. NSR's og NRL's styrer hadde et fellesmøte i Alta 18.mars der det ble gitt uttrykk for den bekymring organisasjonene har nettopp i forbindelse med dette forholdet. For meg personlig som prosessfullmektig så var også problemet spesielt vanskelig på den måten at det viste seg å være vanskelig å finne sakkyndige til å utrede de forskjellige spørsmål for Høyesterett. Det gjaldt først og fremst innenfor folkerett men det gjelder også innenfor de sosiologiske spørsmål som knytter seg til denne saken. Nå har jeg imidlertid fått oppnevnt som sakkyndig på de sosiologiske spørsmål prof. Robert Payne og som spesiell folkerettslig sakkyndig prof. Douglas Sanders. Situasjonen vil nok fortsatt være den at man har veldig liten tid til saksforberedelse. Men jeg føler meg likevel langt mere rolig nå enn tidligere etter at man fikk knyttet til seg den nødvendige ekspertise. Jeg skal så gå over til å snakke om en del av de mer prinsipielle problemer som man står i, når det gjelder utviklingen av denne saken og litt om den spesielle jusen eller juridiske strategi man er nødt til å ta hensyn til. Det saken i realiteten gjelder er da en innsigelse mot at det er krevd iverksatt et ekspropriasjons skjønn. På denne måte som både laksefiskeri interessene, jordbruksinteressene og naturverninteressene så er det ifra de samiske partenes side og hjelpeintervenientenes side gjort innsigelser generelt imot saksbehandlingen etter vassdragsreguleringsloven.

Jeg har følelsen av at den samiske almenhet kanskje kjenner litt for lite til disse forholdene så jeg skal bruke bare noen få minutter til å snakke om det. Jeg mener slik at vassdragsreguleringsloven den fastsetter visse normer for hvordan en vassdragsutbyggingssak skal forberedes. Det vil si at det er visse faktiske forhold som skal beskrives og avklares på forhånd slik at konsesjonsmyndighetene har et rimelig grunnlag å fatte sin beslutning på. Det gjelder opplysninger av spesiell karakter innenfor hydrologi, ideologi o.s.v., men det gjelder også mere almenne interesser. Allmenne interesser knyttet til et vassdrag som ligger i et område som på forhånd er karakterisert som et samisk kjerneområde tilsier at disse allmenne interessene er samiske allmenne interesser. Slike samiske allmenne interesser er overhode ikke utredet i Altasaken. Som vassdragsregulerings sak så må man vel si at Alta reguleringen er veldig spesiell. Her er det vedtatt at man skal regulere vannføringen i et vassdrag som går i et område som har nedbør som er bare litt mere enn i de sentrale deler av Sahara. Det er opplyst at i disse Afrikanske ørkenstrøkene har man en årsnedbør på ca. 240mm i året. I Alta som ligger helt nede ved kysten har vi knapt 300 mm. Dammen i Virdnejávri vil gi mulighet til å oppmaganisere i underkant av 6% av årsnedbøren. Som en liten sammenligning, Kobbelvassdraget som nå er besluttet regulert gir en magasin effekt på 300% av årsnedbøren. Det er mulig at dette tallet 6% egentlig ikke er 6% fordi NVE når de har registrert eller målt dette avløpet, har målt på regulert vannstand. Det viser seg nemlig det at målingen har skjedd i en periode da effekten av Stuorajávri reguleringen var tilstede. Stuorajávri har også sitt avløp i Alta/Kautokeino elva.

Så litt om jussen. Spesielle juridiske anførsler fra de samiske partene knytter seg både til rene næringsspørsmål såvel som til allmenne samiske spørsmål og prinsipielle folkerettslige spørsmål. Når det gjelder de næringsmessige spørsmål som er trukket inn, er det hevdet at den saksforberedelse som er skjedd i forholdet til reindriften og i forholdet til samiske utmarksinteresser i området er svært mangelfulle. Det er påvist hvordan de begrensede utredninger som er foretatt i tillegg har blitt bevisst mistolket og bevisst feilaktig fremstilt. Det ble utarbeidet en såkalt forhåndsvurdering av et utvalg med daværende statskonsulent Loyd Villmo som formann. Denne utredningen var ferdig i august 1974. I forbindelse med utvalgets fremstilling var det benyttet en del tall for å illustrere hvilken skade effekter man kunne møte i forbindelse med denne regulerings saken. Istedet for at utvalget fremstilte tap av neddemma beiteland i tapte førenheter så mente utvalget at de skulle lage til en illustrasjon som gjør dette mere lett tilgjengelig for en menigmann og regnet det om i beitedager for så og så mange dyr. Disse tallene har imidlertid blitt svært feilaktig fremstilt og de er brukt på en måte ovenfor den politiske almenhet og almenheten forøvrig som virker mildest talt svært villedende. Til bruk for Skjønnsretten ble det da utarbeidet en spesiell uttalelse av to forskere ved Tromsø Universitet. Den konklusjon de kom med fikk full tilslutning av en samlet Skjønnsrett. I tillegg til disse reindriftingsinteressene så er det også helt klart at man har å gjøre med mere gjenerelle utmarksinteresser i dette området. Jeg tenker nå spesielt på samebygda Masi, hvor situasjonen er den at Stortinget i forbindelse med behandling av verneplan for vassdrag i 1973 besluttet at Masi skulle vernes mot vassdragsregulering.

Dette skjedde etterat denne bygda i løpet av en altfor lang periode hadde måttet leve med denne utbyggingstrusselen over seg. Det hadde p.g.a. denne utbyggingstrusselen skjedd en stagnasjon i næringslivet. Folk fikk ikke lov til å bygge hus, de fikk ikke offentlig støtte til å bygge driftsbygninger. Dette har da medført at utviklingen i Masi ble 10 år forsinket. Etterat Stortinget gjorde sitt vedtak i 1973 trodde man at nå var Masi vernet og at det nå igjen var skapt mulighet for en fremtid i Masi. Men så viser det seg at den regulering som Stortinget vedtok 28.november 1978 ville medføre at vannstanden i Kautokeino elva ville påvirke Masi. Dette har da medført at man også har anført i retten at reguleringsvedtaket er i strid med det tidligere vernevedtaket. Da denne retts-saken første gang ble behandla i NSR skjedde det etter en henvendelse fra Norges Naturvernforbund hvor NSR og NRL ble oppfordret om å reise sak mot staten. NSR's årsmøte i 1979 i Snåsa avviste imidlertid denne henvendelsen fordi årsmøtet den gang mente at saken ville gi svært lite rom for di spesielle samiske interesser. Den saken som Naturvernforbundet reiste den gang den er nå stilt i bero. Situasjonen er nå at det er Naturvernforbundet som er hjelpeintervenient i en sak hvor de samiske interessene fremstilles som de mest dominerende. At saken har fått et slikt omfang at organisasjonene har trådd inn skyldes spesielt de store prinsippielle spørsmål som reises iforbindelse med folkerett. De argumentene som har vært brukt de siste 50 år på samiske møter blir nå presentert i domstolen. Og det er ganske påfallende at vi ser en tilsvarende utvikling med tilsvarende saker i andre deler av verden hvor det bor folk som på samme måte som samene idag ønsker å bli karakterisert som urbefolkning. Dette gir saken langt større og videre aspekt enn hva man kanskje i utgangspunktet var klar over.

Jeg skal ikke gå inn på de forskjellige resonnementer som gjøres gjeldende i forbindelse med folkeretten. Bare kort skissere rammen for de forskjellige anførslene som blir brukt. Vi hevder at denne reguleringen skjer i et område som samene har en kvalifisert rett til. D.v.s. vi har foreløpig ikke gått ut og sagt at samene eier dette området eller har bruksrett, vi sier bare at dette er et område hvor samene har en kvalifisert rett og at et hvert inngrep i dette område vil medføre endringer i de livsbetingelsene som er nødvendig for samene for fortsatt å kunne bo der.

Spørsmålet om eiendomsretten til landet vil nok bli trukket inn i en eller annen sammenheng her, men det vil ikke være det som er det dominerende spørsmål i første omgang. Jeg har ovenfor de partene som jeg representerer i skjønnet allerede sagt at det vil være rimelig at det blir nedlagt påstand om erstatning bl.a. for fallrettigheter, altså for vannet og jeg antar at det spørsmålet også vil bli skilt ut til egen behandling en gang i fremtiden når det blir aktuelt og sannsynligvis vil bli gjenstand for egen retts-sak. At dette er nødvendig det ser man i flere sammenheng. Staten de prosedyrer nemlig eiendomsrett på spørsmål om eiendomsrett til disse områdene ved hver gitt anledning. Sist skjedde det ved søknad som nå er fremlagt om adgang til å starte anleggsarbeid før skjønnet er holdt, søknad som er datert 22.april i år og hvor det heter:

"Staten er eier av umatrikulert grunn i Finnmark, det samme gjelder de fallrettigheter som utnytttes for kraftproduksjon i Alta kraftverk.

Førøvrig vises det til lov av 12.mars 1965 om Statens umatrikulerte grunn."

Dette skjer samtidig som vi prosedyrer spørsmål om beskyttelse av de samiske områdene for Høyesterett, det skjer samtidig som Samerettsutvalget arbeider med de samme spørsmål.

Til slutt noen ord om NSR's engasjement i denne saken. Det er helt klart at Alta saken fikk en ny og langt større dimensjon den dagen da NSR og NRL besluttet å tre inn som hjelpeintervenienter. Selvom disse organisasjonene kanskje har en liten even til å påvirke direkte utviklingen i saken i form av eget arbeid, iform av egne utredninger, egne midler til slikt arbeid o.s.v. så er det klart at det ytre bilde av erkjennelse av ansvar og interesse i saken blir lagt størst vekt på. Når det gjelder mulighetene for å øve innflytelse på saksgangen rent umiddelbart, så er det også helt klart at NSR's og NRL's uttalelser i mars i år var av avgjørende betydning når Høyesterett skulle avgjøre når saken skulle tas opp. Det er også helt klart at motpartens rolle i Altasaken blir påvirket ved at de samiske organisasjonene har trådt inn som intervenienter. Jeg tror nok at det må være riktig å erkjenne at Samerettsutvalget ikke ville ha eksistert uten NSR's og NRL's engasjement i Altasaken. Det her skulle da gi stikkordet til kanskje den effekt som er mest fremtredende ved NSR's og NRL's engasjement, nemlig den politiske bieffekten. Det har medført at man slipper å prosedyre denne saken kun i rettssalen, man har fått flyttet saken ut til et langt større og videre fórum. Den er idag blitt en del av den alminnelige debatt. Jeg tror nok også at det ikke ville være vanskelig å peke ut en lang rekke andre politiske sideeffekter også. Samerettsutvalget vil tror jeg allikevel være mest dominerende og vil kanskje være den sideeffekt som i fremtiden vil ha mest betydning.

Norgga Sámiid Riikkasearvi - Norske Samers Riksforbund

13. ordinære landsmøte i Evenskjer 19.-22. juni 1981.

Landsmøteuttalelse nr. 1.

SAMISKE BARN OG UNGDOMS OPPVEKSTKÅR

Den samiske ungdommen og barna er det samiske folkets fremtid. Det er derfor nødvendig å legge opp langsiktige målsetninger for NSR's eget arbeid og myndighetenes tiltak på dette området. En del presserende tiltak må kunne igangsettes straks. Landsmøtet vil derfor uttale:

- 1a Radio/TV må ta samisk språk i bruk. Et fast program for barn og ungdom i hvert medium minst engang i uken er et minste-krav som må kunne oppfylles uten noen ytterligere utredninger.
- b Målsetningen må være å få slike sendinger daglig i radio og TV på samisk innenfor en tidsramme på tre år. Det er uholdbart at TV ikke har noe å tilby samisktalende barn, men tvertimot bidrar til å undergrave barnas språkutvikling.
2. Barnehagearbeidet med sikte på å støtte opp om språkutviklingen hos barn og med samiske kulturelementer som en naturlig del av miljøet, må støttes ved særskilte tiltak. Dette må gjøres allerede nå uten å vente på ytterligere utredninger.
3. Det må gis særskilte midler slik at NSR får et økonomisk grunnlag til ungdomsarbeid blant samer.
4. Det må gis særskilte midler til å kartlegge hvilke former for tiltak som er nødvendige for å bedre samiske barns og ungdoms oppvekstkår fundamentert på de lokale samiske samfunns behov, og for å kunne samordne de tiltak som er nødvendige på dette området. I neste omgang må det materiale NSR legger fram kunne danne et utgangspunkt til konkrete forslag i form av eksempelvis en stortingsmelding som myndighetene må utarbeide.
En forutsetning for dette arbeid er at samiske barn og ungdom får en reell innflytelse på utformingen av NSR's politikk for å bedre deres oppvekstkår .

Landsmøteuttalelse nr. 2 SAMISK FOLKEVALGT ORGAN

NSR krever at det snarest mulig må opprettes et samisk folkevalgt organ med bakgrunn i et samisk mantall. Myndighetenes offentlige råd, f.eks. Norsk Sameråd er ikke representative for den samiske befolkning.

Landsmøteuttalelse nr. 3 SAMISKE SENDINGER I RADIO/TV

Det er allment forstått at norskspråklige program i radio og fjernsyn fremmer norsk mål og gir det større status.

Det er all grunn til å tro at det samme ville gjelde samisk språk om dette fikk større rom innenfor NRK enn hva tilfellet er i dag.

1. Dekningsområdet for de nordsamiske og lulesamiskesendinger på P2 nettet må snarest utvides til å omfatte Saltensenderen og Osloområdet.
2. De samiske sendinger på nord-, lule- og sørsamisk må utvides. Det må bli daglige sendinger på lule- og sørsamisk. Landsmøtet viser forøvrig til Landsmøteresolusjon nr 4 1977.
3. Det må bli faste daglige sendinger på samisk i TV. For å oppfylle disse krav, er det nødvendig at det gis tilstrekkelige økonomiske ressurser.

Landsmøteuttalelse nr. 4 SÁMI ÁIGEČÁLA

Sámi Áigečála

Landsmøte vil uttale at organisasjonens styre må følge med i driften av de publikasjoner organisasjonenes stiftelse Sámi Áigečála gir ut. Stiftelsen må pålegges å gi årlige rapporter om driften til organisasjonenes styre.

På bakgrunn av det dårlige driftsresultatet for stiftelsens avis Sámi Áigi, vil landsmøtet uttrykke bekymring for avisas framtid. For å sikre driften av avisa på kort sikt, ber landsmøtet myndighetene om å bidra til at avisa snarest tilføres ekstraordinære midler slik avisa har søkt om gjennom Utviklingsfondet for de sentrale samiske bosettingsområder.

På lengre sikt ber landsmøtet om at utvalget som nå utreder samiske kultur- og utdanningsspørsmål, forserer sitt arbeid hva samiske massemedier angår, slik at en snarest kan komme fram til en tilfredsstillende løsning av den samiske pressesituasjonen.

Landsmøtet vil også be stiftelsen forsere arbeidet med å få dekket informasjonsbehovet på sørsamisk og lulesamisk.

Landsmøteuttalelse nr. 5 STØTTEORDNINGER FOR FISKERE/SELBESTANDEN I FJORDENE

NSR ber regjeringen ta hensyn til de krav som er reist fra de lokale fiskarlag, Finnmark fiskarlag og flere kommuner i Øst-Finnmark om støtteordninger for fiskere som har hatt økonomiske tap p.g.a. selinvasjon.

Det må iverksettes tiltak for å redusere selbestanden i fjordene. NSR krever at det gis tillatelse til fangst av sel og at spekket, kjøttet og skinnen tas vare på.

Landsmøteuttalelse nr. 6 OFFENTLIGE OG HALVOFFENTLIGE SAMISKE INSTITUSJONER

Offentlige og halvoffentlige samiske institusjoner er viktige kultur-elementer i lokalsamfunnet. For lokalsamfunnene er slike institusjoner en markering av samisk særpreg og tilfører også lokalsamfunnene viktige ressurspersoner.

For ettertiden bør samiske institusjoner først og fremst legges utenom Indre-Finnmark, og hvis det er forsvarlig flytte noen ut fra Karasjok og Kautokeino.

Landsmøteuttalelse nr. 7 AKSJONSPLAN FOR SAMISKE KYST- OG FJORD-OMRÅDER

Landsmøtet krever at myndighetene iverksetter en egen aksjonsplan for samiske kyst- og fjordområder i Nordland, Troms og Finnmark.

Aksjonsplanen må ta utgangspunkt i et prøveprosjekt hvor satsingen skjer på de næringsmessige-, kulturelle- og sosiale områder og som i første omgang tar sikte på å kartlegge behovene den samiske befolkning i disse områdene har.

Selve planleggingen og gjennomføringen av aksjonen skjer hele tiden i samråd med bl.a Norgga Sámiid Riikkasearvi.

Landsmøteuttalelse nr. 8 SAMISK I GRUNNSKOLEN

Norske Samers Riksforbund samlet til landsmøte 19.-22. juni 1981 i Evenskjer, er meget tilfreds med at NOU 1980:59 "Samisk i grunnskolen" er kommet. SI utvalget har i sin konklusjon foreslått §40.7 i grunnskoleloven endret. Vi siterer: "Born i samisk bosettingsområde som har samisk talemål, har rett til å få opplæring i og på samisk på alle klassesteg i grunnskolen. Born i samiske bosettingsområde som har norsk talemål, har rett til å få opplæring i samisk språk og kultur. Departementet fastset regler for denne undervisninga i samsvar med §7, og kan gjere unntak frå føresegnene i nr 6 om elevtalet".

Landsmøtet vil foreslå at § 40.7 endres slik:

"Elever med samisk talemål har rett til å få opplæring i og på samisk.

Elever uten samisk talemål som bor i samiske distrikter kan få opplæring i og på samisk.

Elever uten samisk talemål som ikke bor i samiske distrikter kan få opplæring i og på samisk når minst en av foreldrene eller besteforeldrene er samisktalende.

Elever som har samisk som fag kan bli fritatt for opplæring i en av de norske målformene."

Departementet fastset regler for denne undervisninga i samsvar med § 7, og kan gjere unntak frå føresegnene i nr. 6 om elevtalet".

Begrunnelsen er at barn som har krav på opplæring i samisk språk, må få de samme rettigheter til opplæring i og på samisk uansett hvor de bor i landet. Utvalgets forslag til lovtekst legger opp til en geografisk begrensning for slike rettigheter. Dette betyr at barn med samisk talemål vil stå ulik overfor loven.

Dessuten krever landsmøtet at mønsterplanen skal ha tilleggsplaner for undervisning av elever som har samisk talemål (samisk som førstespråk), og for undervisning av elever som ønsker undervisning i samisk språk, men som har norsk som første språk.

Videre mener landsmøtet at det er nødvendig å sikre at samisk kultur får en langt bredere plass i den ordinære fagplanen for orienteringsfaget enn det som nå er tilfelle. Landsmøtet krever at det blir ordnede økonomiske rammer for undervisningen etter § 40.7 og at fag- og timefordelingsmodeller som er foreslått av Samisk Utdanningsråd legges til grunn. Når det gjelder læremiddelutvikling, er det viktig at Samisk Utdanningsråd forestår utvikling, utarbeidelse og redaksjon av læremidler på samisk i en overgangsperiode.

Utviklingsarbeid bør også omfatte utvikling, utprøving og vurdering av spesial-pedagogiske tiltak og fremmedspråkopplæringen i engelsk. Rådet må få tilstrekkelig med midler til å kunne utføre dette.

Angående læredekning påpeker landsmøtet at mangel på samisktalende lærere må registreres som reell lærermangel. Slik utdanningsfrekvensen er idag, vil en ikke makte å gjøre noe med lærermangelen, derfor må det iverksettes tiltak slik SI utvalget har påpekt. Det må opprettes egen samisk lærerutdanning i samisk område som selvfølgelig også må være aktuell for lule- og sørsamer.

Landsmøtteuttalelse nr. 9

NSR OG OFFENTLIGE RÅD OG UTVALG:

1. Landsmøtet konstaterer med beklagelse at Samerettsutvalget (Smithutvalget) ikke er slik sammensatt som NSR hadde gått inn for på landsmøte 1980.
2. Landsmøtet finner det uforståelig at det løftet Regjeringen v/Kommunalministeren gav 17.02.81 om at NSR omsider skulle få egen representant i Samerettsutvalget siden er brukt som brekkstang for å utvide representasjonen fra Finnmark ytterligere. Egen representasjon for Finnmark fylkeskommune viser at regjeringen igjen innskrenker de samiske områdene til bare å gjelde Finnmark.
3. Landsmøtet vil primært gå inn for at NSR også framover arbeider med å fremme samiske interesser ved deltagelse i offentlige råd, utvalg m.v. der vår organisasjon er representert. Dette gjelder også utvalg som skal utrede samiske rettighetsspørsmål. Det må imidlertid settes grenser for hva som kan tales av inngrep i samiske områder mens utredninger pågår. Myndighetene har selv uttrykkelig forsikret gjentatte ganger at inngrep ikke skal foretas i sameområdene før Samerettsutvalget er ferdig med sitt arbeid. Om det viser seg at myndighetene fortsetter sin bit for bit politikk i samiske områder, kan en av reaksjonene fra NSR's side være å oppgi deltagelse i ett eller flere råd og utvalg, for kortere eller lenger tid. Slike tiltak må imidlertid bare iverksettes når grunnlaget for et meningsfullt samarbeid med myndighetene er falt bort og når NSR kan føle seg overbevist om at slik boikott er et egnet middel til å vise verden hva som holder på å skje og under hensyntagen til NSR's arbeid som helhet. Styret må likevel i særlige vanskelige situasjoner, som f.eks igangsetting av Alta/Kautokeino-utbygging ikke nøle med å innkalle til et ekstraordinært landsmøte for å behandle og bestemme organisasjonens holdning til nedleggelse av verv i offentlige råd og utvalg.

Landsmøteuttalelse nr. 10 ALTA/KAUTOKEINO VASSDRAGET

1. Norske Samers Riksforbund vil ennå en gang beklage vedtaket om utbygging av Alta/Kautokeino-vassdraget. Utbyggingen må ikke gjennomføres så lenge samiske rettighetsspørsmål ikke er utredet og utredningsresultatene behandlet av Stortinget.
2. Resultatet av framgangsmåten i denne saken så langt har for samene vært stikk i strid med det samekomiteen 1956-59 la fram som overordnet målsetting idet komiteen og den etterfølgende Stortingsmelding 21 (1962-63) la avgjørende vekt på å "skape vokstermuligheter for en felles samisk solidaritetskjensle".
En saksbehandling som resulterer i bruk av en politihær på 600 mann, med den uro, usikkerhet, frykt og splid dette skaper, er ikke forenlig med vanlig framgangsmåte i omtvistelige saker. Til vanlig tas det i slike saker i høg grad menneskelige hensyn. Denne saksbehandling er heller ikke forenlig med myndighetenes egne intensjoner i politikken overfor den samiske minoritet slik det kommer til uttrykk i ST.M. 21. Den står i grell kontrast til den humane minoritetspolitikk Norge har villet gi verden inntrykk av at landet fører.
De samiske organisasjoner har i denne situasjonen vist måtehold, og vi venter at myndighetene nå viser den ansvarsfølelse som vi rettelig må kunne vente av dem som har lagt opp til en saksbehandling som har ført oss dit vi idag står.
3. Samene besitter i kraft av å være urbefolkning og en egen etnisk gruppe rettigheter til land og vann, ervervet gjennom alderstids bruk og bosetting. Det må være regjeringens plikt å erkjenne rettigheter til en slik eksisterende etnisk gruppe.

NSR føler dyp uro over at anken over Altaskjønnnet skal behandles direkte for Høyesterett med de begrensninger dette medfører til å få alle sider av saken, spesielt de folkerettslige, grundig belyst. For NSR's deltagelse som hjelpeintervenient kan den knappe tiden til forberedelse bli av avgjørende betydning når organisasjonen allerede fra før av har svært dårlig økonomi. Saksgangen for domstolene og de knappe tidsfrister kan bli et forsprang for statsmaskineriet med sine ressurser allerede før Høyesterett har begynt å behandle saken. Dette forspranget kan bli umulig å gjøre noe med for minoritetsinteressene i denne saken som ikke kan konkurrere med staten mht. ressurser, og historien fra tidligere tider kan komme til å gjenta seg ved at staten med sine overlegne ressurser kjører over en minoritet. Spesielt alvorlig er det om dette skjer for domstolene som skal være upartiske og som skal forvalte rettferdighet uten hensyn til partenes ressursmessige forutsetninger.

Landsmøtet krever at behandlingen av Alta/Kautokeinovassdraget i Høyesterett utsettes til at de kontinuerlig eksisterende samiske rettigheter klart og entydig er vedtatt formalisert innenfor lovverket. Det vil være galt å isolere Alta/Kautokeino vassdraget fra helhetsvurderinger av samiske rettigheter til land og vann.

4. NSR tar primært sikte på å fortsette som hjelpeintervenient i Altaskjønnnet.
Styret må søke den bistand som er mulig å få med de økonomiske midler vi i dag rår over og med eventuell økonomisk støtte annensteds fra til å forberede behandlingen for Høyesterett. Styret må vurdere NSR's deltagelse utifra de muligheter for grundig belysning av sakens ulike sider, spesielt de folkerettslige, som vår organisasjon har villet få vurdert ved sin intervensjon.

Landsmøteuttalelse nr. 11

Medlemskontigent til NSR

Kontigenten til riksforbundet fra hver enkelt medlem settes fra 1982 til kr 40,-.

Landsmøteuttalelse nr. 12

Sámi Oahppolihttu/Samisk studieforbund

Landsmøtet godkjenner Studieutvalgets forslag om at medlemskontigenten skal være på kr 3,- pr. kurstime gjeldende fra 1.august 1981.

NSR a lucttevašolbmot válljejuvvun 1981 jahkečoahkkimis.

NSR's Tillitsrepresentanter valgt på landsmøtet i 1981.

Stivra/styret

Ovdaolmmoš/formann: Ole Henrik Magga, 9520 Kautokeino
 Nubbinovdaolmmoš/ Liv Østmo, Myrullvn. 7c, 9510 Elvebakken
 nestforkvinne: Alf Edvard Nystad, Sentrum 10, 9700 Lakselv
 Stivraláhtut/ Anna Jacobsen, 8690 Hattfjelldal
 styremedlemmer: Øystein Nilsen, Abelsborg, 9815 Nyborg
 Ardis Eriksen Ronte, Planterhaug, 9440 Evenskjer
 Paul Gælok, 9520 Kautokeino

Bargolávdegoddi/

Arbeidsutvalg: Formann, nestleder og styremedlem Alf Edvard Nystad.

Stivravárreláhtut/

vararepr. til styret: Svein Persen, 9730 Karasjok (for Ole Henrik Magga)
 Marit A. Solbakk, Båteeng, 9845 Tana (for Liv Østmo)
 Edvin Aikio, 9716 Børselv (for Alf E. Nystad)
 Rune Stormo, Sam. vidreg. skole, 9520 Kautokeino, (f. Jacobsen)
 Hallgeir Johnsen, Spansdalen, 9465 Tennevoll (for
 Ardis E. Ronte)
 Sven-Roald Nystø, Dramsveien 526, 9014 Håpet (for
 Paul Gælok)
 Einar Siiri, Nesseby, (for Øystein Nilsen)

Ealahuspoletihkkalaš

lávdegoddi/ Steinar Pedersen, Polmak, 9845 Tana
 næringspolitisk utvalg: Olav Dikkanen, Nesseby, 9815 Nyborg
 Leif Dunfjeld, Boks 285, 9501 Alta
 Sverre Fjellheim, 7760 Snåsa
 Selma Saba, 9730 Karasjok

Kulturpoletihkkalaš

lávdegoddi/ Mari Teigno Eira, 9730 Karasjok
 kulturpolitisk utvalg: Maja Dunfjeld Aagård, 7760 Snåsa
 Julie Eira, 9520 Kautokeino
 Ingunn Utsi, 8690 Hattfjelldal

Skuvlapoletihkkalaš

lávdegoddi/ Máret Sára, Høgskolen i Finnmark, 9500 Alta
 skolepolitisk utvalg: Solveig Hætta, Høgskolen i Finnmark, 9500 Alta
 Nils Thomas Utsi, 9520 Kautokeino
 Harald Eliassen, 8690 Hattfjelldal
 Arne Nystad, 9730 Karasjok

Ruhtalávdegoddi/

økonomikomité: Signe Solås, 9710 Indre-Billefjord
 Jan Åge Biti, 9730 Karasjok
 Nils Anders Bieska, 9730 Karasjok

Válgalávdegoddi/

valgkomité: Geir Olsen, Nipen, 9440 Evenskjer
 Sverre Fjellheim, 7760 Snåsa
 Edel Hætta Eriksen, 9520 Kautokeino

Dárkkisteaddjit/

revisorer: Samuel Hætta, Boks 2175, 9501 Elvebakken
 Per Ove Biti, 9730 Karasjok

Eanadoallo

lávdegoddi/ Anders P. Siri, Økseidet, 9520 Kautokeino
 Leif Halonen, 9520 Kautokeino

Jordbrukskomite

Martin Myrnes, Myrnes, 8534 Liland